صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي (البخاری)

زِينَةُ الصَّلَاة

دلمانځه ښکلا

ليکوال: فضيلة الشيخ ابو محمد امين الله البشاوري

ترتيب [illegible] لونه [illegible] احمد هلال

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم :: زِينَةُ الصَّلَاة (د لمانځه ښکلا)

ليکوال :: فضيلة الشيخ ابو محمد امين الله البشاوري

ترتيب او ټولوونه:: استاد فريد احمد هلال

خپرندوی :: کتاب خپرندويه ټولنه (جلال کوټ)

کمپوز :: خپله ټولوونکی

ډيزاين او طرح :: ابو عثمان عبدالمجيد – ګندهارا خدمتونه

چاپ کال :: ۱۳۹۰

د ترلاسه کېدو ځايونه::

ګندهارا کتاب پلورنځی (اسحاقزی مارکېټ ځمکتل، جلال کوټ)

مکتبه محمديه (منګل مارکېټ، ګنج بازار، پېښور، کوزه پښتونخوا)

دارالکتب (صدف پلازه، محله جنګي پېښور، کوزه پښتونخوا)

د چاپ حقوق له ټولوونکي سره خوندي دي

لړليک

د لمانځه جوړښت ۲

د لمانځه روح ۲

د خشوع د پيدا کېدو اسباب ۲۲

لومړۍ مسئله: ستره ودرول ۳۰

دويمه مسئله: د سترې د لوړ والي اندازه ۳۲

درېيمه مسئله: د لمونځ کوونکي مخې ته د څارويو تېرېدو حکم ۳۷

څلورمه مسئله: ايا لمونځ کوونکی خپلې مخې ته تېرېدونکی په زور منع کولای شي؟ ۳۸

پنځمه مسئله: که ستره نه وي؛ نو د لمونځ کوونکي مخې ته په څومره فاصله کې تېرېدل صحيح دي؟ ۴۱

د لمانځه طريقه ۴۷

شپږمه مسئله: د ښځو او سړيو په لمانځه کې توپير؟ ۴۸

اوومه مسئله: ښځو ته د ښځې د امامت کولو حکم ۵۸

اتمه مسئله: د لمانځه نيت ۶۲

نهمه مسئله: لمانځه ته ودرېدل ۶۷

لسمه مسئله: په صف کې جوخت ودرېدل ۶۸

يولسمه مسئله: د لومړي تکبير پر مهال د لاسونو اوچتول ۷۴

دولسمه مسئله: لاس پر نامه که پر سينه کېښودل پکار دي؟ ۷۶

پر سينه د لاسونو کېښودو په اړه حديثونه ۸۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرسينه باندې دلاس کېښودو په اړه د علماوو ويناوې ۸۲
د احنافو دلائل او د هغې تجزيه ۸۸
ديارلسمه مسئله: په لمانځه کې کوم ځای ته کتل روا او پکار دي ۹۵
څوارلسمه مسئله: له فاتحې نه مخکې بېلابېل ذکرونه او دعاګانې ۹۲
پنځلسمه مسئله: د تعوذ يانې ((أَعُوذُ بِاللَّهِ)) بېلابېلې کلمې ۱۰۵
شپاړلسمه مسئله: په هر رکعت کې تعوذ لوستل څنګه دي ؟ ۱۰۵
اوولسمه مسئله: په امام پسې د فاتحې لوستل ۱۰۸
اتلسمه مسئله: په اما م پسې د سورت فاتحې لوستو حکم ۱۱۳
د قرائت خلف الامام په اړه د صحابه کرامو اثار ۱۲۳
د قرائت خلف الامام په اړه د تابعينو اثار ۱۲۷
د قرائت خلف الامام په اړه د علماوو ويناوې ۱۲۸
محققين احناف او فاتحه خلف الامام ۱۳۱
د مقابل لوري دلائل او د هغې تجزيه ۱۳۲
نولسمه مسئله: په فاتحه لوستلو کې سنت طريقه ۱۴۳
شلمه مسئله: په خفيه لمونځونو کې د مقتدي لپاره د فاتحې نه علاوه د نورقرات کولو حکم ۱۴۵
يوويشتمه مسئله: تر ((وَلَا الضَّآلِّينَ)) وروسته امين ويل او د هغې اړوند مسئلې ۱۴۸
د آمين بالجهر په اړه د علماوو قولونه ۱۵۹
په پټه د امين ويلو دليلونه او د هغې تجزيه ۱۷۵
دوويشتمه مسئله: په لمانځه کې سورتونه وړاندې وروسته ويل روا دي ۲۰۲
درويشتمه مسئله: رفع اليدين ۲۰۴
څلورويشتمه مسئله: په سجده کې سنت طريقه ۲۵۱
پينځه ويشتمه مسئلة: په سجده کې دواړه پښې جنګول ۲۵۴
شپږ ويشتمه مسئله: په سجده کې دلاسونو کېښودل ۲۵۶
اوه ويشتمه مسئله: په اوو اندامونو سجده کول ۲۶۰
اته ويشتمه مسئله: د استراحت جلسه ۲۶۳
نهه ويشتمه مسئله: تش رکعاتونه ۲۶۴
دېرشتمه مسئله تورک ۲۶۵
يو دېرشتمه مسئله: په التحيات کې خپلې غېږې ته کتل ۲۶۵
دوه دېرشمه مسئله: اشاره به له کوم ځای نه شروع کوې ۲۶۶
درې دېرشمه مسئله: د اشارې کيفتونه ۲۶۹
څلور دېرشمه مسئله: په قاعده کې د ګوتې خوځول او نه خوځول ۲۷۰
پينځه دېرشمه مسئله: تر الحيات وروسته درود شريف لوستل او د هغې بېلابېلې صيغې ۲۷۴
شپږ دېرشمه مسئله: تر درود شريف وروسته دعاګانې ۲۷۸
اوه دېرشمه مسئله د سلام ستنولو څلور پينځه طريقې راغلې دي ۲۸۷
اته دېرشمه مسئله: سلام ستنول ۲۸۸
نهه دېرشمه مسئله: تر سلام ستنولو وروسته قوم ته مخ راړول ۲۹۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فضيلة الشيخ ابومحمد امين الله البشاوری تقريظ

ان الحمد لله نحمده و نستعينه و نستغفره و نعوذ بالله من شرور انفسنا و من سيئات اعمالنا، من يهده الله فلا مضل له و من يضلل فلا هادی له، و اشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريک له، و اشهد ان محمداً عبده و رسوله،

اما بعد!

دا كتاب (زينة الصلاة) يانې د لمانځه ډول او ښايست چې زموږ د كتابونو او كېښتونو نه وروز فريد احمد هلال راټول كړى. ما ولوست چې خواصو او عوامو، سرو او ښځو ټولو لپاره ډېر ګټور دى. هرڅوک چې د خپل عبادت قبلول غواړي د دغه نبوي سنت مطابق لمونځ دې وكړي او خپله خشوع دې هم برابره كړي.

په دې كتاب كې هغه خصوصيات چې زموږ وروز استاد فريد احمد هلال راټول كړي دي

١ د پښتو ژبه يې فصيحه ده.

٢ د احاديثو ژباړه

٣ د احاديثو تخريج په ډېر تفصيل سره.

۴ مهم مهم تحقيقونه

۵ انصاف او عدل په مسائلو كې

۶ ادبي جملې استعمالول چې فحش او بې ادبه كلمات پكې نشته

٧ نور خصوصيات هم شته چې لوستو سره تعلق لري

الله تعالیٰ دا كتاب زما لپاره او د جمع كوونكي او ترتيبوونكي او ټولو مساعدينو علماوو لپاره د نجات ذريعه وګرځوي او ترتيبوونكي (استاد فريد احمد هلال) ته دې الله تعالیٰ اخلاص ورنصيب كړي او د هغه په ميزان

د حسناتو كې دې واچوي، آمين

د كتاب مسوده د جمعه په شپه جمادي الثانية ٨ عام ١۴٣٢ هـ باندې په مسجد حمزه. پشاور پاكستان كې ما مطالعه كړه او نوموړي استاد ته مې دعا وكړه، ځكه يوه فايده منده رساله يې عالم النشر والتوزيع ته راويستله. الله تعالیٰ دې ټولو مسلمانانو ته ددې رسالې نه فايده ورکړي

صلى الله على نبينا محمد و اله و اصحابه اجمعين

ابو محمد امين الله البشاوری

(c) ketabton.com: The Digital Library

ان الحمد لله نحمده و نستعينه و نستغفره و نعوذ بالله من شرور انفسنا و من سيئات اعمالنا، من يهده الله فلا مضل له و من يضلل فلا هادی له، و اشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريک له، و اشهد ان محمداً عبده و رسوله،

يَاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللهَ حَقَّ تُقٰتِهٖ وَ لَا تَمُوْتُنَّ اِلَّا وَ اَنْتُمْ مُّسْلِمُوْنَ۝ يَاَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوْا رَبَّكُمُ الَّذِیْ خَلَقَكُمْ مِّنْ نَّفْسٍ وَّاحِدَةٍ وَّ خَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَ بَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيْرًا وَّ نِسَآءً ۚ وَ اتَّقُوا اللهَ الَّذِیْ تَسَآءَلُوْنَ بِهٖ وَ الْاَرْحَامَ ؕ اِنَّ اللهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيْبًا۝ يَاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللهَ وَ قُوْلُوْا قَوْلًا سَدِيْدًا۝ يُّصْلِحْ لَكُمْ اَعْمَالَكُمْ وَ يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوْبَكُمْ ؕ وَ مَنْ يُّطِعِ اللهَ وَ رَسُوْلَهٗ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيْمًا۝

اما بعد!

قدرمنو لوستونکيو!

لمونځ په اسلام کې داسې ضروري رکن دی، چې د دې سموالی د ټول دين سموالی او د دې خرابوالی د ټول دين خرابوالی دی. لکه چې رسول اللهﷺ فرمايي

«إِنَّ أَهَمَّ أُمُورِكُمْ عِنْدِي الصَّلَاةَ، مَنْ حَفِظَهَا وَحَافَظَ عَلَيْهَا حَفِظَ دِينَهُ، وَمَنْ ضَيَّعَهَا فَهُوَ لِسِوَاهَا أَضْيَعُ»

مصنف عبد الرزاق الصنعاني (۱ / ۵۳۶)

ژباړه:

چاچې د لمانځه حفاظت وکړ، ده د دين حفاظت وکړ او چا چې لمونځ خراب کړ؛ نو د نورو اعمالو خرابوالی يې هم يقيني دی.

او داسې کس ته بيا ښه سړی نه دي ويل پکار، چې لمونځ يې خراب وي، له دې امله په اسلام کې پر لمانځه ډېرسخت ټينګار شوی. لکه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

قران کریم کې نهه اتیا ځل الله ﷻ د لمانځه یادونه کړې ده او لمونځ د قران والاوو ځانګړې صفت دی. لکه چې الله ﷻ فرمایي:

وَالَّذِيْنَ يُؤْمِنُوْنَ بِالْاٰخِرَةِ يُؤْمِنُوْنَ بِهٖ وَهُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُوْنَ

ژباړه:

پر اخرت ایمان لرونکي پر قران ایمان لري او د خپلولمونځونو حفاظت کوي.

د الله ﷻ ولایت، دوستي او نږدېکت له لمانځه پرته نه تر لاسه کېږي او له لمانځه پرته هیڅ یو کس مسلمان نشي ګڼل کېدای. همداشان د جنت یوه دروازه هم د لمانځه په نامه نومول شوې، چې هغې ته((باب الصلاة)) ویل کېږي. یانې هغه دروازه چې په لمانځه سره تر لاسه کېدای شي او دا عمل ډېرزیات مشهور او د الله ﷻ ډېرخوښ دی؛ خو شیطان ورته سړی نه پرېږدي، د لمانځه ډېرې زیاتې ګټې اوفضائل دي، سړی چې د کال په سر کې د حدیثو کتاب پیل کړي؛ نو ټول کال د لمانځه پر مسائلو تېرېږي، ځکه د حدیثو ډېر کتابونه د لمانځه پر احکامو لګېدلي دي له دې امله موږ ته د لمانځه ډېره پابندي پکار ده او الله ﷻ چې پر یوشي ټینګار کړی دی؛ نو موږ به ولې پرې ټینګار نه کوو؟ الله ﷻ دې پر یو شي ټینګار کوي او یوسړی دې پر هغه مسئله زور نه ورکوي دا؛ خو ډېره د نقصان خبره ده

همداشان کله، چې د الله رسول ﷺ وفات کېده دا سې فرمایلي ول چې «الصَّلَاةَ، وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ».

سنن ابن ماجه (۱ / ۵۱۹)

ژباړه:

ای خلکو د لمانځه پابندي کوئ، له مریانو(غلامانو)او بې زوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلکوسره ښېګړه کوئ.

یانې د ژوند په وروستیو شیبو کې یې هم پر لمانځه ټینګار کړی، چې ګورئ لمونځ درڅخه خراب نشي ؛ نو له دې امله د لمانځه اهتمام د متقیانو او مؤمنانو صفت دی، څوک چې د لمانځه پابندي نه کوي دا مسلمان نه دی، دې دومره سخت وعید ته ګوره الله ﷻ فرمایي

فَخَلَفَ مِنۢ بَعۡدِهِمۡ خَلۡفٌ أَضَاعُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَٱتَّبَعُواْ ٱلشَّهَوَٰتِۖ فَسَوۡفَ يَلۡقَوۡنَ غَيًّا

[مريم: ٥٩]

ژباړه:

په دوی پسې وروسته داسې خلک راغلل، چې لمونځونه یې ضائع کړل او په خپلو هیلو پسې روان شول. ژر ده، چې د (غی) کندې سره به مخامخ شي. یانې دداسې کسانو ځای دوزخ دی.

او نبي ﷺ فرمایي

«مَنْ تَرَكَ صَلَاةَ الْعَصْرِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ»

صحيح البخاري (١ / ١١٥)

ژباړه

د مازدیګرلمونځ که چا پرېښوده ؛ نو عمل یې برباد شه

پردې خبره اوس مؤمنان پوهېږي چې دعمل بربادېدل څومره لوی تاوان دی. که پر تا زرځله بم راخلاص شي دا دومره تاوان نه دی؛ خو چې عمل دې برباد شه دا لوی تاوان دی. دا چې د لمانځه د نه کولو له امله عمل بربادېږي؛ نو د لمانځه اصلاح ډېره ضروري ده او اوس خپل اصلي مقصدته راګرځم. چې هغه دلمانځه جوړښت دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لمانځه جوړښت

لمونځ له دوو برخو څخه جوړ دی، چې يو يې بدن او بل يې روح دی، لکه چې انسان له دوو شيانو يانې له بدن اوروح څخه رغېدلی دی، چې بدن نه وي يواځې روح کار نه کوي، بلکې الوځي، له دې د نيا څخه ځي اوکه چېرته بدن وي؛ خو روح پکې نه وي ؛ نو نه به دې ستر کې کار کوي، نه به دې لاسونه او پښې، بيا به دې خلک راکاږي چې مړی دی هدېرې ته يې ورسوي، او په داسې حال کې بيا ستا قدر په دې کې وي، چې خاوروکې دې ښخ کړي؛ نودارنګه لمونځ هم له جسم او روح څخه جوړدی ؛ نو د دې دواړو ډېر اهتمام پکار دی، جسم د لمانځه ظاهري چوکاټ او ډانچه ده، چې د سنت برابر وي او روح يې په هغې کې خشوع او ادب دی، چې دا يو ځانته جلا علم دی

د لمانځه روح

قدرمنو لوستونکيو دا ډېرضروري علم دی ؛ خو د خلکو له پامه وتی دی، چې دې ته د علماوو په اصطلاح کې علم الخشوع وايي، خشوع د الله سبحانه وتعالی مخامخ د هغه په دربارکې عاجزۍ، زارۍ، تذلل او ځان سپکولو ته وايي، د مومنانو له صفاتو څخه الله ﷻ ته خشوع کول يو ضروري او لوی صفت دی، که څه هم د ډېرو خلکو ګومان دادی، چې خشوع يواځې په لمانځه کې پکار ده او له لمانځهٔ پرته نه، سره له دې، چې دا په ټول ژوند کې د مؤمنانوصفت دی، او په مومنانو کې به د تل لپاره خشوع وي، لکه چې الله تعالی فرمايلي دي

وَالْخٰشِعِيْنَ وَالْخٰشِعٰتِ

[الاحزاب: ۳۵]

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه:

مومنان سړي او مومناني ښځې هغه دي، چې په دوی کې به د همیشه لپاره خشوع وي

خکه دا جمله اسمیه ده؛ نو په سړیو او ښځو ټولو کې به خشوع وي، چې د دې خشوع ګټه به نورو ډېرو بندګانو ته هم رسېږي. خشوع هغه ښکلې صفت دی چې په سړي کې نور ښکلي صفتونه پیداکوي او دا د انبیاعلیهم السلام صفت هم دی، لکه چې الله تعالی فرمایي:

إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا ۖ وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ ۝ [الأنبياء: ۹۰]

ژباړه

یقیناً دغو پېغمبرانو به په نېکیو کې مخکې والی کوه او موږ به یې په وېرې او په مینې سره رابللو او موږ ته یې همېشه عاجزي هم کوله

د دې انبیاوو یوځو ښه صفات ول، چې دوی به دوه درې ښه کارونه کول یو دا وه، چې دوی به هرې نېکۍ ته مخکې والی کاوه؛ نو دا موږ ته هم پکار دي دویم دا چې «وَيَدْعُونَنَا» له ماڅخه به یې دعاګانې غوښتلې او زه به یې په ډېر شوق او په وېرې سره رابللم، داخبرې هسې بیانوو؛ خو چې د زړه کیفیت نه وي برابر پر دې آیتونو څوک نه پوهېږي، چې دزړه کیفیت ددې آیتونومطابق نه وي جوړشوی؛ نو هسې پر الفاظو باندې به پوهه نشي، په هغوی کې دریم صفت خشوع وه هر وخت به یې الله ﷻ ته خشوع کوله، په لمونځونو کې هم اوکله به چې دالله ﷻ آیتونه پرې ولوستل شول؛ نو هم به یې عاجزي کوله او د الله ﷻ له بندګانو سره د مخ کېدو پر مهال او په یواځیتوب کې به یې هم خشوع کوله. لکه چې الله ﷻ د مومنانو په صفت

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې فرمايي

اِذَا تُتْلٰی عَلَيۡهِمۡ اٰيٰتُ الرَّحۡمٰنِ خَرُّوۡا سُجَّدًا وَّ بُكِيًّا

[مريم: ۵۸]

ژباړه

د هغوی صفت داوه، چې کله به ورته د الله آيتونه بيانېدل: نو پر سجده به پرېوتل

دا د خشوع يوه نښه ده او د عاجزۍ يوصفت دی، چې په سړي کې راشي؛ نو بيا الله ﷻ ته اوږدې اوږدې سجدې لګوي، عاجزي او ژړا کوي، ځکه په سړي کې چې کله خشوع پيداشي؛ نو بيا ژړا ورځي او د انسان له سترګو اوښکې بهېږي، چې دا د انبيا عليهم السلام صفت و او دا په ځان کې پيداکول پکار دي

قرآن موږ ته د دې لپاره بيانېږي، چې د انبياوو او صالحينو تابعداري وکړو په هغوي کې د خشوع ماده موجوده وه. رب العلمين ته خاشعين ول. په پخوانيو اهل کتابو يهود او نصری وو کې، چې کوم نېکان او صالحين ول، چې پر الله ﷻ باندې يې ايمان راوړی و، په هغوی کې دا صفت و، چې خاشعين لله ول الله ﷻ فرمايي:

دغه ايمان والاخشعين لله و، الله ﷻ ته يې هر وخت عاجزي کوله.

يواځې په لمانځه کې خشوع کوونکي نه ول. بلکې په هر وخت کې خشوع کوونکي ول، په لمانځه کې؛ خو به هرومرو دا صفت وي او د لمانځه متعلق يې ځکه بيانوو، چې لمونځ محک دی، يو د تجربې ځاي دی او يو تدريب دی په دې کې، چې څوک په ځان کې خشوع پيداکړي؛ نو د الله ﷻ په فضل وروسته هم په ده کې الله رب العزت د خشوع ماده رابنکاره کوي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسلمانانو ته پکار ده، چې په لمانځه کې يې څه حال وي؛ نو په بازارونو کې هم بايد هسې وي:

حالة المسلم في صلاته ينبغي ان تكون حالته في السوق كذالک

ژباړه:

د مسلمان حال، چې څنګه په لمانځه کې دی؛ نو پکارده چې په بازارکې هم داسې وي

څکه پر لمانځه سړی په عاجزۍ سره ولاړ وي، چغې نه وهي، زوړ نه کو ي، اخوا دېخوا نه ګوري او د لاډېرې عاجزۍ کوښښ کوي ؛ نو پکار دا ده، چې بازارکې هم سړی داسې اووسي ورو ورو به دا جوړوي، رسول اللهﷺ دې ته اشاره کړې ده، کله چې به يې صف جوړاوه؛ نو ويل به يې:

«اسْتَوُوا، وَلَا تَخْتَلِفُوا، فَتَخْتَلِفَ قُلُوبُكُمْ، لِيَلِنِي مِنْكُمْ أُولُو الْأَحْلَامِ وَالنُّهَى ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ»

صحيح مسلم (١ / ٣٢٣)

ژباړه:

برابر شئ او اختلاف مه کوئ (ګډوډ مه ودرېږئ)کنه: نو زړونه به مو ګډوډ شي، ماته دې پوهه اوعقل مندخلک نږدې ودرېږي، لومړی صف پوره کړئ او بيا وروسته په دويم صف کې نږدې نږدې ودرېږئ او دا يې وفرمايل

وَإِيَّاكُمْ وَهَيْشَاتِ الْأَسْوَاقِ

صحيح مسلم (١ / ٣٢٣)

ژباړه:

په بازارونو کې چغې مه وهئ

په دې حديث کې دوه ماناوې دي، يو مقصد دا دی. لکه څرنګه چې په صف کې په عاجزۍ سره ودرېږې: نو په بازارونو کې هم داسې اوسئ هلته هم داسې حالت جوړ کړئ، لکه چې سړی په لمانځه کې وي، که څه هم تول داسې نشي کېداي: خو چې څه ناڅه خشوع بايد له تا سره هلته هم وي

د رسول اللهﷺ په صفاتوکې هم راځي، چې هغه انتهايي خاشع وه په لمونځونوکې خصوصا او له لمانځه نه بهرهم ډېره خشوع اوعاجزي پکې وه تردې، چې يوه وينزه به راغله، چې د وينزې قدر هم نه وي او رسول اللهﷺ ته به يې وويل، چې زما درسره کار دی او له لاسه به يې ونيوه، چې تاته زما يو حاجت دی، پوره يې کړه' نو رسول الله ﷺ به ورته وفرمايل

ياأم فُلانٍ انْظُرِي أَيُّ الطَّرِيقِ شِئْتِ , فَخَلَّى مَعَهَا حَتَّى قَضَتْ حَاجَتَهَا.

مسند البزار = البحر الزخار (١٣ / ٣٤٧)

ژباړه

ای د فلانې مورې وګوره، کومه کوڅه ستاخوښه ده چې زه درسره پرې لاړشم او ستاحاجت پوره کړم

د الله نبي، چې د عالم سردار دی له يوې وينزې سره به دې د هغې د کار لپاره پاڅېد او خپله به ورسره روان به شو او دا به يې هم نه ويل، چې ته ښځه يې جومات ته ولې راځې؟ ته خو وينزه يې، ګورو به بله ورځ به شي رسول اللهﷺ به داسې نه کول بلکې له ښځو سره به هم تله، چې وينزې به له لستوڼي څخه ونيوه، چې دا زما حاجت پوره کړه: نو له واره به ورسره پاڅېده، اللهﷻ ته به يې هم عاجزي کوله او د اللهﷻ د مخلوق په وړاندې به يې هم تواضع اوعاجزي اختياروله، دا صفت پکې و، په بازارونوکې به يې شور نه کاوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لَمْ يَكُنْ فَاحِشًا وَلَا مُتَفَحِّشًا وَلَا صَخَّابًا فِي الأَسْوَاقِ

(سنن الترمذي ت شاكر (٤ / ٣٦٩)

ژباړه:

بدکار او بدلمنی هم نه و او نه يې په بازارونو کې چيغې وهلې.

صخاب دې ته وايي، چې چغې وهي ای فلانکيه! دلته راشه اواخوا لاړشه دا د بې وقاره خلکو طريقه ده دا د نبي ﷺ طريقه نه وه، زوږي نه و، رسول الله ﷺ په بازارونو کې عاجزي کوله. په حديث کې راځي، چې رسول الله ﷺ به کله پر لمانځه ودرېده عبدالله بن شخيروايي:

«أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يُصَلِّي وَلِصَدْرِهِ أَزِيزٌ كَأَزِيزِ الْمِرْجَلِ مِنَ الْبُكَاءِ»

حلية الأولياء وطبقات الأصفياء (٢ / ٢١١)

ژباړه:

چې زه نبي ﷺ ته راغلم او هغه پر لمانځه ولاړ و او د ژړا له امله يې له سينې نه يې داسې غږ راخته. لکه چې کټوی، خوټېږي اواواز کوي

دا د الله ﷻ د معرفت له امله د هغه د شان او قدر د پېژندو له امله به پر نبي ﷺ باندې داحالت راتله. څومره چې سړی خپل مالک ښه پېژني ؛ نو هغومره يکې دا صفت ډېرېږي، څومره چې له الله ﷻ نه ناخبره وي؛ نو پر دې به نه پوهېږي

په رسول الله ﷺ کې ډېره زياته عاجزي وه، ډېر ځل به رسول الله ﷺ ژړلې په حديث کې راځي. چې رسول الله ﷺ ماسختن کورته راغی او عائشې رضي الله عنها ته يې وفرمايل:

"يَا عَائِشَةُ ذَرِينِي أَتَعَبَّدُ اللَّيْلَةَ لِرَبِّي"

صحيح ابن حبان - محققا (٢ / ٣٨٧)

ژباړه:

ما پرېږده، چې نن ټوله شپه د الله ﷻ بندګي وکړم

کله به هغه ټوله شپه هم بندګې کوله اکثره به د شپې په وروستۍ برخه کې راپاځېده، کله چې د زړه کيفيت جوړ وي ؛ نو بيا عبادت ډېر خوندکوي، د نبي ﷺ د زړه به څه تپوس کوې، چې په هغې کې څومره ژوروالی اوکمالات ول، چې د هغې تعبير موږ نشوکولای

نبي ﷺ ټوله شپه لمونځونه کول او ژړل يې ان تردې، چې لاندې ځمکه به يې پر اوښکو لونده شوه، سهار، چې بلال رضي الله عنه راغی او نبي ﷺ يې په دې حالت کې وليده وه يې ويل ای د الله رسوله! تا ته؛ خو الله ﷻ ښښنه کړې ده ((مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَ مَا تَأَخَّرَ)) ته ولې دومره غم کو ې، نبي ﷺ ورته وفرمايل:

پر ما باندې بېګاه شپه داسې آيتونه نازل شوي دي، چې هغه انسان دې هلاک شي چې دا لولي او سوچ اوفکر پکې نه کوي:

وَيْلٌ لِمَنْ قَرَأَهَا وَلَمْ يَتَفَكَّرْ فِيهَا { اِنَّ فِيْ خَلْقِ السَّمٰوٰتِ وَ الْاَرْضِ وَ اخْتِلَافِ الَّيْلِ وَ النَّهَارِ لَاٰيٰتٍ لِّاُولِي الْاَلْبَابِ۝ الَّذِيْنَ يَذْكُرُوْنَ اللّٰهَ قِيٰمًا وَّ قُعُوْدًا وَّ عَلٰى جُنُوْبِهِمْ وَ يَتَفَكَّرُوْنَ فِيْ خَلْقِ السَّمٰوٰتِ وَ الْاَرْضِ ۚ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هٰذَا بَاطِلًا ۚ سُبْحٰنَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ۝ رَبَّنَآ اِنَّكَ مَنْ تُدْخِلِ النَّارَ فَقَدْ اَخْزَيْتَهٗ ۚ وَ مَا لِلظّٰلِمِيْنَ مِنْ اَنْصَارٍ۝ رَبَّنَآ اِنَّنَا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُّنَادِيْ لِلْاِيْمَانِ اَنْ اٰمِنُوْا بِرَبِّكُمْ فَاٰمَنَّا ۚ رَبَّنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوْبَنَا وَ كَفِّرْ عَنَّا سَيِّاٰتِنَا وَ تَوَفَّنَا مَعَ الْاَبْرَارِ۝ رَبَّنَا وَ اٰتِنَا مَا وَعَدْتَّنَا عَلٰى رُسُلِكَ وَ لَا تُخْزِنَا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ۚ اِنَّكَ لَا تُخْلِفُ الْمِيْعَادَ۝ فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ اَنِّيْ لَاۤ اُضِيْعُ عَمَلَ عَامِلٍ مِّنْكُمْ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مِّنْ ذَكَرٍ اَوْ اُنْثٰى ۚ بَعْضُكُمْ مِّنْۢ بَعْضٍ ۚ فَالَّذِيْنَ هَاجَرُوْا وَ اُخْرِجُوْا مِنْ دِيَارِهِمْ وَ اُوْذُوْا فِيْ سَبِيْلِيْ وَ قٰتَلُوْا وَ قُتِلُوْا لَاُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّاٰتِهِمْ وَ لَاُدْخِلَنَّهُمْ جَنّٰتٍ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ ۚ ثَوَابًا مِّنْ عِنْدِ اللّٰهِ ؕ وَ اللّٰهُ عِنْدَهٗ حُسْنُ الثَّوَابِ ۝ (١٩٥) لَا يَغُرَّنَّكَ تَقَلُّبُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا فِي الْبِلَادِ ۝ مَتَاعٌ قَلِيْلٌ ۟ ثُمَّ مَاْوٰىهُمْ جَهَنَّمُ ؕ وَ بِئْسَ الْمِهَادُ ۝ لٰكِنِ الَّذِيْنَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ لَهُمْ جَنّٰتٌ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا نُزُلًا مِّنْ عِنْدِ اللّٰهِ ؕ وَ مَا عِنْدَ اللّٰهِ خَيْرٌ لِّلْاَبْرَارِ ۝ وَ اِنَّ مِنْ اَهْلِ الْكِتٰبِ لَمَنْ يُّؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَ مَاۤ اُنْزِلَ اِلَيْكُمْ وَ مَاۤ اُنْزِلَ اِلَيْهِمْ خٰشِعِيْنَ لِلّٰهِ ۙ لَا يَشْتَرُوْنَ بِاٰيٰتِ اللّٰهِ ثَمَنًا قَلِيْلًا ؕ اُولٰٓئِكَ لَهُمْ اَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ ؕ اِنَّ اللّٰهَ سَرِيْعُ الْحِسَابِ ۝ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اصْبِرُوْا وَ صَابِرُوْا وَ رَابِطُوْا ۟ وَ اتَّقُوا اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُوْنَ ۝ } [آل عمران : ١٩٥]

صحيح ابن حبان - محققا (٢ / ٣٨٧)

په دې آيتونوکې ډېره ژوره مانا پرته ده؛ خو که مؤمن پرې پوه شي، خپل زړه او ماغزه ورته ځير کړي؛ نو ډېر نااشنا کيفيت او حال به د هغه جوړشي ؛ خو ارمان! که زموږ داسې وای، د ايمان والا، چې کوم صفات دي، هغه موږ په ځان کې نه وينو موږ داسې يو، لکه منافقان هسې کاږه لړکي يو ((كَاَنَّهُمْ خُشُبٌ مُّسَنَّدَةٌ ؕ)) هغه کاږه لړکي، چې بې ګټې يوځای ته ولاړوي، زموږ د عامو مسلمانانو داسې عادت جوړشوی دی او د خشوع والاعلم ختم شوی دی.

يو ځل رسول الله ﷺ ټوله شپه ژړل عبادة بن الصامت. ځکه فرمايلي دي، چې داعلم ختمېږي او قتادة وايي تاسې ته پته ده، چې کوم علم به اول ختمېږي.

«أَوَّلُ مَا يُرْفَعُ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ الْخُشُوعُ حَتَّى لَا يُرَى فِيهِ خَاشِعًا»

مسند الشاميين للطبراني (٢ / ٤٠٠)

ژباړه:

لومړی به له دې امت نه د خشوع علم پورته کېږي

دا حديث موقوف بمنزلة المرفوع دی، بل حديث د شداد بن اوس کې هم راغلي، چې له دې امت نه تر ټولو لومړی د خشوع علم او چتېږي، خشوع ته يې علم ويلی دی دا علم دی ډېرې مسئلې يادول دا ښه کار دی؛ خو دا يوازې علم نه دی، چې خشوع درېکې پيداشوه ته عالم يې اوالله ته چې په سرې کې عاجزي نه وي، د زړه ميلان او شوق نه وي هغه طرف ته سرښکته کول نه وي او د خشوع به سرې څه تعبيرکوي پوره. لکه ځينې مادې زه ذکرکوم، چې دا درېکې نه وي؛ نو علم درېکې نشته له اصلي علم نه بې برخې يې. که څه هم تاته ډېر کتابونه زده وي او ډېرې مسئلې درته يادې وي او ډېر روايتونه درته يادوي؛ خو له اصلي علم نه محروم يې. خپل مالک او رب ته، چې درېکې عاجزي نه وي؛ نو له تا سره علم نشته، له دې امت نه به اول خشوع اوچتېږي او دا له دې امت نه غالباً اوچته شوې ده، په عامو ځايونو کې خشوع کوونکي نشته، د دې کفارو د ليدو له امله خشوع ختمه شوې ده، ځکه دا ډېر بې وقاره خلک دي؛ نو د دې په ليدوسره له مسلمانانو نه هم خشوع ختمه شوې ده، هغه عاجزي، سکون او وقار ترې ختم شوی دی، مؤمن به سکون وقار او خشوع والا وي عبادة بن الصامت فرمايي:

يُوشِكُ أَنْ تَدْخُلَ مَسْجِدَ الْجَمَاعَةِ فَلَا تَرَى فِيهِ رَجُلًا خَاشِعًا

سنن الترمذي ت شاكر (٥ / ٣٢)

ژباړه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

نږدې ده، چې يوجامع جومات ته به داخل شي؛ خو يوكس به هم پكې خشوع كوونكى ونه وينئ

يانې په يوه جامع جومات كې به داسې سړى نه وينې، چې هغه الله ﷻ ته ولاړوي او له الله ﷻ څخه ويريږي، بلكې د هرچامخ ته چې ګورې؛ نو ته به وايې چې دا الله ﷻ ته نه دى ولاړ هسې ولاړدى، خشوع به هغه كې نه وي او كله، چې په سړي كې خشوع و ي؛ نو بل چا ته هم د هغه لمونځ خوند وركوي؛ نو ده ته به خپله څومره خوندوركو ي ؛ خو له بده مرغه په ډک جوماتو كې به يو خشوع كوونكى مونده نه كړ ې؛ نو دا علم اوچت شوى دى؛ نو دا بېرته راواپس كول پكاردي او كه سړى كوښښ وكړ ي؛ نو الله ﷻ هغه ته دا لاره راخلاصوي؛ نو له دې امله څوک چې كوښښ كوي الله ﷻ يې ور په برخه كوي.

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا

[العنكبوت: ٦٩]

ژباړه:

هغه څوک چې زموږ په لار كې كوښښ كو ي؛ نو موږ به ورته لارې اسانې كړو.

له دې خبرې نه زما غرض دا دى، چې كه پوره خاشعين نه شو؛ نو چې څه ناڅه؛ خوجوړشو او چې په دې لړ كې سړى ډېر كوښښ وكړ ي؛ نو څه ناڅه خشوع؛ خو به ترلاسه كړي دا په ځان كې پيداكول غواړي دا خشوع په صحابه كرامو كې هم ډېره زياته وه.

ابوبكرصديق ؓ چې به كله پر لمانځه ودرېده؛ نو دا طاقت به يې نه درلوده، چې خلكو ته خپل قرائت ورواوروي، نبي ﷺ په مرض وفات كې

وفرمايل:

«مُرُوا أَبَا بَكْرٍ فَلْيُصَلِّ بِالنَّاسِ»

صحيح البخاري (١ / ١٣٤)

ژباړه:

ابوبكرته ووايئ چې خلكوته لمونځ وكړي

قَالَتْ عَائِشَةُ: قُلْتُ: إِنَّ أَبَا بَكْرٍ إِذَا قَامَ فِي مَقَامِكَ لَمْ يُسْمِعِ النَّاسَ مِنَ الْبُكَاءِ

صحيح البخاري (١ / ١٣٦)

ژباړه:

عائشې ؓ وويل: ابوبكر، چې كله ستا پر مسله ودرېږي؛ نو د ژړا له امله به خلكو ته قرائت وانه ورولاى شي (يانې لمونځ به ونه كړاى شي)

ځكه د هغه عادت داوه، چې رقيق القلب وه انتهايي نرم زړى وه دا به خلكو ته قرآن وروانه وروي، بيا رسول الله ﷺ وفرمايل، چې امر ورته وكړئ نبي ﷺ غصه وكړه ((إِنَّكُنَّ لَصَوَاحِبُ يُوسُفَ)) تاسې د يوسف ؑ ملګري ياستئ د هغه د دوكه كولوښښ مو كاوه او اوس مادوكه كوئ، زه چې څه امركوم د هغې تابعداري ولې نه كوئ؟

د حديث لنډيز مې بيان كړه د رسول الله ﷺ په ملګروكې دا كمال وه، په ابوبكرصديق ؓ كې دومره خشوع وه، كله چې به پر لمانځه ودرېده؛ نو د يوه بې ساه لرګي په څېر به ښكارېده، يانې په لمانځه كې به هيڅ نه خوځېده.

عبدالله بن زبير ؓ چې به كله پر لمانځه ودرېده داسې به وه، لكه چې ونه ولاړه وي ډېرځلې به داسې وشول، چې دى به پر سجده پروت و، چڼچڼې به راتلې او د ده پر شا به كېناستې. ډېره اوږده سجده به يې كوله ؛ نو ځكه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرغیو به پرې د لرګي ګومان کاوه، چې ګوندې دا پر ځای پروت لرګی دی. چې له سره حرکت نه کوي او انسان نه دی. په دې خلکو کې به دومره خشوع وه

عبدالله بن عمر ﷺ به چې کله پر لمانځه ودرېده یرجع ویتاوه آیتونه به یې باربارلوستل اواسویلي به یې کول، له دې نه په لمانځه کې هسې غیراختیاري اسویلي مراد دي، چې د ډېرې خشوع له امله به پرې راتلل. په صحابه کراموکې ډېره خشوع وه، له سفیان ثوري نه نقل دي منصوربن المعتمر یو حدیثپوه (محدث) دی هغه چې به کله لمانځه پر باندې ودرېده؛ نو تابه ویل، چې اوس به مري

ابراهیم نخعي، چې یو تابعي دی، هغه به چې کله لمونځ وکړه او له لمانځه نه به اوزګار شو ؛ نو تر ډېره پورې به داسې وه ګواکې ناروغ دی له ډېروسلفونه نقل دي، چې کله به هغوی له لمانځه نه اوزګار شول؛ نو د لمانځه اثر به پرې ښکارېده، پکار دا ده سړی له لمانځه نه مخکې یوشان وي او په لمانځه کې بدل شي او تر لمانځه روسته هم پکې دغه آثار ولېدل شي، ځکه شریعت مطهره دا امرکړی دی، چې د لمانځه څه نښې دې پر تاسې ښکاره شي؛ خو زموږ داسې مزاج جوړشوی دی. څنګه چې له لمانځه نه مخکې وي؛ نو تر لمانځه وروسته هم هماغسې وي. په دې لړ کې عمر بن الخطاب ﷺ فرمایلي دي

إِنَّ الرَّجُلَ لَيَشِيبُ عارضاه في الاسلام ولم يكمل الله له صلاة .

ژباړه

د یوه سړي څنې به په اسلام کې سپینې شي؛ خو الله ﷻ به ورلره تراوسه لمونځ نه وي پوره کړی

ځکه د هغه به خشوع نه وي برابره، د لمانځه څه غم به ورسره نه وي دا

لمونځ به ورته څه شی نه ښکاري، چې دې ناروغی موږ ټول اوس نیولي یو او خپل لمونځونه موږ ته وړوکې ښکاري او سلفو ویلي دي

من هانت عليه صلاته كانت على الله اهون

ژباړه:

چا ته. چې خپل لمونځ سپک ښکاري؛ نو د هغه لمونځ الله ﷻ ته هم ډېر سپک وي

نوهغه به یې څه قبول کړي حسن به ویل ای مسلمانه!

اذا هانت عليک صلاتک فا ي شيئ يعزعليک؟

کله چې درته لمونځ سپک او بې قدره ښکاري؛ نو تا ته به کوم شی قدرمن وي، ځکه چې لمونځ درته وړه خبره ښکاري، چې دا تر ایمان وروسته لوی عمل دی او چې دا درته وړوکی ښکاري، نه یې رکوع او نه یې قرائت او نه یې د خشوع پروا کوې؛ نو په دې دین کې کومه خبره ده، چې تاته غټه ښکاره شي. چې لمونځ سړي ته سپک ښکاري د هغه به ټول اعمال خراب وي او په حدیث کې راغلي دي

«إِنَّ أَهَمَّ أُمُورِكُمْ عِنْدِي الصَّلَاةَ، مَنْ حَفِظَهَا وَحَافَظَ عَلَيْهَا حَفِظَ دِينَهُ، وَمَنْ ضَيَّعَهَا فَهُوَ لِسِوَاهَا أَضْيَعُ»

مصنف عبد الرزاق الصنعاني (١ / ٥٣٦)

ژباړه:

چاچې د لمانځه حفاظت وکړه. ده د دین حفاظت وکړه او چا چې لمونځ خراب کړه ؛ نو د نورو اعمالو خرابوالی یې هم یقیني دی

عمربن الخطاب والیانوته لیکلي ول، چې ستاسې په ټولو عملونو کې لمونځ ما ته ډېرمهم دی. هسې نه، چې وواییئ موږ قاضیان او والیان یو

(c) ketabton.com: The Digital Library

فيصلې به كوو لمونځ څه مهم عمل نه دی، بلكې خلافت هم د دې لپاره راځي، چې خلک لمونځ كوونكي شي

مَنْ حَفِظَهَا وَحَافَظَ عَلَيْهَا حَفِظَ دِينَهُ، وَمَنْ ضَيَّعَهَا فَهُوَ لِسِوَاهَا أَضْيَعُ

مصنف عبد الرزاق الصنعاني (١ / ٥٣٦)

ژباړه:

چا چې د لمانځه حفاظت وكړه؛ نو دا د نورو عملونو هم ډېر حفاظت كوونكی دی او كه لمونځ چا خراب كړه؛ نو نور عملونه به يې هم ناسم وي

داسې كس ته بيا ښه سړی مه وايه، چې لمونځ يې خراب وي، هغه امام چې لمونځ يې غلط وي، ته پوه شه، چې داخيانتګر هم د ی، هغه به درته صحيح دين نه درښيي، په هغه كې به نور ناوړه عملونه او فسادونه هم وي، چې كله يې لمونځ خراب وي او دې آيتونوته تاسې اوګورئ چې موږ بيان كړل الله رب العزة يو اتياځله د مؤمنانو په صفت كې دا ذكركړي دي چې دوی د لمانځه حفاظت كوي

الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ ۝ وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ۝ وَهُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ۝ د ټولو لمونځونو حفاظت كوي، الَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ ۝ أَقَامُوا الصَّلَاةَ. يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ. دلمانځه پابندي كوي، أَقِيمُوا الصَّلَاةَ. د لمانځه پابندي كوئ څوک چې د لمانځه پابندي نه كوي وَوَيْلٌ لِّلْمُشْرِكِينَ ۝ الَّذِينَ لَا يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ د هغه مشركانولپاره دې هلاكت وي چې زكوة نه وركوي الله رب العزة دا د مشركانو صفت بيان كړی دی، چې د لمانځه پابندي نه كوي لمونځ او په لمانځه كې خشوع پيداكول او په صحيح توګه يې اداكول يو ضروري عمل دی كه چاته ضروري نه ښكاري؛ نو په غټ نقصان كې واقع دی او ډېر غټ تاوان يې وكړه او دا حديث يو

مسلمان پوره ويروي، چې رسول الله ارشادوفرمايه

أَوَّلَ مَا يُحَاسَبُ بِهِ الْعَبْدُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الصَّلَاةُ

مسند أبي داود الطيالسي (٤ / ٢١٣)

ژباړه:

د قيامت په ورځ به له بنده سره لومړی د لمانځه حساب كېږي

ياني د قيامت پر ورځ تر هر څه لومړی د لمانځه په اړه حساب كېږي ګوا كې كه له ايمان نه هم مخكې د لمانځه حساب كېږي، لكه، چې له ((أَوَّلَ مَا يُحَاسَبُ)) نه معلومېږي، چې كافر هسې هم هلاک دي؛ خو له هغه چا سره د لمانځه لومړی حساب كېږي، چې مسلمانان ځان ته وايي ياني الله ﷻ به له دې امت سره لومړی حساب د لمانځه په اړه كوي او، چې د بنده ګانو تر منځ لومړنی پرېكړه(فيصله) به د توی شويو وينو، په اړه كېږي، لكه چې فرمايي:

«إِنَّ أَوَّلَ مَا يُقْضَى بَيْنَ الْعِبَادِ فِي الدِّمَاءِ»

سنن الترمذي ت شاكر (٤ / ١٧)

ياني لومړی حساب به دلمانځه په اړه كېږي او لومړنۍ پرېكړه به د توی شوې وينې په اړه كېږي او په ميزان كې به لومړی د ښځې او مېړه حقونه تلل كېږي، چې تا د ښځې حق اداكړی دی اوكه نه اوښځې د مېړه حق اداكړی دی كه نه؟ دا برخه به لومړی تلل كېږي او په ميزان كې به اچول كېږي ؛ خو دې دې خبرو ته له سره د چا فكر نشته او دا ورته ورې خبرې ښكاري، سره له دې، چې دا لويه خبره ده كومې مسئلې، چې موږ ته ورې ښكاري دا د الله ﷻ په اند لويې دي؛ نو اول به له بنده سره د لمانځه په اړه حساب كېږي، كه د چا لمونځ روغ راوخوت : نو دا كامياب شو، لكه چې فرمايي

(c) ketabton.com: The Digital Library

فَإِنْ صَلَحَتْ فَقَدْ أَفْلَحَ وَأَنْجَحَ

سنن الترمذي ت شاكر (۲ / ۲۷۰)

ژباړه:

که لمونځ یې روغ وه؛ نو دا کامیاب دی.

یاني د لمانځه فرضونه یې سم اداکړي وي، سنن او اداب یې هم برابروي او د لمانځه د ظاهر اوباطن جوړولو کوښښ یې هم کړی وي؛ نو دا کامیاب دی، یقیناً او نجاح دویمه د جنت کامیابي ده او د الله ﷻ په ملاقات بريالی شو.

((أَفْلَحَ وَأَنْجَحَ)) دوه بېلابېل لفظونه یې وویل، یاني نجاح جلا او فلاح جلا ده دا به ورته الله ﷻ ورکړي نورو ګناهونو ته ورلره الله ﷻ نه ګوري، تاسې په دې حدیث کې سوچ وکړئ او که د چا لمونځ فاسد راوخوت، چې د هغې د فرضونو، الفاظو او د هغې د خشوع لحاظ یې نه وي کړی؛ نو دا تاواني دی، لکه چې فرمایي:

وَإِنْ فَسَدَتْ فَقَدْ خَابَ وَخَسِرَ

سنن الترمذي ت شاكر (۲ / ۲۷۰)

ژباړه

یقینا دا خپل مراد ته ونه رسېد او تاوان یې وکړه.

الله ﷻ به ورته اجرهم نه ورکوي او تاوان یې هم وکړه، چې اور ته به یې الله ﷻ ننباسي (خسر) همدغې ته وایي او د الله ﷻ فضل ته وګوره که په فرض لمانځه کې یې څه کمی ومونډل شي ؛ نو الله ﷻ به ملائکو ته امر وکړي، تاسې وګورئ! زما د دې بنده څه تطوعات، نوافل، سنت، شته اوکه نه؟ نو هغه به وکتل شي که سنت یا نفلونه یې کړي وي؛ نو هغه به الله ﷻ راوخلي او

له دې فرائضو سره به یې ورلره یوځای کړي، دې ته به پرې پتی. واچول شي دا هم د الله ﷻ رحم دی، چې د فرض عمل نیمګړتیا یې په نفلونو بشپړوي، بیا به هم دا انسان کامیاب شي اوکه نوافل یې نه و؛ نو بیا هم تاواني دی، الله ﷻ به ورته سزا ورکوي، څومره چې د الله ﷻ خوښه وي : نو له دې امله لمونځ د ځینو خلکو لپاره د کامیابي لامل شي او ځینې هغه لمونځونه دي چې انسان پرهغې ماجور شي او دریم هغه لمونځونه دي، چې د اجراو عدم الاجر په منځ کې دائر وي، چې کله یکې توجه شته او کله نه؛ نو دا د الله ﷻ خوښه ده، چې تاته پرې اجر ورکوي او که د داسې د دواړو حالتونو تر منځ دې پرېږدي ؛ نو د الله ﷻ رحم دا دی، چې په کوم لمانځه کې دې توجه شته هغه دې قبلوي او په کوم کې، چې دې توجه نشته؛ نو هغه درلره نه قبلوي، یاني لمونځ دې پر برخو ویشي، لکه په صحیح حدیث کې راغلي دي، نبي ﷺ فرمایي:

إِنَّ الْعَبْدَ لَيَنْصَرِفُ مِنْ صَلَاتِهِ , وَمَا كُتِبَ لَهُ مِنْهَا إِلَّا عُشْرُهَا أَوْ تُسْعُهَا أَوْ ثُمُنُهَا أَوْ سُبْعُهَا أَوْ سُدُسُهَا أَوْ خُمُسُهَا أَوْ رُبُعُهَا أَوْ ثُلُثُهَا أَوْ نِصْفُهَا "

شرح مشكل الآثار (۳ / ۱۳۶)

ژباړه:

یوکس به له لمانځه څخه راستون شي او ده لره به لسمه، نهمه، اتمه، اومه، شپږمه، پنځمه، څلورمه، دریمه او یا نیمایي برخه لیکل شوې وي

له دې روایت څخه معلومېږي د ځینو خلکو په لمانځه کې به لسمه برخه ایله قبوله شوې وي؛ نو کوښښ پکار دی، چې صحیح لمونځ وشي، کله چې پر دې پوه شوې؛ نو خپله به بیا کوښښ کوې، دا فکر وکړه، چې که دې لمانځه کې خشوع، او عاجزي او الله ﷻ ته توجه ونکړم؛ نو الله ﷻ یې نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

قبلوي او دا لمونځ به مالره وبال وي او که په ښې ښکلې طريقې سره يې وکړم؛ نو په دې کې زما د دنيا او اخرت کاميابي ده. بيا به دريکې د الله ﷻ په فضل سره خپله خشوع پيداشي او بيا بيا د خشوع په اړه بيانونه اورېدل پکاردي، خپله مطالعه کول پکاردي او يا د قرآن او حديث دا نصوص څانته رايادول پکار دي، په دې آيتونو او حديثونو کې دا برکت دی، د الله ﷻ په فضل سره په سړي کې خشوع پيداکوي، دا خبرې چې تاسې اوس واورېدې؛ نو تر ډېرې مودې پورې به د دې اثر وي؛ نو د دې بيا بيا تازه کول پکاردي.

د دې ذريعه داښکاري، چې د الله ﷻ هيبت په زړه کې راغی او د هغه وېره پيداشوه او د دې لمانځه سره دې شوق پيداشه. په خپله به د الله په فضل دا خبرې دريکې پيداکېږي او د دې لپاره يوه ښه ذريعه دا هم ده، چې له الله ﷻ څخه دعا وغواړئ او د دې لپاره دعا غوښتل پکاردي، چې يا الله دا لمونځونه موبرابرکړې. جهاد مو ونه کړ او مال موهم ونه لګاوه؛ نو چې دا لمونځ هم راڅخه برباد شي؛ نو له موږ سره نور څه شی پاتې شو؛ نو دا دعا وغواړه او يوه ښه ذريعه يې داهم ده، چې لمانځه ته وختي راځه، کله چې سړی وختي راشي، په صف کې کېني، ذکر اذکار وکړي، تلاوت وکړي، دعاګانې وکړي؛ نو په لمانځه کې يې د الله ﷻ په فضل څه ناڅه خشوع پيداکېږي.

په لمانځه کې د خشوع پيدا کېدو دا هم ذريعه ده، چې سړی وختي لمانځه ته راځي، له دې امله نبي ﷺ د هرلمانځه نه مخکې څه نوافل او سنت ښودلي، لکه د اذان ا وا قامت تر مينځ دوه رکعته کوئ. يا زيات کوئ. د دې لپاره چې دې فرض لمانځه ته تيار شئ.

دلته مو له لنډيز څخه کار واخيست؛ خو مؤمن ته اشاره هم بس ده. الله

تعالی فرمايلي دي

قَدْ اَفْلَحَ الْمُؤْمِنُوْنَ ۝

[المومنون:۱]

ژباړه

يقينا مؤمنان کامياب دي

الَّذِيْنَ هُمْ فِيْ صَلَاتِهِمْ خٰشِعُوْنَ ۝

[المومون: ۲]

هغه کسان چې په لمونځونوکې خشوع کوي

وَالَّذِيْنَ هُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُوْنَ ۝

[المومون: ۹]

هغه کسان، چې د لمانځه حفا ظت کو ي، لحاظ يې ساتي او هغه ښايسته کوي.

که يو امام غلط لمونځ کوي؛ نو په هغه پسې لمونځ نه کېږي، يانې که رکوع يې غلطه وي او فاتحه ورپسې نه ويل کېږي، ځکه د جمعې لمونځ؛ خو د دې لپاره وي، چې د سړي لمونځ دې صحيح شي او چې په جمع کې د يوه سړي لمونځ خرابېږي؛ نو بيا په داسې جمع ځوک څه کوي، د جمعې دا مقصد دی، چې په کورکې ته لمونځ کوې؛ نو ژر ژر به يې کوې؛ نو په جمع کې به يې ته ښه کوې، چې کله په جومات کې لمونځ غلط کېږي؛ نو دې ته بياڅه ضرورت دی، رسول الله ﷺ فرمايي:

داسې امامان به راشي چې لمونځونه به غلط کوي، بې وخته به يې کوي؛ نو صحابه وو ﷺ پوښتنه وکړه. چې ای د الله رسوله! ﷺ په داسې حال کې موږ څه وکړو؟ نو هغه ﷺ وفرمايل لمونځ کوئ او بيا که مو له وسه پوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه ؛ نو له هغوی سر ه یې هم کوئ اوکه نه وه؛ نو همدغه لمونځ دې پوره دی؛ نو هرکله، چې د وخت په اړه دومره ټينګار ر اغلی دی، چې ځانله لمونځ کوه: نو چې د يوه کس رکوع او سجده خرابه وي؛ نو دا خو په لمانځه کې ډېر ضروري رکن دی، چې دا یې سم نه وي: نو په ده پسې لمونځ نه کېږي، له دې امله د خپل لمانځه د حفاظت ډېر کوښښ پکار دی، دا عمل ضروري وګڼئ اوکوښښ وړپسې پيل کړئ: نو الله ﷻ به درته نور نېک عملونه اسان کړي

رب العلمين ته سړی په عاجزۍ او په ادب ودرېږي د خالق ادب، هغه ته عاجزي او هغه ته په عاجزۍ او وېرې سره ودرېدل د لمانځه روح دی او لمونځ، چې دې جوړښه بيا به هرڅه پرېږدي؛ خو لمونځ به نه پرېږدي، خپله به دې داسې مزاج جوړشي، چې هرڅه پرېښودل به درته ښه ښکاري؛ خو د لمانځه پرېښودل به درته بد ښکاري، په لمانځه کې ډېرزيات کمال او خونددی، علماوو ويلي دي، که لمانځه. ذ کر او قرآن درله خوند درکاوه او په قرآن کې دې توجه الله ﷻ ته پيداکېده؛ نو پوه شه، چې ستا زړه جو ړدی او الله والايي ؛ خو که په لمانځه کې دې الله ﷻ ته توجه نه تله، دا الله ﷻ ذکر درله مزه نه درکوله، قران درلره نه درکوله؛ نو له الله ﷻ څخه بل زړه وغواړه، بيا ته بل څه شی يې، په ظاهره باندې انسان يې، نوم درباندې د مسلمان يادېږي او زړه دې د منافقانودی، دا ترماميتر او ميزانونه دي، پر دې ځان تلل پکاردي، لنډه دا چې د لمانځه روح او جسددواړه برابرول پکاردي

زه له الله ﷻ نه غواړم، چې زموږ دا عملونه سم کړي، ځکه چې زموږ په دې ملګرو او دې جماعت کې هم الله ﷻ ته عاجزي نه و ي؛ نو بيا څه پاتې شو ، له دې امله د دې لپاره دعا وغواړئ، کلکه اراده او کوښښ وکړئ.

په پای کې له الله ﷻ نه غواړم، چې زموږ لمونځونه صحيح برابرکړي اوخشوع پکې پيداکړي

د خشوع د پيدا کېدو اسباب

د خشوع د پيدا کېدو ډېراسباب دي، چې ځينې له هغې نه دادي:

لومړی سبب: قوي باعث.

دا د الله عز وجل خوف دی، ځکه کله چې زړه په خوف سره ودان وي؛ نو له دې سره خشوع پيدا کېږي او يواځې دا سبب هم بس دی، په سلفو کې به، چې څوک لمانځه ته ودرېدل؛ نو ويرېدل به

دويم سبب: دَ مانع کمزورتيا

دا هغه شی دی، چې خشوع خرابوي، لکه لوږه، بول، براز او داسې نور نبې کريم ﷺ دې ته په خپلې دې وينا سره اشاره فرمايلې:

«کله، چې د ماښامي خوراک حاضر شي او دَ لمانځه اقامت و شي؛ نو تاسې لومړی خواړه وخورئ»

په بل ځای کې فرمايي:

«لَا صَلَاةَ بِحَضْرَةِ الطَّعَامِ، وَلَا هُوَ يُدَافِعُهُ الْأَخْبَثَانِ»

صحيح مسلم (۱ / ۳۹۳)

ژباړه:

په هغه وخت کې لمونځ نشته، چې خواړه تيار وي (په دسترخوان پراته وي) او په هغه وخت کې هم لمونځ نشته، چې دوه خبيث شيان - بول او براز - درله ديکې درکوي.

له دې امله مسلمان ته پکار دي، چې د زړه په اوزګارولو سره لمانځه ته اودرېږي.

درېيم سبب:

دا چې قرآن په لوړ غږ لولې،، چې لږ تر لږه خپله ؛خو یې واوري، ځکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې دا پر زړه ډېر اثر کوي او د هغه ځا لمونځ هم نه کېږي، چې هغه خپلې شونډې پر قرات نه خوځوي (. لکه فتاوي الدين الخالص ۴/۴۸) وګوره

څلورم سبب

څه چې وايي، په هغې کې سوچ کوه او دې ته هم ځير شه، چې ته دا مهال په لمانځه کې کوم ځای ته ورسېدې، يانې لا په ثنا کې روان يې او که نه تر فاتحې رسېدلی يې

پنځم سبب:

د قراء ت، ذکرونو او تسبيحاتو پر مانا پوهېدل

ابن عباس (رضي الله عنهما) فرمايي: ستا له لمانځه نه به يواځې هغه شی تاته ملاوېږي، چې ته پرې پوهېږې (بخاري)

او پوهه پر عربي ژبه باندې د پوهېدلو ځانګړې د لمانځه د الفاظو په پېژندنه باندې ده

شپږم سبب:

هغه آيتونه او حديثونه لوستل، چې په هغې کې د خشوع او خضوع کولو ترغيب او هڅونه وي، ځکه دا ډېر سودمن دي

اووم سبب

دا احساس کول، چې کوم لمونځ ما پيل کړی او د کوم لمانځه په اقامت کې، چې ما کوښښ کړی، ددې ثواب به ماته يواځې د خشوع کولو په صورت کې راکړ کېږي

اتم سبب: مجاهده کول

او دا تر ټولو قوي سبب دی، ځکه چې خشوع په پيل کې له مجاهدې پرته نه تر لاسه کېږي، بيا وروسته د الله ﷻ په توفيق سره د لمونځ کونکي هيئت وګرځي، مومن دې پرې تجربه وکړي، ځکه که لمونځ کوونکی دا

وغواړي، چې دده په لمانځه کې دې دنيوي فکرونه رانشي؛ نو دا ورته ډېر ګران کار دی او له دې دنيوي فکرونو څخه خلاصون بلا ډېرې مجاهدې ته اړتيا ده.

نهم سبب: هر لمونځ خپل وروستی لمونځ ګڼل

لکه په حديث کې دي (د رخصتېدونکي په څېر لمونځ کوه)

او الله تعالی فرمايي:

الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُم مُّلَاقُوا رَبِّهِمْ وَأَنَّهُمْ إِلَيْهِ رَاجِعُونَ

(البقره: ٤٦)

ژباړه:

چې پر دې يې باور دی، چې په پای کې له خپل رب سره يو ځای کېدونکي او د هماغه لوري ته ورګرځېدونکي دي.

او دَ خشوع په پيدا کولو کې د لمونځ کوونکي لپاره دا فکر ډېر زيات اثر لري

لسم سبب: د لمانځه په ارکانو کې بېلابېل ذکرونه او دعاګانې لوستل

يانې کله يکې يو ذکر او دعاء او کله بله دعاء لوستل، ځکه دا په خشوع پيدا کولو کې ډېر لاس لري ګڼې په يوه ذکر همېشوالی زړه سختوي او زړه ورسره آموخته کېږي؛ نو بيا پرې اثر نه کوي

يولسم سبب: د عبوديت آداب

او هغه آداب اختيارول، چې رسول الله ﷺ په خپل سپېڅلي سنت کې مشروع کړي، لکه د ارکانو تعديل، لمونځ اوږدول، سجده اوږدول او له حيواناتو سره ورته والی نه اختيارول

دولسم سبب: په لمانځه که اوږد قيام او قراء ت کول خشوع پيدا کوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځکه په لنډ لمانځه کې ډېره لږه خشوع کېدلای شي او پر دې باندې تجربه ګواه ده.

ديارلسم سبب: د وېرې او تمې آيتونه، ذکرونه او دعاګانې بيا بيا لوستل.

لکه، چې رسول الله ﷺ به کله يو آيت په ټوله شپه کې لوستو او هغه دا آيت و:

اِنْ تُعَذِّبْهُمْ فَاِنَّهُمْ عِبَادُكَ ۚ وَاِنْ تَغْفِرْ لَهُمْ فَاِنَّكَ اَنْتَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ
(المائده ۱۱۸)

ژباړه:

که چېرې دوی ته عذاب ورکوې: نو دوی ستا بندګان دي، او که بښنه ورته کوې: نو يقينا ته غالبه، حکمت والايې)

قدرمنو لوستونکيو داچې لمونځ يو ارزښتمن عبادت دی: نو څومره چې يو شي ارزښتمن وي، هومره يې له خلکو سره فکر وي، هسې نه چې خراب نشي: نو همداشان شيطان؛ خو لومړی په دې هڅه کې وي، چې له سره څوک ترې جومات ته رانشي او دا داسې دښمن دی، چې تر پايه خپل کوښښ نه پرېږدي، که يو څوک تر جوماته راشي: نو بيا هم په دې هڅه کې وي، چې لمونځ يې خراب کړي، چې ستړی پرې شي؛ خو له ثواب نه يې بې برخې پاتې شي او خپل لمونځ پرې لعنت ووايي.

دا چې له دې ځايه د لمانځه احکام شروع کېږي: نو په دې کې تر ټولو لومړی حکم د سترې دی، که يو څوک په امام پسې په جمعه ولاړ وي، بيا: خو څه ستونزه نشته، ځکه هماغه امام دده لپاره ستره ده؛ خو که يوازې لمونځ وي: نو په دې اړه احکام په لاندې ډول بيانېږي

لومړۍ مسئله: ستره ودرول

سترې ته لمونځ کول لازم اوضروري دي، له سترې نه پرته لمونځ کول ګناه ده په دې اړه ډېرحديثونه او اثار راغلي دي، چې ټول د سترې پر وجوب او فرضيت دلالت کوي

۱: عن ابْنَ عُمَرَ رَضِىَ اللَّهُ عَنْهُ يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- : « لاَ تُصَلُّوا إِلاَّ إِلَى سُتْرَةٍ، وَلاَ تَدَعْ أَحَدًا يَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْكَ، فَإِنْ أَبَى فَقَاتِلْهُ، فَإِنَّ مَعَهُ الْقَرِينَ»

السنن الكبرى للبيهقي وفي ذيله الجوهر النقي - (۲ / ۲٦۸)

(ابن حبان: ٤٥\٤، ابن خزيمة: ۹:۲، الحاکم: ۱\۲۱۵، البيهقی: ۲\۲٦۸، مسلم مختصرا و فی صحيح ابن حبان بترتيب ابن بلبان: ٦\۱۲٦، و اسناده صحيح)

ژباړه:

له ابن عمرؓ څخه روايت دی، چې نبي ﷺ فرمايلي دي، له سترې پرته لمونځ مه کوه او مه څوک دې ته پرېږده، چې مخې ته دې تېرشي، که يوکس تېرېده: نو جنګ ورسره وکړه، ځکه له ده سره شيطان ملګری دی.

۲: عَنْ سَبْرَةَ بْنِ مَعْبِدٍ الْجُهَنِيِّ، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: لِيَسْتَتِرْ أَحَدُكُمْ فِي صَلاَتِهِ وَلَوْ بِسَهْمٍ.

المعجم الكبير للطبراني - (٦ / ۲۳۰)

اخرجه احمد: ۳\٤۰٤، الحاکم: ۱\۲۵۲، ابن خزيمة: ۲\۱۳، البيهقی: ۲\۲۷۰، و صححه الالبانی فی الصحيحة.

ژباړه:

په لمانځه کې دې يوکس په تاسې کې ستره جوړوي، تر دې که غشی هم وي

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ بل حدیث کې دي:

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ : إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ، فَلْيُصَلِّ إِلَى سُتْرَةٍ، وَلْيَدْنُ مِنْهَا، وَلاَ يَدَعْ أَحَدًا يَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَإِنْ جَاءَ أَحَدٌ يَمُرُّ , فَلْيُقَاتِلْهُ، فَإِنَّهُ شَيْطَانٌ وفى رواية فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَمُرُّ بَيْنَهُ وَبَيْنَهَا.

سنن ابن ماجة ـ محقق ومشكول - (۲ / ۱۰٤)

السنن الكبرى للبيهقي وفي ذيله الجوهر النقي - (۲ / ۲۷۲)

اخرجه ابن ابی شیبة: ۱\۲۷۹، وابوداود: ۱\۱۱۱، وابن ماجة وابن حبان: ٤\٤٨.

ژباړه

چې کله یوکس ستري ته لمونځ کوي: نونږدې دې ورته ودرېږي او څوک دې خپلې مخې ته تېرېدو ته نه پرېږدي، که څوک تېرېده؛ نوجنګ دې ورسره وکړي، په بل روایت کې دي، ځکه شیطان دده مخې ته تېرېږي

٤: عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ قُرَّةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: رَآنِي عُمَرُ وَأَنَا أُصَلِّي بَيْنَ أُسْطُوَانَتَيْنِ فَأَخَذَ بِقَفَائِي فَأَدْنَانِي إِلَى سُتْرَةٍ، فَقَالَ: «صَلِّ إِلَيْهَا»

مصنف ابن أبي شيبة (۲ / ۱٤٦)

(رواه البخاری: ۱\۷۲، و وصله ابن ابی شیبة : ۲\۳۷۰، وغیرهما)

ژباړه

له قرة ابن ابی ایاس څخه روایت دی، چې زه عمر ﷺ د دوو ستنو په منځ کې په لمانځه ولیدم : نو له څټه یې ونیولم او ستري ته یې نږدې کړم او راته یې و ویل دې ته لمونځ کوه.

٥: وَقَالَ عُمَرُ: «الْمُصَلُّونَ أَحَقُّ بِالسَّوَارِي مِنَ الْمُتَحَدِّثِينَ إِلَيْهَا» وَرَأَى عُمَرُ: "

رَجُلًا يُصَلِّي بَيْنَ أُسْطُوَانَتَيْنِ، فَأَدْنَاهُ إِلَى سَارِيَةٍ، فَقَالَ: صَلِّ إِلَيْهَا"

صحيح البخاري (۱ / ۱۰٦)

ژباړه:

عمر ﷺ ویلي دي، چې لمونځ کوونکي ډېر حقدار دي، چې ستنو ته ودرېږي، له هغه چانه چې دي (ستنو) ته خبرې کوي(یانې چې ستنو ته یې تکیا وهلې وي او خبرې کوي) عمر ﷺ یو سړی ولید، چې د دوو ستنو تر منځ یې لمونځ کاوه؛نو یوې ستنې ته یې نږدې کړ او ورته یې وفرمایل، چې دې ته لمونځ کوه!

له پورتنیوصحیح حدیثونو او اثرونو څخه څرګنده شوه، چې ستري ته لمونځ کول ضروري او لازم دي، ځکه رسول الله ﷺ پرستره نیولو امرکړی او له ستري پرته لمونځ کولو نه یې منع فرمایلې ده، دارنګه د عمرفاروق ﷺ له اثر نه هم څرګنده شوه، چې ستره نیول په لمانځه کې ضروري ده

د لا ډېر تفصیل لپاره (فتاوی الدین الخالص ۵۵۱\۳، نیل الاوطار ۴\۴، السیل الجرار ۱۷۶\۱، احکام السترة ص ۹، للشیخ محمد بن زرق طرهونی)

دویمه مسئله د ستري د لوړ والي اندازه

د ستري لوړوالی باید لږ تر لږه د اوښ د پالان د وروستۍ برخې هومره وي او که له دې نه لوړه وي باک نه کوي، حافظ ابن حجر ﷺ په فتح الباری(۵۸۱\۱)کې په دې اړه لیکي

اعتبرالفقهاء مثل مؤخرة الرحل فى مقدارسترة.

ژباړه:

دینپوهانو لږ تر لږه د اوښ د پالا ن د وروستۍ برخې په اندازه ستره

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړينه ګڼلې ده

هدايه (١\٣٥٤) کې دي

ومقدارهاذراع فصاعداً.

دسترې اندازه د يوه شرعي ګز په اندازه يا له دې نه زياته ده

دليل: ١: په صحيح مسلم (١\١٩٧) وغيره کې له طلحه ؓ نه روايت دی

عَنْ مُوسَى بْنِ طَلْحَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا وَضَعَ أَحَدُكُمْ بَيْنَ يَدَيْهِ مِثْلَ مُؤْخِرَةِ الرَّحْلِ فَلْيُصَلِّ، وَلَا يُبَالِ مَنْ مَرَّ وَرَاءَ ذَلِكَ»

صحيح مسلم (١ / ٣٥٨)

ژباړه:

کله، چې مخې ته د اوښ د پالان د وروستۍ برخې په اندازه څه شی کېږدې: نو بيا يې چې څوک مخې ته تېرېږي پروا نکوي

٢ په بل روايت کې دي

عَنْ مُوسَى بْنِ طَلْحَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: كُنَّا نُصَلِّي وَالدَّوَابُّ تَمُرُّ بَيْنَ أَيْدِينَا فَذَكَرْنَا ذَلِكَ لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «مِثْلُ مُؤْخِرَةِ الرَّحْلِ تَكُونُ بَيْنَ يَدَيْ أَحَدِكُمْ، ثُمَّ لَا يَضُرُّهُ مَا مَرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ» وَقَالَ ابْنُ نُمَيْرٍ: فَلَا يَضُرُّهُ مَنْ مَرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ.

صحيح مسلم (١ / ٣٥٨)

اخرجه مسلم: ١\١٩٧.

ژباړه:

موږ به لمونځ کاوه او څاروي به زموږ مخې ته اوړېدل راوړېدل: نو موږ

دا نبي ﷺ ته ياده کړه هغهﷺ و فرمايل چې کله ستاسې مخې ته د اوښ د پالان د وروستۍ برخې په اندازه څه شی وي؛ نو ضرر نه کوي که يوشی مو مخې ته تېرشي

٣: عَنْ عَائِشَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُئِلَ فِي غَزْوَةِ تَبُوكَ عَنْ سُتْرَةِ الْمُصَلِّي؟ فَقَالَ: «كَمُؤْخِرَةِ الرَّحْلِ»

صحيح مسلم (١ / ٣٥٩)

(رواه مسلم: ١\١٩٧)

ژباړه

له عائشې ؓ څخه روايت دی، چې نبی ﷺ د تبوک په غزاکې د سترې په اړه وپوښتل شو، هغه وفرمايل، چې ستره د اوښ د پالان د وروستۍ برخې په اندازه ده.

٤: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَقْطَعُ الصَّلَاةَ الْمَرْأَةُ وَالْحِمَارُ وَالْكَلْبُ، وَيَقِي ذَلِكَ مِثْلُ مُؤْخِرَةِ الرَّحْلِ»

صحيح مسلم (١ / ٣٦٥)

(رواه مسلم: ١\١٩٧)

ژباړه

له ابوهريره ؓ څخه روايت دی، چې نبي ﷺ فرمايلي دي ښځه، خر او سپی، چې د لمونځ کوونکي مخې ته تېرشي لمونځ يې ماتېږي او له دې نقصان څخه يې ستره ژغوري

اوس به راشو دې خبرې ته، چې د « مُؤْخِرَةِ الرَّحْلِ» ياني د پالان دوروستۍ برخې څومره اندازه ده؛ نو په (مصنف د عبدالرزاق ٢\٩١٢، ابوداود ١\٦٠١، ابن خزيمة ٢\١١١) کې له عطاء څخه په صحيح سند

سره نقل دي چې

عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ قَالَ: قَالَ عَطَاءٌ: «كَانَ مَنْ مَضَى يَجْعَلُونَ مُؤْخَّرَةَ الرَّحْلِ إِذَا صَلُّوا»، قُلْتُ: وَكَمْ بَلَغَكَ؟ قَالَ: «قَدْرُ مُؤْخَّرَةِ الرَّحْلِ» قَالَ: «ذِرَاعٌ» قَالَ: وَسَمِعْتُ الثَّوْرِيَّ يُفْتِي بِقَوْلِ عَطَاءٍ.

مصنف عبد الرزاق الصنعاني (۲ / ۹)

ژباړه:

ابن جريج فرمايي عطاء ويلي دي صحابه وو به، چې کله لمونځ کاوه ؛نو خپلې مخې ته بې د اوښ د پالان د وروستنی برخې په اندازه ستره کېښودله ابن جريج وايي ما ورته و ويل: (تاته څنګه رارسېدلې، چې؛ څومره اوچته وه؟هغه و ويل: دپالان د وروستني لرګي په اندازه يوذراع(ګز)ابن جريج وايي: ماله سفيان ثوری ﷺ نه واورېدل، چې هغه هم دعطاء په قول فتوی ورکوله.

له ابن جريج ﷺ نه په يوه بل روايت کې نقل دي، چې

عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ قَالَ: قُلْتُ لِعَطَاءٍ: أَرَأَيْتَ لَوْ كَانَ مَعِيَ عَصًا ذِرَاعٌ قَطُّ، مِنْهَا فِي الْأَرْضِ قَدْرُ أَرْبَعِ أَصَابِعَ، خَالِصُهَا عَلَى ظَهْرِ الْأَرْضِ أَدْنَى مِنْ ذِرَاعٍ قَالَ: «لَا، حَتَّى يَكُونَ خَالِصُهَا عَلَى ظَهْرِ الْأَرْضِ ذِرَاعٌ»

مصنف عبد الرزاق الصنعاني (۲ / ۱٤)

مصنف عبدالرزاق(۲|۱۵)

ژباړه:

ماته عطاء و ويل: که له ماسره د يو ذراع په اندازه امسا وي او له هغې نه د څلورو ګوتو په اندازه په ځمکه کې ښخه کړی شي او پاتې د ذراع نه کمه اندزه په ځمکه ولاړه وي؛ نو ايادا بس کېږي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ويې ويل، چې نه دا کفايت نه کوي ترڅو د ځمکې پرمخ يوګز نه وي ولاړه.

له قتادة ﷺ نه هم د دې په شان قول نقل دی؛ نو د عطاء له وينا څخه څرګنده شوه، چې د پالان د وروستی برخې لوړوالې د يو ذراع (ګز) هومره دی او د صحابه کرامو ﷺ سترې به د يوګزپه اندازه لوړې وې او صحابه کرام ﷺ پر دين ښه پوهېدل. قرآن او حديث به هغوی لوستل

فتاوی الدين الخالص (۵۲۱\۳)

د يو ذراع اندازه؛ خومعلومه شوه، چې دوه ولېشتې جوړېږي،

او په دې اړه، چې له ځيني سلفو نه کوم اثار په ابن ابي شيبه، مصنف د عبدالرزاق اوابوداود کې نقل دي، چې هغوی به خولی ستره جوړوله؛ نو په هغې کې خوځيني کمزوري دي او کوم، چې صحيح دي؛ نو هغه محمول دي په ضرورت باندې، ځکه داحکم دی، چې

فَاتَّقُوا اللهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ

[التغابن ۱۶]

ژباړه:

له الله نه دومره و وېرېږئ، چې څومرمو له وسه وي

د تفصيل لپاره فتاوی الدين الخالص: ۵۵۹\۳. المحلی لابن حزم ۱۲\۴، الفقه على المذاهب الاربعة: ۱۹۰\۱، سبل السلام: ۲۹۴\۱، فتح الباری: ۵۸۱\۱. شرح مسلم للنووی: ۱۹۷\۱، احکام السترة للشيخ محمدبن طرهوني

(c) ketabton.com: The Digital Library

درېیمه مسئله: د لمونځ کوونکي مخې ته د خارويو تېرېدو حکم

که دلمونځ کوونکي مخې ته کوم خاروی یا داسې نور څه تېرېږي؛ نوهغه به له تېرېدوڅخه منع کوي، لکه په حديث کې دي،

عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: هَبَطْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ ثَنِيَّةِ أَذَاخِرَ «فَحَضَرَتِ الصَّلَاةُ - يَعْنِي فَصَلَّى إِلَى جِدَارٍ - فَاتَّخَذَهُ قِبْلَةً وَنَحْنُ خَلْفَهُ، فَجَاءَتْ بَهْمَةٌ تَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ فَمَا زَالَ يُدَارِئُهَا حَتَّى لَصَقَ بَطْنَهُ بِالْجِدَارِ، وَمَرَّتْ مِنْ وَرَائِهِ»

سنن أبي داود (۱ / ۱۸۸)

ژباړه

له عبدالله بن عمر ﷺ څخه روايت دی، چې موږ له رسول الله ﷺ سره له ثنية اذاخر څخه راښکته شو؛ نو د لمانځه وخت راغی، نبي ﷺ يوه دېوال ته لمونځ وکړ، قبله يې ترې جوړه کړه او موږ يې شا ته وو؛ نويو ورغمی راغی، چې د نبي ﷺ مخې ته تېرېده؛ نونبي ﷺ به ډېکه کاوه، تردې، چې له دېواله سره پيوست شه او هغه يې شاته تېر شو

۲: عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُصَلِّي فَمَرَّتْ شَاةٌ بَيْنَ يَدَيْهِ فَسَاعَاهَا إِلَى الْقِبْلَةِ حَتَّى أَلْزَقَ بَطْنَهُ بِالْقِبْلَةِ"

قال الأعظمي: إسناده صحيح

صحيح ابن خزيمة (۲ / ۲۰)

ژباړه

له ابن عباس ﷺ څخه روايت دی، چې نبي ﷺ لمونځ کاوه: يوه ګډه يې مخې ته تېرېده؛ نو هغه يې تېل وهله تردې، چې خېټه يې له دېواله سره ولګېده.

رواه ابن حبان: ٤\٤٨، والحاكم: ١\٢٥٤، وغيرهم.

له پورتنيو حديثونو څخه څرګنده شوه، چې دلمونځ کوونکي مخې ته که کوم خاروی تېرېږي؛ نو هغه به منع کوي او که له تېرېدو څخه نه منع کېده؛ نو زور هم ورسره کولای شي

(فتاوی الدين الخالص ۵۸۰۱۳)

څلورمه مسئله: ايا لمونځ کوونکی خپلې مخې ته تېرېدونکی په زور منع کولای شي؟

د لمونځ کوونکي مخې ته تېرېدل ګناه ده، هيڅوک دا حق نلري، چې د لمونځ کوونکي مخې ته تېرشي، که يو ناپوه انسان د لمونځ کوونکي مخې ته تېرېږي؛ نو لمونځ کوونکی ته پکار ده، چې هغه منع کړي او په دې اړه ډېرحديثونه راغلي، چې يو څو ترې موږ په لاندې ډول بيانوو

۱: عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِذَا كَانَ أَحَدُكُمْ يُصَلِّي فَلَا يَدَعْ أَحَدًا يَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَإِنْ أَبَى فَلْيُقَاتِلْهُ، فَإِنَّ مَعَهُ الْقَرِينَ»

صحيح مسلم (۱ / ۳۶۳)

(رواه مسلم: ۱\۱۹۷)

ژباړه

له ابن عمر ﷺ څخه روايت دی، چې په تاسې کې څوک لمونځ کوي؛ نو هيڅوک دې نه پرېږدي، چې د ده مخې ته تېرشي، که چيرته (تېرېدونکی) نه بندېږي؛ نولمونځ کوونکی دې ورسره جنګ وکړي. ځکه له دې تېرېدونکي سره شيطان دی

۲: حَدَّثَنَا أَبُو صَالِحٍ السَّمَّانُ، قَالَ: رَأَيْتُ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ فِي يَوْمِ جُمُعَةٍ يُصَلِّي إِلَى شَيْءٍ يَسْتُرُهُ مِنَ النَّاسِ، فَأَرَادَ شَابٌّ مِنْ بَنِي أَبِي مُعَيْطٍ أَنْ يَجْتَازَ بَيْنَ يَدَيْهِ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

فَدَفَعَ أَبُو سَعِيدٍ فِي صَدْرِهِ، فَنَظَرَ الشَّابُّ فَلَمْ يَجِدْ مَسَاغًا إِلَّا بَيْنَ يَدَيْهِ، فَعَادَ لِيَجْتَازَ، فَدَفَعَهُ أَبُو سَعِيدٍ أَشَدَّ مِنَ الأُولَى، فَنَالَ مِنْ أَبِي سَعِيدٍ، ثُمَّ دَخَلَ عَلَى مَرْوَانَ، فَشَكَا إِلَيْهِ مَا لَقِيَ مِنْ أَبِي سَعِيدٍ، وَدَخَلَ أَبُو سَعِيدٍ خَلْفَهُ عَلَى مَرْوَانَ، فَقَالَ: مَا لَكَ وَلِابْنِ أَخِيكَ يَا أَبَا سَعِيدٍ؟ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ إِلَى شَيْءٍ يَسْتُرُهُ مِنَ النَّاسِ فَأَرَادَ أَحَدٌ أَنْ يَجْتَازَ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَلْيَدْفَعْهُ فَإِنْ أَبَى فَلْيُقَاتِلْهُ فَإِنَّمَا هُوَ شَيْطَانٌ»

صحيح البخاري (١ / ١٠٨)

اخرجه البخارى: ١\٧٢، وفى رواية ابن خزيمة: فَلْيَمْنَعْهُ مَرَّتَيْنِ، فَإِنْ أَبَى فَلْيُقَاتِلْهُ، فَإِنَّمَا هُوَ شَيْطَانٌ»

صحيح ابن خزيمة (٢ / ١٦)

«إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ إِلَى شَيْءٍ يَسْتُرُهُ فَذَهَبَ أَحَدٌ يَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ فَلْيَمْنَعْهُ، فَإِنْ أَبَى فَلْيُقَاتِلْهُ، فَإِنَّمَا هُوَ شَيْطَانٌ، فَإِنَّمَا ضَرَبْتَ الشَّيْطَانَ»

صحيح ابن خزيمة (٢ / ١٥)

قال الأعظمي: إسناده صحيح

ژباړه:

ابو صالح وايي، چې ما ابوسعيدخدري د جمعې په ورځ وليده، چې ستري ته يې لمونځ كاوه؛ نو د ابو معيط د قبيلې يوه ځوان غوښتل چې د ده مخې ته تېرشي؛ نو ابوسعيد ورله په سينه كې ديكه وركړه؛ نو هغه كس بله لارد تېرېدو مونده نه كړه؛ نو بيايې اراده وكړه، چې تېر شي نو ابو سعيد له مخكې نه سخته ديكه وركړه؛ نو دا ځوان له ابوسعيدڅخه خفه شه نو مروان ته لاړ او د ابوسعيد شكايت يې ورته وكړ؛ نو ابو سعيد تر ده

وروسته مروان ته ورغى مروان ابو سعيد ته و ويل دا ځوان دې ولې وهلى دى؟ ابوسعيد و ويل: ماله رسول الله ﷺ څخه اورېدلي دي، چې كله يوكس ستري ته لمونځ كوي او څوك د ده او د ستري تر مينځ تېرېږي ؛ نو منع يې دې كړي، كه انكار يې وكړ؛ نو جنګ دې ورسره وكړي، ځكه دا شيطان دى

دا روايت بخاري راوړى دى او د ابن خزيمه په روايت كې دي، چې دوه ځل دې يې بندكړي كه بند نه شه؛ نو جنګ دې ورسره وكړي او په بل روايت كې دي، چې تاله شيطان سره جنګ كړى دى.

٣: عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، قَالَ: مَرَرْتُ بِعُمَرَ بعد أَنْ جَلَسَ فِي آخِرِ صَلَاتِهِ حتى انظر ما يصنع فارتفع فدفع فى صدرى (بخارى : ١\٧٢، ابن ابي شيبة: ١\٢٨٤)

ژباړه:

زه په عمر ورتېرېدم، چې كله د لمانځه په پاى كې كېناسته، چې وګورم څه كوي؛ نو هغه راپورته شه او ما له يې په سينه كې ديكه راكړه.

د ابن ابي شيبة په روايت كې ورسره دا هم دي چې:

أردت أن أمر بين يدي ابن عمر وانا غلام وهو يصلي، فانتهرني بتسبيحه.

فتح الباري لابن رجب (٤ / ٧٥)

ما وغوښتل، چې د ابن عمر ﷺ مخې ته تېرشم او زه ماشوم وم؛ نو پر تسبيح يې ورتټلم (چې مه تېرېږه)

په بل روايت كې دي

«مَرَرْتُ إِلَى جَنْبِ ابْنِ عُمَرَ فَظَنَّ أَنِّي أَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ فَثَارَ ثَوْرَةً أَفْزَعَنِي، وَنَحَّانِي»

مصنف عبد الرزاق الصنعاني (٢ / ٢٣)

ژباړه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ابن عمر ﷺ تر څنګ تېرېدم، هغه داسې ګومان وکړ، چې ګونډې د هغه مخې ته تېرېږم؛ نو په ماپسې داسې راوپارېده، چې زه يې و وېرولم او لرې شوم

پنځمه مسئله که ستره نه وي؛ نو د لمونځ کوونکي مخې ته په څومره فاصله کې تېرېدل صحيح دي؟

له سترې پرته لمونځ کول ګناه ده او سترې ته لمونځ کول ضروري دي، ځکه رسول الله ﷺ فرمايي

لا يصل إلا إلى سترة ولا تدع أحد يمر بين يديك فإن أبى فلتقاتله فإن معه القرين

صحيح ابن خزيمة (٢ / ٩)

ژباړه:

له سترې پرته لمونځ مه کوه او مه څوک مخې ته پرېږده، چې تېرشي که تېرېده جنګ ورسره وکړه

(ابن خزيمة: ٢|٠١، ابن حبان: ٤|٤٥، الحاكم: ١|٢٥١، البيهقي: ٢|٢٦٨،)

په دې اړه ډېر حديثونه راغلي دي، چې د سترې پر فرضيت دلالت کوي

وګوره فتاوى الدين الخالص ٥٥١١٣

بلکه دا خبره په پام کې نیول پکاردي، چې کوم کس د بې علمۍ یا سستیاله امله په دې ګناه کې اخته شي؛ نو بيا تېرېدونکي ته پکاردي، چې د لمونځ کوونکي مخې ته تېر نشي، ځکه په دې کې سخته ګناه ده او رسول الله ﷺ فرمايي:

لَوْ يَعْلَمُ الْمَارُّ بَيْنَ يَدَيِ الْمُصَلِّي مَاذَا عَلَيْهِ لَكَانَ أَنْ يَقِفَ أَرْبَعِينَ خَيْرًا لَهُ مِنْ

أَنْ يَمُرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ

صحيح البخاري ـ حسب ترقيم فتح الباري - (١ / ١٣٦).

ژباړه

که دلمونځ کوونکي مخې ته تېرېدونکی پردې پوهه وی، چې په دې کې څومره ګناه ده: نو چې څلوېښت کلونه ولاړ وی دا ورلره له تېرېدو نه غوره وه.

د ابن ماجه په روايت کې دسل کلونو روايت راغلی دی له کعب الاحبار ﷺ څخه نقل دي که چېرته دلمونځ کوونکي مخې ته تېرېدونکي ددې له ګناه نه خبر شي؛ نو پرځمکه ننوتل به ورته له دې نه غوره ښکاره شي.

مشکوة: ١|٧٠، مؤطا امام مالک: ١|١٢١، مصنف عبدالرزاق: ٢|٢٠.

؛نو په دې اړه حتی الوسع احتیاط پکاردی هسې نه، چې انسان په دې ګناه کې پرېووځي

اوس که یوکس بې سترې لمونځ کوي اوکس د ده مخې ته دتېرېدوضرورت لري: نو په څومره فاصله کې به له ده څخه اخوا تېرېږي؛نو په دې اړه خو یو ضعیف حدیث په (ابوداود ١٠٩١١، طحاوی ٤٨٥١١ او بيهقي ٢٧٥١٢) کې راغلي دي، چې:

«إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ إِلَى غَيْرِ سُتْرَةٍ فَإِنَّهُ يَقْطَعُ صَلَاتَهُ الْكَلْبُ وَالْحِمَارُ وَالْخِنْزِيرُ وَالْيَهُودِيُّ وَالْمَجُوسِيُّ وَالْمَرْأَةُ، وَيُجْزِئُ عَنْهُ إِذَا مَرُّوا بَيْنَ يَدَيْهِ عَلَى قَذْفَةٍ بِحَجَرٍ»

سنن أبي داود (١ / ١٨٧)

ژباړه:

((که په تاسې کې یو څوک پرته له سترې لمونځ کوي:نو د ده لمونځ سپی، خر، خنځیر، یهودي، مجوسي او ښځه ماتوي (یانې دغه شیان، چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخې ته تېر شي؛ نو دده لمونځ پرې ماتېږي) دومره لرې به ترې تېرېږي ځومره فاصلې کې، چې کاڼی ویشتل کېږي (رمية بحجرقذفة بحجر)

لیکن داروایت کمزوری ؛ نو څکه دلیل کېدای نشي.

دویم قول دادی چې: دلمونځ کوونکي له مخې نه درې ګزه وړاندې تېرېدل جائزدي داامام شافعی ؒ امام احمد ؒ اوابن حزم ؒ مذهب دی.

موږ ته هم دا قول راجح ښکاري داامام مالک ؒ نه نقل دي، چې ددې کس درکوع اوسجدې په ځای تېرېدل جائز نه دي، اوله دې نه اخوا تېرېدل جائزدي.

اواحناف دغټې او وړوکي جومات ترمینځ توپیرکوي په واړه جومات کې د لمونځ کوونکي مخې ته تېرېدل مطلقاجائز نه ګڼي او په غټ جومات یا صحراء کې د لمونځ کوونکي د سجدې په ځای کې تېرېدل جائز نه ګڼي او خوا تېرېدل جائز ګڼي

(الفقه على المذاهب الاربعة: ۱|۱۹۲، المحلى لابن حزم)

په دې کې راجحه داده، چې د درې ګزو فاصله معتبره شي، څکه په عرف کې د دې نه اخوا تېرېدل له ده څخه لرې شمېرلی شي.بله دا، چې لمونځ کوونکي ته حکم شوی، چې خپلې مخې ته تېرېدونکي منع کوي؛نو د دې نه دخپل توان مناسب مراد دی؛نوچې له ده نه درې ګزه اخواتېرېږي نودغه پر لاس باندې منع کول دانسان له توان بهردي خصوصا کله، چې تشهدحالت کې وي یا درکوع او سجدې په حالت کې وي

بله دا، چې حدیثونو کې راځي (بين يديه)؛ نو د انسان، چې د لاس نه اخوا تېرېږي ان شاء الله ګناه به نه وي اګرکه احتیاط دادی، چې له دې نه هم اخوا انسان تیرشي

ځیني خلک وايي: چې ستره په مسجدکې ضروري نه ده، بلکې په

صحراء کې ضروري ده، لیکن د طه ده. بلکې په صحراء مسجد او کور وغیره په هر ځای کې سترې ته لمونځ کول ضروري دي د رسول الله ﷺ دا فرمان چې:

لا يصل إلا إلى سترة

(ابن خزيمة: ۲|۱۷،۱۰)

إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ فَلْيَسْتَتِرْ، وَلْيَقْتَرِبْ مِنَ السُّتْرَةِ

شرح السنة للبغوي (۲ / ٤٤٧):

دا حدیثونه عام دي دجومات اوصحراء توپیر پکې نشته. بلکې له عمرفاروق ؓ څخه نقل دي:

وَرَأَى عُمَرُ "رَجُلًا يُصَلِّي بَيْنَ أُسْطُوَانَتَيْنِ، فَأَدْنَاهُ إِلَى سَارِيَةٍ، فَقَالَ: صَلِّ إِلَيْهَا"

صحيح البخاري (۱ / ۱۰٦)

ژباړه:

عمربن الخطاب ؓ یوسړی ولیده چې دستنویه مینځ کې یې لمونځ کاوه؛ نویوې ستنې ته یې نږدې کړ او ورته یې و ویل دې ته لمونځ کوه

امام ابن حجر ؒ فرمایي:

وَأَرَادَ عُمَرُ بِذَلِكَ أَنْ تَكُونَ صَلَاتُهُ إِلَى سُتْرَةٍ.

فتح الباري لابن حجر (۱ / ٥۷۷):

ژباړه:

عمر ؓ په دې کار سره دا غوښتل، چې د دې کس لمونځ سترې ته وشي

له انس ؓ څخه روایت دی:

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: «لَقَدْ رَأَيْتُ كِبَارَ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

(c) ketabton.com: The Digital Library

وَسَلَّمَ يَبْتَدِرُونَ السَّوَارِيَ عِنْدَ المَغْرِبِ»

صحيح البخاري (١ / ١٠٧)

ژباړه

ما د نبی ﷺ لوی لوی ملګري ولیدل، چې د ماښام دوه رکعتونو پرمهال به یې ستنو ته توندي کوله

د دې روایت په نقلولوسره د امام بخاری ﵀ موخه داده، چې صحابه کرامو ﵃ به په جومات کې هم د سترې اهتمام کاوه

رشیداحمدګنګوهی ﵀ په لامع الدراری: ۲۱۲، ۵، کې لیکي:

فالاوجه عندي ان الامام البخارى اشاربالترجمة الى عدم تخصيص السترة بالصحراء

ژباړه

زما په اند غوره دا ده، چې امام بخاری په ترجمة الباب کې دې ته اشار کړې ده، چې ستره په صحراپورې خاص نه ده

یحیی بن ابی کثیر ﵀ وایي:

«رَأَيْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ، فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ، قَدْ نَصَبَ عَصًا يُصَلِّي إِلَيْهَا»

مصنف ابن أبي شيبة (١ / ٢٤٨)

ژباړه

ما انس بن مالک ﵁ ولیده، چې په مسجدحرام کې یې امسا ودرولې وه او لمونځ یې ورته کاوه.

(ابن ابی شیبة: ۳۱۰\۱. طبقات ابن سعد: ۱۱\۷، الاوسط لابن المنذر: ۷۹\۵)

نافع ﵀ وایي:

كَانَ ابْنُ عُمَرَ، إِذَا لَمْ يَجِدْ سَبِيلًا إِلَى سَارِيَةٍ مِنْ سَوَارِي الْمَسْجِدِ، قَالَ لِي:

«وَلِّنِي ظَهْرَكَ».

مصنف ابن أبي شيبة (١ / ٢٥٠)

ژباړه

ابن عمر ﵁ به چې کله جومات کې ستن مونده نه کړه نوماته به یې وویل، چې ماته شاه راواړوه او کښېنه، چې زه درڅخه ستره جوړه کړم

حَدَّثَنَا أَبُو صَالِحٍ السَّمَّانُ قَالَ رَأَيْتُ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ فِي يَوْمِ جُمُعَةٍ يُصَلِّي إِلَى شَيْءٍ يَسْتُرُهُ مِنَ النَّاسِ.

صحيح البخاري ـ حسب ترقيم فتح الباري - (١ / ١٣٥)

ژباړه:

ماابوسعیدولیده، چې د جمعې په ورځ یې سترې ته لمونځ کاوه

د لا ډېرتفصیل لپاره (فتاوی الدین الخالص : ۵۶۳\۳، آپکے مسائل اوران کاحل قرآن اورسنت کے روشنی میں. لمبشراحمدرباني: ۱۶۱\۲)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لمانځه طريقه

په خالص نيت يانې د الله ﷻ د راضي کولو په نيت د لمانځه اراده کول پکاردي او له اذانه نه مخکې له تاسره بايد دلمانځه فکر وي، چې اذان وشي او ته ورته مخکې له مخکې تيار يې، چې دا يې اعلی درجه، که داسې نه وي؛ نو تر اذانه وروسته؛ خو پکار ده، چې له واره ځان تيارکړې، ځکه اذان د دې مقصدلپاره دی، چې ځان تيارکړئ او د لمانځه لپاره له مخکې نه چمتووالی د مؤمنانوصفت دی.دا چې د لمانځه لپاره ځان تيار کړې او نيت دې هم صحيح وي ؛ نو بيا يو بل څه ته هم ضرورت دی، چې هغه زموږ د پيغبر طريقه ده، ځکه که په يو نېک کار ته څومره هم چمتووالی ونيسې او نيت هم پکې ښه وي ؛ خو چې د رسول الله ﷺ په طريقه نه وي ؛ نو هغه عبادت د الله ﷻ په اند د منلو وړ نه دی، بلکې الله ﷻ پرې انسان رانيسي ؛ نو دا چې له دې ځايه د سنت طريقې مطابق د لمانځه ډانچه وړاندې کېږي يانې هغه لمونځ وړاندې کېږي، چې له رسول الله ﷺ نه ډېرو او صحيحو حديثونو کې ثابته ده ؛ نو پکار ده، چې موږ او تاسې ورته ښه ځير شو هسې نه، چې هغه د پښتو متل «هندو ستړی او الله ناراضه» نو پکار ده، چې نر، ښځې لويان او کوچينان په ټولو چارو کې ګډه د رسول الله ﷺ د تابعداری کوښښ وکړو او په ځانګړي ډول په لمانځه کې، ځکه دا ډېر ارزښتمن عبادت دی.

اوس دا چې لمونځ پر ښځو او نرو فرض دی ؛ نو ايا د ښځو او د سړيو په لمانځه کې به څه توپير وي او که نه ؟ راځئ، چې د دلايلو په رڼا کې دغه مسئله وڅېړو، چې ښه مو پرې سرونه خلاص شي.

شپږمه مسئله: د ښځو او سړيو په لمانځه کې توپير؟

ځينې خلک د ښځو او سړيو په لمانځه کې دا توپيرونه راوباسي، چې سړي به لاسونه ترغوږونو اوچتوي او ښځې به يې تراوږو او پتون به سره جلاساتي او ښځې به د سړي په څېر سجده نه کوي، بلکې ښځې به په ځمکه جوختېږي او سړی به قعده کې کېڼه پښه څملوي او ښۍ پښه به ودروي او ښځه به تورک کوي! يانې پر کوناټو به کېني !او سړی به لاس تر نامه لاندې ږدي او ښځه به لاسونه پرسينه ږدي او داسې نور: نو دا به له حديثو نه ثابت وي او که نه ؟ نو لوستونکي بايد لومړی پر دې پوهېږي، چې د لمانځه احکام دوه ډوله دي، چې يو يې بهرني احکام او بل يې داخلي احکام بهرني احکام، لکه جمعه، اذان، عورت پټول، په صف کې يواځې ودرېدل، د لمانځه لپاره پرده کول او داسې نور.

نو په دې احکامو کې د سړيو او ښځو تر مينځ توپيرشته، ځکه په دې اړه صحيح حديث راغلی دي

دويم ډول د لمانځه دننې احکام دي: نو په دې اړه صحيح او غوره خبره دا ده، چې د سړيو او ښځو د لمانځه په کيفيت او هيئت کې هيڅ توپيرنشته، ځکه رسول الله ﷺ خپل ټول امت ته دا ويلي دي، چې

صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي.

صحيح البخاري (۱ / ۱۲۹)

داسې لمونځ کوئ ځنګه، چې زه لمونځ کوم دا خطاب سړيو او ښځو ټولو ته متوجه دی او د رسول الله ﷺ د لمانځه طريقه الحمدلله د حديثونو په کتابونو کې تفصيلاً ذکر ده، چې د هر رکن په اړه به حديثونه وروسته د هر رکن په بيان کې به ان شاء الله راشي، چې هغه به د لومړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

تکبیر(تکبیرتحریمه) په وخت تر کوم ځای پورې لاسونه اوچتول؟ لاسونه به یې پر کوم ځای ترل؟ سجده به یې څنګه کوله؟ او قعده به یې څنګه کوله؟

رسول الله ﷺ. چې څنګه لمونځ کړی دی پر سړو او ښځو دواړو باندې دا لازمه ده، چې د رسول الله ﷺ د لمانځه په شان لمونځ وکړي

اوس که څوک وايي، چې سمه ده رسول الله ﷺ سجده اوږده کړې ده، خپلې څنګلې یې له تخرګونو او ځمکې نه اوچتې او جلاساتلې دي، خپله ګېډه مبارکه یې له پتون نه لرې ساتله ؛ خو ښځه به داسې سجده نه کوي؛ نو دا کس د خپلې خبرې د پخلي لپاره اړ دی، چې صحیح حدیث په دلیل کې وړاندې کړي ؟

یا که څوک دا وايي، چې ښځه به د سړي په شان د تکبیرتحریمه پروخت لاسونه ترغوږونو نه اوچتوي یا ښځه به د سړي په څېر لاسونه نه تړي یا ښځه به د سړي په څېر په قعده کې نه کېني؛ نو دا کس به صحیح حدیثونه په دلیل کې وړاندې کوي اوکه وړاندې یې نه کړي : نو امت اړ نه دی، چې د صحیحوحدیثونو په مقابله کې پر ضعیفو او موضوعي روایتونو باندې عمل وکړي او یا یواځې د علماوو پر بې دلیله نظرونو او قیاسونو عمل وکړي، ځکه د عمل لپاره له صحیح حدیث نه دلیل پکار دی، دا چې د ښځو او سړیو د لمانځه د توپیر په اړه هیڅ صحیح حدیث نشته او دې بل لور ته خبره پر صحیحو حدیثو ثابته ده، چې د ښځو او سړو په لمانځه کې توپیر نشته ؛ نو ولې له دې روښانه دلیلونو څخه مخ واړول شي ؟

زه دلته په لنډو هغه دلیلونه وړاندې کوم، چې هغه د ښځې او سړي په لمانځه کې د توپیرنشت والي دلیل وي

د سړیو او ښځو په لمانځه کې توپیرنشته:

لومړی دلیل:

عَنْ أَبِي قِلَابَةَ قَالَ : حَدَّثَنَا مَالِكٌ أَتَيْنَا إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم وَنَحْنُ شَبَبَةٌ مُتَقَارِبُونَ فَأَقَمْنَا عِنْدَهُ عِشْرِينَ يَوْمًا وَلَيْلَةً، وَكَانَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم رَحِيمًا رَفِيقًا فَلَمَّا ظَنَّ أَنَّا قَدِ اشْتَهَيْنَا أَهْلَنَا، أَوْ قَدِ اشْتَقْنَا سَأَلَنَا عَمَّنْ تَرَكْنَا بَعْدَنَا فَأَخْبَرْنَاهُ قَالَ ارْجِعُوا إِلَى أَهْلِيكُمْ فَأَقِيمُوا فِيهِمْ وَعَلِّمُوهُمْ وَمُرُوهُمْ - وَذَكَرَ أَشْيَاءَ أَحْفَظُهَا، أَوْ لاَ أَحْفَظُهَا - وَصَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي فَإِذَا حَضَرَتِ الصَّلاَةُ فَلْيُؤَذِّنْ لَكُمْ أَحَدُكُمْ وَلْيَؤُمَّكُمْ أَكْبَرُكُمْ صحيح البخاري ـ حسب ترقيم فتح الباري - (١ / ١٦٢)

صحيح مسلم ـ مشكول وموافق للمطبوع (٢ / ١٣٤)وفي الادب المفرد (ص ٩٧، والدارمی(١|٢٢٩،)

ژباړه:

له ابوقلابه څخه روایت دی، چې موږ ته مالک بن حویرث حدیث بیان کړی، چې موږ نبی کریم ﷺ ته راغلو او موږ ځوانان او همزولي و؛ نو شل ورځې مو ور سره تېرې کړې او نبی کریم ﷺ شفقت کوونکی و، کله چې یې ګومان راغلی، چې زموږ کور والاوو ته مینه پیداشوې ده؛ نو له موږ نه یې د هغه چا په اړه وپوښتل، چې موږ په کورونو کې پرېښي وو، موږ ورته خبر ورکړ؛ نو ویې ویل خپلوکورونو ته ستانه شئ هلته و وسېږئ او ښوونه ورته وکړئ او امر ورته وکړئ او داسې ډېر شیان یې ذکر کړه، چې ځینې راته یاد دي اوځیني راته یاد نه دي او داسې لمونځ کوئ، لکه چې زه یې کوم.....ترپایه.

دا حدیث مبارک پر دې مسئله دلیل دی، چې د سړي او ښځي په لمانځه کې توپیر نشته. ځکه که چېرته د دوی په لمانځه کې توپیر وای؛ نو

رسول الله ﷺ به خامخا مالک بن حويرث او د هغه ملګرو ته بيان کړی وای او خصوصاً په داسې وخت کې، چې هغوی خپلو کورونو ته ستنېدل او خپل کور والاوو ته يې دين ورښوده.

البته د لمانځه، چې کوم بهرني احکام دي؛ نو په هغې کې د سړيو او ښځو ترمينځ توپير شته، ځکه هغه توپيرونه په صحيح حديثونو کې راغلي دي؛ خو په لمانځه کې دننه د سړيو او ښځو د لمانځه ترمينځ د توپيرپه اړه داسې صحيح حديث نه دي راغلي، چې په هغې کې د دې خبرې بيان وي، چې ښځه دې داسې لاسونه اوچتوي. داسې دې لاسونه تړي. داسې دې سجده کوي او دغه شان دې قعده کوي او سړی به يې د ښځې په څېر نکوي داسې څه حديث نشته دی

دويم دليل:

رسول الله ﷺ خپل امت له دې نه منع کړی، چې په لمانځه کې له حيواناتو سره مشابهت وکړي. لکه موږ له دې څخه منع شوي يو، چې د سپي او د لېوه په څېر په سجده کې کېنو. لېچې پر زمکه وغوړوو. اوګوره بخاري مسلم ترمذي

دغه شان دنقرة الغراب (دکارغه په شان ټونګه وهلو) نه منع راغلي ده. لکه دا حديث او دا بحث وروسته تفصيلي راروان دی

اوګوره فتاوى الدين الخالص ۴/۲۱۸.

نو له دې حيواناتوسره له مشابهت کولو نه منع راغلي ده او دا سړيو او ښځو دواړو ته شامل دی. يانې څنګه، چې له دې حيواناتو سره ځان مشابه کول د سړی لپاره منع دي؛ نو د ښځې لپاره هم منع دي او ښکاره خبره ده، چې کله ښځه داسې سجده وکړي، چې جوخته وي ؛ نو له دې حيواناتو-سپي او لېوانو-سره يې مشابهت راځي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دريم دليل:

عدم نقل دی، يانې که چېرته د سړي او ښځې د لمانځه ترمينځ توپير وای؛ نو رسول الله ﷺ به اورمرو امت ته د دې بيان کړی وای، سره له دې، چې هيڅ صحيح حديث داسې نشته، چې پر دې دلالت وکړي، چې ګوندې د سړيو او ښځو په لمانځه کې توپيرشته رسول الله ﷺ ؛ خو د دين ډېرې وړې او غټې مسئلې هم بيان کړي دي؛ نوکه چېرته د ښځې او سړي په لمانځه کې توپيروای؛ نوهغه به يې هم بيان کړی وای، سره له دې، چې له دې کار سره مسلمان د ورځې لږ تر لږه پنځه ځله مخ کېږي.

څلورم دليل

امام بخاری ؒ په خپل صحيح کې (۱۱۴/۱) او تاريخ صغير ص (۹۰) او ابن ابی شيبة په خپل مصنف کې (۲۷۰/۱) روايت کوي

عن مكحول قال: وَكَانَتْ أُمُّ الدَّرْدَاءِ: «تَجْلِسُ فِي صَلَاتِهَا جِلْسَةَ الرَّجُلِ وَكَانَتْ فَقِيهَةً».

ژباړه:

له مکحول څخه روايت دی، چې ام درداء به په لمانځه کې د سړيو په څېر کېناسته او دا فقيهه ښځه وه

د امام ابوحنيفة له استاد ابراهيم نخعي ؒ څخه نقل دي، هغه فرمايي

«تَقْعُدُ الْمَرْأَةُ فِي الصَّلَاةِ كَمَا يَقْعُدُ الرَّجُلُ»

مصنف ابن أبي شيبة (۱ / ۲۴۲)

ژباړه:

ښځه به په لمانځه کې دسړيو په شان کېني

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سړیو او ښځو د لمانځه ترمنځ د توپیر د نشتوالي په اړه د علماوو ویناوې

۱. د امام بخاری رحمه الله ۲. او دغه شان د امام ابراهیم نخعي رحمه الله قول مخکې ذکر شو، هغه فرمايي، ښځه او سړی به په لمانځه کې یوشان کېږي
۳ حافظ ابن حجر عسقلانی رحمه الله په فتح الباری (۲۲۲/۲) کې لیکي

لَمْ يَرِدْ مَا يَدُلُّ عَلَى التَّفْرِقَةِ فِي الرَّفْعِ بَيْنَ الرَّجُلِ وَالْمَرْأَةِ وَعَنِ الْحَنَفِيَّةِ يَرْفَعُ الرَّجُلُ إِلَى الْأُذُنَيْنِ وَالْمَرْأَةُ إِلَى الْمَنْكِبَيْنِ لِأَنَّهُ أَسْتَرُ لَهَا

فتح الباري لابن حجر (۲ / ۲۲۱):

ژباړه:

داسې حدیث نشته، چې د ښځې او سړي د لمانځه تر منځ پر توپیر دلالت وکړي، حنفیان وايي، چې سړی به لاسونه ترغوږونو او ښځه به یې تر اوږو او چتوي، ځکه دا د دې لپاره ډېر پټوونکي دي.

دا توپیر یواځې له احنافو علماوو نه نقل دی، چې سړی به ترغوږونو او ښځه به یې تراوږو پورې لاسونه اوچتوي (په دې عقلي وجه باندې چې، ځکه دا د ښځې لپاره ډېر ستراو پرده ده.

څلورم دلیل:

قاضی شوکاني رحمه الله لیکي

وَاعْلَمْ أَنَّ هَذِهِ السُّنَّةَ تَشْتَرِكُ فِيهَا الرِّجَالُ وَالنِّسَاءُ وَلَمْ يَرِد مَا يَدُلُّ عَلَى الْفَرْقِ بَيْنَهُمَا فِيهَا، وَكَذَا لَمْ يَرِدْ مَا يَدُلُّ عَلَى الْفَرْقِ بَيْنَ الرَّجُلِ وَالْمَرْأَةِ فِي مِقْدَارِ الرَّفْعِ.

نیل الأوطار (۲ / ۲۱٤)

ژباړه

پر دې پوه شه، چې په دې سنت کې ښځه اوسړی یوشان دي او پر توپیر

دلیل نشته او د لاسونو اوچتولو په اندازه کې هم په توپیرباندې دلیل نشته.

وروسته بیا لیکي

وَرُوِيَ عَنْ الْحَنَفِيَّةِ أَنَّ الرَّجُلَ يَرْفَعُ إِلَى الْأُذُنَيْنِ وَالْمَرْأَةَ إِلَى الْمَنْكِبَيْنِ لِأَنَّهُ أَسْتَرُ لَهَا وَلَا دَلِيلَ عَلَى ذَلِكَ.

نیل الأوطار (۲ / ۲۱٤)

ژباړه

له حنفیانو څخه نقل دي، چې سړی به لاسونه ترغوږونو او ښځه به یې تر اوږو پورته کوي : خو د دوی پر دې خبره څه دلیل نشته

پنځم دلیل:

علامه شمس الحق عظیم ابادي په عون المعبود شرح سنن ابی داود کې لیکي:

لَمْ يَرِدْ مَا يَدُلُّ عَلَى التَّفْرِقَةِ فِي الرَّفْعِ بَيْنَ الرَّجُلِ وَالْمَرْأَةِ وَعَنِ الْحَنَفِيَّةِ يَرْفَعُ الرَّجُلُ إِلَى الْأُذُنَيْنِ وَالْمَرْأَةُ إِلَى الْمَنْكِبَيْنِ لِأَنَّهُ أَسْتَرُ لَهَا

فتح الباري لابن حجر (۲ / ۲۲۱)

ژباړه

په توپیر د سړي او د ښځې په لمانځه کې د لاسونو په پورته کولو کې دلیل نشته او له حنفیانو نه نقل دي، چې سړی به لاسونه تر غوږونو او ښځه به یې تر اوږو پورته کوي ځکه په دې کې ستر ډېر دی

شپږم دلیل:

شیخ ابوالحسن عبدالله مبارکفوري صاحب په مرعاة شرح مشکوة کې لیکي:

واعلم أنه لم يرد ما يدل على الفرق بين الرجل والمرأة في محل الوضع،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ومذهب الحنفية أن الرجل يضع اليدين تحت السرة والمرأة تضعهما على الصدر؛ لأنه أستر لها. ولا دليل على هذا الفرق من السنة ولا من قول الصحابي.

مرعاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح (٣ / ٦٣)

ژباړه

پوه شه؛ چې د ښځو او سړيو په لمانځه کې د لاسونو کېښودو د توپير په اړه کوم دليل نشته، د سړيو او د ښځو د لاسونو کېښودو د ځای په اړه د حنفيانو مذهب دادی، چې سړی به لاسونه ترنامه لاندې ږدي او ښځه به يې پرسينه ږدي، ځکه په دې کې ستر ډېر دی او پر دې خبره نه له حديث نه دليل شته او نه له کوم صحابي نه څه دليل نشته

اووم دليل

محدث العصر امام الالبانى ليکي:

كل ما تقدم من صفة صلاته صلى الله عليه وسلم يستوي فيه الرجال والنساء ولم يرد في السنة ما يقتض استثناء النساء من بعض ذلك بل إن عموم قوله صلى الله عليه وسلم: (صلوا كما رأيتموني أصلي) يشملهن وهو قول إبراهيم النخعي قال:

(تفعل المرأة في الصلاة كما يفعل الرجل)

أخرجه ابن أبي شيبة (١ / ٧٥ / ٢) بسند صحيح عنه ژباړه

مخکې، چې کوم د نبي کريمﷺ د لمانځه کيفيت بيان شه په دې کې سړي اوښځې يوشان دي او په سنت کې داسې څه نشته، چې له دغه عام نه د ښځې پر استثنا دلالت وکړي، بلکې د نبي ﷺ د دې وينا عموم، چې (صلوا كما رأيتموني أصلي) زمايه شان لمونځ کوئ دواړو ته شامل دی او دا د ابراهيم نخعی وينا هم ده، چې ويلي يې دي: ښځه به داسې لمونځ کوي،

لکه چې سړی يې کوي

صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم - الألباني (١ / ١٨٩)

صفة صلاة النبى للالبانى (ص: ٢٠٧)

اتم دليل:

امام ابن حزم ﷺ ليکي

وَأَمَّا الْمَرْأَةُ - فَلَوْ كَانَ لَهَا حُكْمٌ بِخِلَافِ ذَلِكَ لَمَا أَغْفَلَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - بَيَانَ ذَلِكَ

المحلى بالآثار (٣ / ٣٩)

ژباړه

که د ښځې لپاره جلا حکم وای؛ نو نبي کريمﷺ به د هغې له بيانه نه وای غافله شوی

المحلى: ٣|٣٩) صفة الركوع والسجودالمطلوبة شرعا.

٩- د امام ابوحنيفة او امام مالک مذهب

علامه عينى حنفي په عمدة القارى شرح صحيح البخارى کې د دې روايت لاندې، چې (ام درداء به په لمانځه کې د سړو په شان کېناسته، ليکي

فَدلَّ هَذَا على أَن الْمُسْتَحبَ للْمَرْأَة أَن تجْلِس فِي التَّشَهُّد كَمَا يجلس الرجل، وَهُوَ أَن ينصب الْيُمْنَى ويفترش الْيُسْرَى، وَبِه قَالَ النَّخعِي وَأَبُو حنيفَة وَمَالك.

عمدة القاري شرح صحيح البخاري (٦ / ١٠١)

ژباړه:

دا حديث پر دې دليل شو، چې د ښځې لپاره ښه داده، چې په تشهد کې به د سړي په څېر کېني او هغه دا، چې ښی پښه به ودروي او چپه پښه به

(c) ketabton.com: The Digital Library

وغوروي او پردې نخعي، ابوحنيفة اوامام مالک قول کړی دی.

(عمدة القاری شرح صحيح البخاری للعينی : ٦\١٠١، وحاشية علی البخاری : ١\١٤٤، للشيخ احمدعلی السهارنفوری)

١٠_دغه شان په فتاوی الدين الخالص ۸۷\۴ ، ۸۴ ، کې

١١ شيخ ابوالحسن مبشراحمدربانی په خپل کتاب (آپ کے مسائل اوران کاحل ۱\۱۹۵ ، ۱۸۸) کې

١٢ حافظ محمدابراهيم سلفی رحمه الله په خپله رساله کې، چې پر دې موضوع باندې يې ليکې ده، چې د سړي او د ښځې په لمانځه کې هيڅ توپيرنشته. هم دا خبره واضحه کړې ده.

د حنفيانو د مذهب تجزيه

حنفيان علماء، چې په سجده، قعده، تکبير تحريمه کې د په لاس اوچتولوکې او پر سينه باندې لاس تړلو کې د سړيو او ښځو ترمينځ توپير کوي؛ نو دوی په دليل کې قياس پيش کوي، چې دا د ښځې لپاره ډېره د پردې خبره ده.

د دې ځواب دادی، چې که چېرته د رسول الله ﷺ لمونځ د ښځو د ستر او پردې خلاف وي؛ نو بيا نبي ﷺ ولې ښځو ته دا نه ويل، چې تاسې زما په څېر لمونځ مه کوئ؟ ځکه زما په لمانځه کې د ښځولپاره ډېره پرده نشته والعياذبالله؛ خو که دوی ووايي، چې رسول الله ﷺ؛ خو ښځوته ويلي دي، چې تاسې سجده جوخته کوئ او لاسونه تر اوږو پورې پورته کوئ، لکه دا روايت بيهقی ۲\۲۲۲ ، مجمع الزوائد ۲\۱۰۳ ، مصنف عبدالرزاق ۳\۱۳۸ ، ۱۳۷ ، ابن ابی شيبة ۱\۲۷۰ . کې ذکردي همدغه راز ځينې نورو روايتونه، چې حنفيانوپه دې اړه وړاندې کړي دي د دې ټولو ځواب دادی، چې حنفيانو کوم روايتونه وړاندې کړي دي هغه ټول کمزوري دي په

هغې کې يو هم صحيح حديث نشته او که چېرته په دې اړه صحيح حديث او اثرونه راغلي وای؛ نو اهل الحديث والسنة ؛ خو بيا له هرچاڅخه پردې د عمل کولو ډېر حقدارو. چې لومړی دوی پر دې عمل کړی وای

که څوک د حنفيانو د دليلونو د ضعف وجه معلومول غواړي: نو هغه دې فتاوی الدين الخالص (۸۵\۴ ، ۸۴)ته مراجعه وکړي

فائده:

تاسې وکتل د امام ابوحنيفه مذهب هم دا دی، چې ښځه به د سړي په څېر قعده کوي؛ خو خان ته د ابوحنيفة مقلدين ويونکي دا نه مني (فالی الله المشتکی هذا وبالله التوفيق).

اوومه مسئله: ښځوته د ښځې د امامت کولو حکم

بله مسئله دا ده چې ايا ښځې په ښځو ته امامتي کولای شي او که نه ؟هو! کولای يې شي او دا يو مستحب عمل دی، که څه هم د حنفي د فقهي په ځينې کتابونوکې دي، چې ښځې به يواځې خپل مينځ کې د جمعې لمونځ نه کوي او دا کار د دوی لپاره مکروه دی ؛ خو دغه خبره ناسمه ده او بې دليله ده او د ښځو لپاره په خپل مينځ کې په جمع سره لمونځ کول، چې يوه ښځه امامه شي او نورې ښځې د هغې مقتديانې شي، په دې طريقه ښځولپاره جمع کول مستحب دي اوڅوک، چې خپل مينځ کې د ښځو جمع کول مکروه ګڼي؛ نو دا خبره يې خطاده په دې اړه له هغوی سره هيڅ صريح دليل نشته، چې پردې دلالت وکړي. ښځې په خپلو منځو کې جمع يانې د جمعې لمونځ نشي کولای، بلکې هغوی د صريح او صحيح روايتونو په مقابله کې پر متشابهاتو باندې استدلال کوي، لکه دا خبره علامه ابن قيم رحمه الله په اعلام الموقعين (۲\۲۷۳)کې هم بيان کړې ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

پردې خبره، چې د ښځولپاره په جمعې سره لمونځ کول په غیر له کراهت ښخه جائز دی، بلکې مستحب دي، چې په دې اړه دلائل دا دي

اول دلیل: سنن ابی داود (۱/۸۷) رقم **۵۹۱**، کې دي:

بَابُ إِمَامَةِ النِّسَاءِ

عَنْ أُمِّ وَرَقَةَ بِنْتِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ نَوْفَلٍ الْأَنْصَارِيَّةِ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا غَزَا بَدْرًا، قَالَتْ: قُلْتُ لَهُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، ائْذَنْ لِي فِي الْغَزْوِ مَعَكَ أُمَرِّضُ مَرْضَاكُمْ، لَعَلَّ اللَّهَ أَنْ يَرْزُقَنِي شَهَادَةً، قَالَ: «قَرِّي فِي بَيْتِكِ فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَرْزُقُكِ الشَّهَادَةَ»، قَالَ: فَكَانَتْ تُسَمَّى الشَّهِيدَةُ، قَالَ: وَكَانَتْ قَدْ قَرَأَتِ الْقُرْآنَ فَاسْتَأْذَنَتِ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ تَتَّخِذَ فِي دَارِهَا مُؤَذِّنًا، فَأَذِنَ لَهَا . سنن أبي داود (١ / ١٦١)

[حكم الألباني] : حسن

ژباړه:

د ورقه له مور ښخه، چې د نوفل لورده روایت دی، چې نبي کریم ﷺ کله د بدر غزا وکړه. دا وایې: ما ورته وویل: ای د الله رسوله!ﷺ ماته د جهاد کولو اجازه راکړه، چې ستاسې د ناروغانو خدمت به کوم، کېدای شي الله ﷻ ما ته شهادت را په برخه کړي، نبي کریم ﷺ ورته وفرمایل: په کور کې کښېنه الله ﷻ به تا ته شهادت درکړي، راوی وایي؛ نو دا شهیده وه راوی وایي دې قرآن لوستلی وه؛ نو له نبي ﷺ ښخه یې په کور کې د یوه مؤذن نیولو اجازه وغوښته؛ نو اجازه یې ورته وکړه.. حدیث تر پایه ولوله.

او د دې حدیث سند حسن دی (انظرصحیح ابی داود: ۱۱۸/۱۱، رقم **۵۹۱**)

د ابوداود په بل روایت کې داهم دي، چې:

وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَزُورُهَا فِي بَيْتِهَا وَجَعَلَ لَهَا مُؤَذِّنًا يُؤَذِّنُ لَهَا، وَأَمَرَهَا أَنْ تَؤُمَّ أَهْلَ دَارِهَا، قَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ: فَأَنَا رَأَيْتُ مُؤَذِّنَهَا شَيْخًا كَبِيرًا.

سنن أبي داود (١ / ١٦٢)

[حكم الألباني] : حسن

و سنده حسن کمافی صحیح ابی داود: ۱/۵۹۲، و ارواء الغلیل: ۲/۳۱، للالبانی

ژباړه:

نبي کریم ﷺ به د دې زنانه ملاقات لپاره کورته ورته او دې لره یې مؤذن هم مقرر کړ، چې دې ته به یې اذان کاوه او دایې ور ته حکم وکړ، چې خپل کور والا ته امامت کوه او عبدالرحمن بن خلاد وایي: ما د هغې مؤذن ولیده، چې ډېر بوډاوه.

دا حدیث په نورو کتابونو د حدیث کې هم شته اوګوره:

المنتقى لابن الجارود ص: ۱۲۲، رقم: ۳۳۳، دارقطنی مع التعليق المغنى: ۱/۴۰۳، السنن الكبرى للبيهقى: ۳/۱۳۰، والحاكم: ۱/۲۰۳، واحمد: ۶/۴۰۵، وابوعلى الصواف فى حديثه: ۸۹، و محمد بن نصرالمروزى فى قيام الليل ص: ۱۶۲، و نصب الرايه: ۲/۳۲، ۳۱، و غيرهم)

علامه شمس الحق عظیم ابادی ﵀ د دې حدیث په شرح کې لیکي له دې حدیث ښخه دا مسئله معلومه شوه، چې ښځو ته د ښځوامامتې کول او د دوی جمع کول صحیح او ثابت دې په امر د رسول الله ﷺ باندې

اوګوره عون المعبو، شرح سنن ابی داود

۲: عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ عَائِشَةَ، أَنَّهَا كَانَتْ «تُؤَذِّنُ، وَتُقِيمُ، وَتَؤُمُّ النِّسَاءَ، وَتَقُومُ وَسْطَهُنَّ»

المستدرك على الصحيحين للحاكم (١ / ٣٢٠)

(c) ketabton.com: The Digital Library

(اخرجه الحاكم : ۱\۲۰۳، وله طريق اخرر واه عبدالرزاق فى مصنفه: ۳\۱٤۱، وفى المحلى: ۳\۱۳٦، والبيهقى: ۳\۱۳۱)

ژباړه

عطاء له عائشې ؓ څخه روايت کوي، چې دې به اذان کاوه او ښځو ته به يې امامتي کوله: نو په مينځ کې به يې ودريده.

عن ريطة الحنفية أن عائشة أمتهن وقامت بينهن في صلاة مكتوبة

مصنف عبد الرزاق - (۳ / ۱٤۱)

(قال النووى فى الخلاصة وسنده صحيح التعليق المغنى: ۱\٤۰٤)

ژباړه

له ريطه څخه روايت دى، چې عائشې ؓ به دوى ته به يې د فرضي لمانځه امامتې کوله او په مينځ کې به يې ودريدله (ياني د سړيو په څېر به له نورو ښځو نه مخکې نه ودريدله، بلکې د لومړي صف په منځ کې به ودريده)

او په همدې روايت کې دا هم راغلي دي، چې امامتي به يې کوله: نو د دوى سره به ودريدله

وله طريق اخر رواه ابن حزم فى المحلى : ۱۳٦\۱

عَنْ تَمِيمَةَ بِنْتِ سَلَمَةَ عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ: أَنَّهَا أَمَّتِ النِّسَاءَ فِي صَلَاةِ الْمَغْرِبِ فَقَامَتْ وَسَطَهُنَّ وَجَهَرَتْ بِالْقِرَاءَةِ

قَالَ عَلِيٌّ: هِيَ خِيرَةُ ثِقَةِ الثِّقَاتِ، وَهَذَا إِسْنَادٌ كَالذَّهَبِ.

المحلى بالآثار (۳ / ۱۳٦)

ژباړه

له تميمه څخه روايت دى، چې عائشې ؓ به دوى ته د ماښام د لمانځه

امامتي کوله ؛ نو په مينځ کې به يې ودريدله او په زوره به يې قرائت کاوه

په بل هغه روايت کې دي، چې امام محمد په کتاب الآثار کې نقل کړى دى، چې له ابراهيم نخعي څخه روايت دى. عائشې ؓ به ښځو ته امامتي کوله، د رمضان مياشتې په مينځ کې

فائده:

د ام المؤمنين عايشې ؓ په دې حديث کې دا خبره په ډاګه شوه، چې ښځه د نورو ښځولپاره امامتي کولای شي او د فرض لمانځه امامتي هم کولای شي

اتمه مسئله د لمانځه نيت

پرلمانځه تر ودريدو له مخه په ژبه کوم اذکار يا دعاګانې ويل نشته، دا به نه کوې، چې نيت مې کړى زړه د اخلاصه... يا نو يت... او يا ځينې خلک د نيت په موخه دا آيت لولي

إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ

[الانعام: ۷۹]

او دا بدعتونه دي، چې دې خلکو له ځانه جوړ کړي دي، په دين کې يې له سره هيڅ نښه او څرک نشي تر سترګو کېداى؛ نو له دې کارونو نه ځان ساتل پکار دي. بس يواځې د الله ﷻ د رضا کولو نيت پکار دى ياني په دې فکر لمانځه ته ودريدل پکار دي

البته په صف کې د ودريدو پر مهال دا دعا راغلې:

اللَّهُمَّ آتِنِي أَفْضَلَ مَا تُؤْتِي عِبَادَكَ الصَّالِحِينَ

تخريج الأحاديث المرفوعة المسندة في كتاب التاريخ الكبير للبخاري (۱ / ٥۳۰)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه:

ای الله ﷺ ما ته هغه غوره څه راکړه، چې ته يې خپلو نېکانو بنده ګانو ته ورکوې

که څه هم ددې روايت په سند کې لږ غوندې خبرې شته ؛خو سړی يې د فضائلو په درجه کې ويلای شي ؛ خو له لمانځه نه مخکې څه اذکار يا څه دعاګانې نه دي راغلې

د لمانځه لپاره نيت کول فرض دي (ياني لمونځ کونکی به ارومرو له خپل ځان سره د لمانځه د کولو اراده کوي)

پر دې خبره دا حديث دليل دی

إِنَّمَا الأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ

صحيح البخاري ـ حسب ترقيم فتح الباري - (١ / ٢)

ژباړه:

اعمال په نيتونو پورې اړه لري

د لمانځه لپاره په ژبه دا ويل، چې نيت مې کړی او نيت کوم، چې دومره رکعته لمونځ کوم په دې ډول لمونځ کول بدعت دي، دليل پرې دا دی، چې د الله له رسول څخه نه دي ثابت، ځکه رسول الله ډېر زيات لمونځونه کړي دي او د هيڅ لمونځ لپاره يې په ژبه هيڅ ډول الفاظ نه دي ويلي، بلکې په زړه کې به يې د لمانځه لپاره نيت کاوه.

دغه راز له صحابه کرامو څخه هم په ژبه د نيت ويل نه دي نقل او نه د دې امت له سلفو علماوو څخه چېرته نقل دي، چې هغوی په ژبه د لمانځه لپاره نيت ويلی وي

که چيري په ژبه نيت کول مستحب ياغوره عمل وای؛ نورسو ل الله صلی الله عليه وسلم، صحابه کرامو او د دين مشرانو، نورو سلفو علماوو

ولې په دې مستحب باندې عمل نه کاوه؟

لکه فتح القدير شرح الهدايه (٢٣٢/١)، مرقات د ملا علي قاري (٩٥/١) کې دي

قَالَ بَعْضُ الْحُفَّاظِ : لَمْ يَثْبُتْ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِطَرِيقٍ صَحِيحٍ وَلَا ضَعِيفٍ أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ عِنْدَ الِافْتِتَاحِ أُصَلِّي كَذَا، وَلَا عَنْ أَحَدٍ مِنْ الصَّحَابَةِ وَالتَّابِعِينَ، بَلْ الْمَنْقُولُ أَنَّهُ كَانَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إذَا قَامَ إلَى الصَّلَاةِ كَبَّرَ وَهَذِهِ بِدْعَةٌ

فتح القدير لكمال بن الهمام - (٢ / ٧)

ژباړه

ځينو حديثپوهانو ويلي دي، چې له نبي ﷺ څخه نه په صحيح او نه په ضعيف سند سره داسې نقل دي، چې هغه دې د لمانځه په پيل کې په ژبه داسې ويلي وي، چې دومره رکعتونه لمونځ کوم او همداشان نه له صحابه وو او تابعينو څخه په دې اړه څه نقل شته، چې ګوندې هغوی دې داسې کار کړی وي، بلکې داسې ترې نقل دي، چې کله به لمانځه ته پاڅېدل؛ نوالله اکبر به يې وايه او دا نور لفظونه ويل بدعت دي

دا چې په ژبه د نيت ويل نشته، ځکه له رسول الله ﷺ څخه نه دي ثابت او نه يې پرې حکم کړی دی دغه شان له صحابه کرامو او تابعينو څخه هم نه دي ثابت ؛ نو بيا څوک څه حق لري، چې دې ته مستحب، ياغوره عمل وايي.

پر دې خبره د ټولوعلماوو اتفاق دی، لکه څنګه چې پرموږ باندې د رسول الله ﷺ په فعل کې تابعداري فرض ده؛ نو دغه راز پر موږ باندې د يوه کار په نه کولو کې هم د رسول الله ﷺ فرض ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې لپاره، چې داخبره ښه روښانه شي په دې اړه د علماوو عبارتونو ته خیر شئ:

امام ابن قیم رحمه الله په اعلام الموقعین ۳۹۰ کې لیکلي دي

والثاني عدم نقلهم لما لو فعله لتوفرت هممهم ودواعيهم أو أكثرهم أو واحد منهم على نقله فحيث لم ينقله واحد منهم البتة ولا حدث به في مجمع أبدا علم أنه لم يكن وهذا كتركه التلفظ بالنية عند دخوله في الصلاة

إعلام الموقعين - (۲ / ۳۹۰)

مطلب دا، چې عدم نقل دلیل دی خکه که دا کار رسول الله علیه السلام کړی وی نوموړته به دهغه نه نقل شوی وی سره له دې نه چې صحابه کرامو هرفعل اوقول ته ښه متوجه وواو دسنتوبه یې زیات اهتمام کوه

ملاعلي قاري په مرقات (۹۵/۱) کې فرمایلي دي

وَقِيلَ: لَا يَجُوزُ التَّلَفُّظُ بِالنِّيَّةِ فَإِنَّهُ بِدْعَةٌ، وَالْمُتَابَعَةُ كَمَا تَكُونُ فِي الْفِعْلِ تَكُونُ فِي التَّرْكِ أَيْضًا.

مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح (۱ / ٤۲)

ژباړه

پر ژبه د نیت ویل روا نه دي، خکه دا بدعت دی او لکه چې د رسول الله ﷺ تابعداري په کولوکې وي؛ نو په نه کولوکې یې هم وي

شیخ عبدالحق دهلوي فرمایي

والاتباع كمايكون فى الفعل وجب كذافى الترك

د رسول الله ﷺ خبره منل، لکه چې په کولوکې وي؛ نو په نه کولوکې هم وي

مطلب داچې د یوکار (تعبدا) یاني د عبادت لپاره نه وي کړی پر موږ هم

دا فرض نه ده، چې هغه کار به نه کوو وګوره اللمعات [۳۲/۱] الردالمختار [۲۷۹/۱] کې هم دي

محدثین وایي په ژبه د نیت ویل له رسول الله ﷺ څخه نه په صحیح سند او نه په ضعیف سند سره ثابت دي

سوچ او فکر کول پکار دي، چې کله د یوه شي نقل له رسول الله ﷺ څخه نه په صحیح سند سره او نه په ضعیف سند سره ثابت وي، همدا شان نه له صحابه کرامو او نه له تابعینو څخه ثابت وي؛ نو داسې کار کله مستحب کېدای شي؟

بلکې حقیقت دادی، چې د لمانځه لپاره په ژبه د نیت ویل یقیني بدعت دي د لا ډېر تفصیل لپاره د لاندینو کتابونو مطالعه کول پکار دي

الدرالسنية [۲۷۵/۴] کې دی، چې څوک تلفظ په نیت باندې مستحب ګڼي د دوی قول خطا او د ناپوهۍ پر بنسټ دی

دغه راز اغاثة اللهفان للامام ابن القيم (۱۶۳/۱) زادالمعاد (۱۹٤/۱) یا (٦۹/۱) اعلام الموقعين (۳۹۰/۲)(۳۷۰/۲) فتاوى ثنائيه لمولانا ابوالوفا ثناء الله امرتسري (۱۷۸/۱) تلبيس ابليس ص (۲٥۳، ۱۳۸) السنن والمبتدعات ص (٥۳) للشقيري فتح القدير شرح الهدايه (۲۳۲/۱) مرقات (شرح مشكوة (۹٦/۱، ۹٤) الامربالاتباع والنهى عن الابتداع ص (۲۹٥) للسيوطي فتاوى الدين الخالص (٤٥۹/۱) تفصيلا مجوعة الفتاوى لشيخ الاسلام (۲٦۲/۱۸)(۷٦۳/۲۲، ۲۳۷) عمدة الر عايه حاشيه شرح الوقايه (۱٥۹/۱) معجم البدع ص (۳۱۳) للشيخ رائدصبري بن ابي علفه.

په دغو ټولو کتابونوکې دي، چې پر خوله باندې د لمانځه لپاره نیت ویل نشته او دا له رسول الله ﷺ، صحابه کرامو او تابعینو څخه ثابت نه دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه رازمولوي محمدحسن صديقي نانتوي حنفي د كنز په حاشيه كې (۲۱/۱) ليكلي دي. چې ››بل هى بدعة‹‹ يانې دابدعت دى او څوک. چې په ژبه د نيت ويل لازم ګڼي؛ نو دهغوى دا خبره د منلو وړ نه ده

همداشان مجدد الف ثاني صاحب هم ويلي دي، چې په ژبه نيت ويل نه له رسول اللهﷺ نه ثابت دي، نه له صحابه كرامو او نه له تابعينو څخه نقل دي، بلكې دا كار بدعت دى

مكتوبات ص ۷۳) مكتوب نمبر ۱۸۶) دريمه برخه

دغه شان علامه ابوالحسن مبشراحمدرباني حفظه الله هم دې ته بدعت وايي

په دې اړه وګوره اپكے مسائل اور...... (ستاسې مسائل او د هغې حل د قرآن اوسنت په رڼا كې) ص (۱۱۲) (۲۹ رجب ۱۴۲۴هـ

نهمه مسئله: لمانځه ته ودرېدل

لمانځه ته د ودرېدو طريقه داده، چې ټول بدن به قبلې ته مخامخ كړې. لكه چې د مسيئ الصلاة په حديث كې راځي

فَاسْتَقْبِلِ القِبْلَةَ

قبلې ته ځان مخامخ كړه، يا ټول په ټوله متوجه شه

چې سينه او پښې دې دواړه متوجه وي، ځكه كه پښې لرې كړې وي؛ نو صف هم نه سمېږي او د دې حكم خلاف هم راځي چې

فَاسْتَقْبِلِ القِبْلَةَ

نبي ﷺ فرمايي، قبلې ته مخ واړوه، يا ټول بدن واړوه

فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ

ټول مخونه د كعبې لور ته واړوئ

لسمه مسئله: په صف كې جوخت ودرېدل

په لمانځه كې به كوږ نه ودرېږي او چې پښې دې سمې كړې: نو ټول صف به سم شي كه په جمع كې وي ؛ نو جوخت جوخت ودرېږي. ځكه چې دا د نبيﷺ امر او د علماوو تر منځ اتفاقي مسئله ده، چې داسې جوخت به ودرېږي

(كَأَنَّهُمْ بُنْيَانٌ مَّرْصُوصٌ) (رُصُّوا صُفُوفَكُمْ)

ژباړه:

صفونه داسې جوخت كړئ، لكه چې قله يې پرې لګول شوې وي

په منځ كې فرجه نه وي، لكه چې نبي ﷺ فرمايي

وَلَا تَذَرُوا فُرُجَاتٍ لِلشَّيْطَانِ

سنن أبي داود (۱ / ۱۷۹)

ژباړه:

يانې د شيطان لپاره پكې تش ځايونه مه پرېږدئ

دا اتفاقي مسئله وه؛ خو زموږ دې متاخرينو دا حسدونه د دين په جامه كې رانغښتل او دا يې داهلحديثو مسئله كړه، چې اهلحديث جوخت جوخت ودرېږي؛ نو موږ به وړاندې وړاندې ودرېږو او پدې مناظرې كول دا د ځينو خلكو عادت جوړشوى دى. سره له دې چې دا اتفاقي مسئله ده. فقه حنفي، شافعي، مالكي، په ټولوكې شته. دبېلګې په ډول د حنفي فقهې په نوموتي كتاب شامي كې يې ليكلي دي، چې په صف كې جلاجلا ودرېدل مكروه تحريمي دي، ځكه د الله نبيﷺ فرمايي

وَمَنْ قَطَعَ صَفًّا قَطَعَهُ اللَّهُ

سنن أبي داود (۱ / ۱۷۹)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه

اوچاچې صف پرې کړه؛ نوالله به ده لره پرې کړي (يانې الله ﷻ به يې له خپل رحمت څخه جلاکړي)

وايې

داسې وعيدونه يواځې د واجبو د پرېښودو په اړه وي. له دې وجې نه جوخت ودرېدل واجب دي او((رُصُّوا صُفُوفَكُمْ، لَا تَذَرُوا فُرُجَاتٍ لِلشَّيْطَانِ)) دا ټول احاديث ددې پر وجوب ګواه دي

انس بن مالک په خپل دور کې خپګان کړی دی. په هغه دورکې وايي ګوره د نبي ﷺ په زمانه کې به موږ سره جوخت جوخت ودرېدو(كنانلزق الْكَعْبَ بِالْكَعْبِ وَالقَدَمِ بِالقَدَمِ) د ابوداوود په روايت کې دي (والركبة بالركبة) او د غه مخکنی د بخاری روايت دی قدم له قدم سره يوځای کول. پړکی له پړکي سره يوځای کول او زنګون له زنګانه سره يوځای کول؛ نو هغه وايې اوس د نبي ﷺ تر وفات وروسته خلکو په صفونو کې نقصان پيداکړه (ولومددت الى احدهم رجلك لنفركما ينفرالبغل الشموس)که ته داپښه يوکس ته ورنږدې کړې؛ نو داسې به در څخه وتښتي. لکه چې متکبر ښښي (لتي) وهونکی قچر تښتي

چې ته وروړاندې شې. هغه به لته ووهي. چې وړاندې شه هلکه ګرمي ده.

دارو ايت يې په التعليق المغني کې (چې د دارقطني حاشيه ده) نقل کړی دی او ابن حجر په فتح الباری کې هم راوړی دی او عظيم ابادي ورسره ليکلي دي دا خو د هغه زمانې خبره وه. زموږ زمانې ته راشه، چې پښه دې وروړاندې کړه لنفركماينفرالحمرالوحشية (د وحشي خره په څېر به درنه

منډه کړي) هغه پکې دا ويلي دي؛ نو له ځان نه وحشي خره جوړول نه دي پکار. دامسلمانان زموږ ورونه دي. که زموږ په تخرګ کې ودرېږي هم خير دی؛ خو د دې مطلب دا نه دی. چې سړی له ډېر تکلف څخه کار واخلي، څکه ځينې ملګري په دې مسئله کې غلو فی الدين والاشي. بيا د سړي د پښې د پاسه پښه ږدي. يا په صف کې دومره تنګ ودرېږي، چې په ټول صف کې. بيا پرېشان ولاړ وي او خشوع يې نه را جوړېږي، داسې هم مه کوئ. بلکې په صف کې داسې جوخت ؛ خو خپلې اندازې سره ودرېږه، ان شاءالله نه به په تکليف کېږي او فائده به هم درسېږي او دا څه اختلافي مسئله نه ده. بلکې اختلاف يواځې په دې کې دی، چې نږدې او جوخت ودرېدل په صف کې واجب دي او که سنت؟ نو د ځينو علماوو نظر دادی، چې په صف کې جوخت ودرېدل سنت دي او د محققينو علماوو قول دادی، چې نه په صف کې جوخت ودرېدل (يانې پښه له پښې او اوږه له اوږې سره لګول) واجب دي او دا قول راجح دی او په دې مسئله دلا ئل دادي

اول دليل امیرالمؤمنين في الحديث رئيس المحدثين امام بخاري په خپل صحيح کې باب راوړی دی (باب إِلْزَاقِ الْمَنْكِبِ بِالْمَنْكِبِ وَالْقَدَمِ بِالْقَدَمِ فِي الصَّفِّ.) يو له بل سره د اوږو او پړکو پيوسته کولو باب

بيايې وروسته د انس حديث راوړی دی، چې فرمايي

عن النبي صلى الله عليه وسلم قَالَ : « أَقِيمُوا صُفُوفَكُمْ وَتَرَاصُّوا، فَإِنِّى أَرَاكُمْ مِنْ وَرَاءِ ظَهْرِى ». قَالَ فَلَقَدْ رَأَيْتُ الرَّجُلَ يُلْزِقُ مَنْكِبَهُ بِمَنْكِبِ أَخِيهِ إِذَا قَامَ فِى الصَّلَاةِ ».

ژباړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له نبي ﷺ څخه روايت دی، چې نبي عليه السلام فرمايلي دي: خپل صفونه سم جوړ کړئ او جوخت جوخت ودرېږئ، ځکه زه مو له شاڅخه وينم. انس بن مالک ﷺ فرمايي، چې موږ به اوږې له اوږو سره او پښې به مو له پښو سره لګولې،

السنن الكبرى للبيهقي وفي ذيله الجوهر النقي - (٢ / ٢١)

امام ابن حزم په المحلی[٣٧٥/٢] کې فرمايي:

پر دې خبره د صحابه کرامو اجماع ده.

دويم دليل

وَقَالَ النُّعْمَانُ بْنُ بَشِيرٍ رَأَيْتُ الرَّجُلَ مِنَّا يُلْزِقُ كَعْبَهُ بِكَعْبِ صَاحِبِهِ.

ژباړه:

نعمان بن بشيروايي مابه خپل تول ملګري ليدل، چې خپل پړکي به يې د ملګرو له پړکو سره لګول.

صحيح البخاري ـ حسب ترقيم فتح الباري - (١ / ١٨٥)

داحديث امام ابوداود په صحيح سند سره داسې نقل کړی دی:

قَالَ سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ يَقُولُ أَقْبَلَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- عَلَى النَّاسِ بِوَجْهِهِ فَقَالَ « أَقِيمُوا صُفُوفَكُمْ ». ثَلاَثًا « وَاللَّهِ لَتُقِيمُنَّ صُفُوفَكُمْ أَوْ لَيُخَالِفَنَّ اللَّهُ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ ». قَالَ فَرَأَيْتُ الرَّجُلَ يُلْزِقُ مَنْكِبَهُ بِمَنْكِبِ صَاحِبِهِ وَرُكْبَتَهُ بِرُكْبَةِ صَاحِبِهِ وَكَعْبَهُ بِكَعْبِهِ

ژباړه:

له نعمان بن بشيرڅخه روايت دی، چې رسول الله ﷺ صحابه کرامو طرفته مخ راوګرځولو او ارشاد يې وفرمايه: خپل صفونه برابروئ او يا به الله تعالی ستاسې د زړونو ترمينځه اختلاف (اوپرېشاني) روالي.نعمان بن

بشيرفرمايي ما به صحابه کرام ليدل، چې خپله اوږه به يې دبل ملګري داوګې سره اوخپله ګوډه به يې دملګري له زنګون سره اوخپل پړکی به يې دملګري دپړکي سره پيوسته کاوه.

سنن أبي داود ـ محقق وبتعليق الألباني - (١ / ٢٤٩)

داحديث د دې عمل پر وجوب دليل دی، ځکه چې د نبي ﷺ په امر سره شوی دی او د هغه په مخکې تولو صحابه وو په سخته پابندۍ سره تر سره کړی دی، حديث الفاظوته په پوره پاملرنې انصاف اواخلاص سره سوچ وکړه.

بله دا، چې صحابه وو دغه عمل دنبي ﷺ له امر (أَقِيمُوا صُفُوفَكُمْ) څخه معلوم کړی اوعملي کړی دی او نبي ﷺ پرې تقرير کړی (ياني غلی پر ی پاتې شوی دی)

٣ ـدريم دليل:

عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- « أَلاَ تَصُفُّونَ كَمَا تَصُفُّ الْمَلاَئِكَةُ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَلَّ وَعَزَّ ». قُلْنَا وَكَيْفَ تَصُفُّ الْمَلاَئِكَةُ عِنْدَ رَبِّهِمْ قَالَ « يُتِمُّونَ الصُّفُوفَ الْمُقَدَّمَةَ وَيَتَرَاصُّونَ فِى الصَّفِّ »

.سنن أبي داود ـ محقق وبتعليق الألباني - (١ / ٢٤٩)

ژباړه:

جابر بن سمره وايي، چې نبي عليه السلام فرمايلي دي: تاسې ولې داسې صفونه نه جوړوئ، لکه چې ملائک يې دالله پروړاندي جوړوي موږوويل، چې ملائک څنګه صفونه جوړوي؛نووه يې ويل چې لومړی صف پوره کوي اوپه صف کې سره جوخت ودرېږي

دتراصي مانا ده تلاصق له يوبل سره داسې جوخت ودرېدل، لکه چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بوال باندې قلايي لګېدلي وي

اوګوره النهايه في غريب الاثرلابن الاثير: ۲۲۷/۲]

څلورم دليل

عن عبدالله بن عمر رضى الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- قَالَ:

« أَقِيمُوا الصُّفُوفَ، وَحَاذُوا بَيْنَ الْمَنَاكِبِ، وَسُدُّوا الْخَلَلَ، وَلِينُوا بِأَيْدِى إِخْوَانِكُمْ، وَلاَ تَذَرُوا فُرُجَاتٍ لِلشَّيْطَانِ. وَمَنْ وَصَلَ صَفًّا وَصَلَهُ اللَّهُ، وَمَنْ قَطَعَ صَفًّا قَطَعَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ ».

رواه ابوداوود بسندصحيح: ۱/۹۷، رقم: ٦٦٦]

ژباړه:

له عبدالله بن عمررض څخه روايت دی چې نبي عليه السلام فرمايلي دي خپل صفونه برابر کړئ اواوداوګوترمينځ برابر والی راولئ اوخالي ځايونه بند کړئ اودخپلو ورونو لاسونوته نرم شئ اوشيطان لره خالي ځايونه مه پرېږدئ، اوچې چاصف پيوسته کړ الله به يې دخپل رحمت سره پيوسته کړي اوچې چاصف پرېکړه نوالله به يې دخپل رحمت نه پرېکړي

دې حديث ته ځيرکېدل پکاردي، چې دوصل صفاوقطع صفاڅه حقيقت دی؟اوبيادرسول الله عليه السلام ښېروته هم ځير کېدل پکاردي، چې الله تعالى به ده لره(پرېکړي) نو تاته به پته و لګي، چې په صف کې جوخت ودرېدل واجب دي ځکه دا قسم وعيدونه د پرد واجب په پرېښودل باندې وي،

دا ټول حديثونه پر دې مسئله باندې دليل دی، چې په لمانځه کې صف په داسې طريقه جوړول واجب دي، چې د مقتديانوبه ديوبل سره اوګې

اوږينې لګېدلي وي، څوک، چې په لمانځه کې اوګې اوښپې نه لګوي دهغوی نه واجب پاتي دي او د دې خلاف هيڅ يو داسې صحيح حديث يا د يوه صحابي عمل نه دی راغلی، چې مقتديان به ښپې او اوږې نه لګوي، بلکې امام ابن حزم خو په صف کې د جوخت ودرېدو په اړه د صحابه کرامواجماع نقل کړې ده

ددې مسئلې تفصيل په المحلى ۳۷۹/۱]مصنف عبدالرزاق ۵۷/۲]عون المعبود ۲۵۰/۱]سلسلة الاحاديث الصحيحة ۳۸/۱، رقم ۳۲]فتح الباري ۱۷۷/۲] فتاوى الدين الخالص ۲۴۹/۵] المجموع شرح المهذب ۲۲۲/۴، ۲۲۵] الدر المختار: ۳۸۲/۱]کې اوګوره،

علامه ابن حجرمکي په کتاب الزاجر: ۱۴۲/۱]کې ليکي چې صف نه برابرول اوجوخت نژدې نه اودرېدل ګناه کبيره ده، ځکه ډېرزيات وعيدونه په کې راغلي دي نوله دې امله ټولومسلمانانوله پکاردي، چې په دې باندې د عمل کولوکوښښ وکړي

يولسمه مسئله: د لومړي تکبير پر مهال د لاسونو اوچتول

په صف کې تر ودرېدو وروسته د لاسونو اوچتولو مسئله ده، د لاسونو اوچتول په ډېرو صحيحو احاديثوکې تراوږو پورې هم راغلي دي او تر غوږونو پورې هم راغلي دي؛نو کله يې تر اوږو پورې اوچتوه اوکله يې تر غوږو پورې، چې دې ته تنوع فی العبادت وايي

په تکبيرتحريمه کې د لاسونو په پورته کولو د علماوو اجماع ده، په دې کې څوک هم اختلاف نلري، لکه ددې تفصيل په المجموع للنووي(۳۰۵\۳)کتاب الاجماع لابن المنذرص(۲۹)فتاوى الدين الخالص(۲۹\۱۴)کې ذکردی

کومو علماوو، چې په دې کې مذهبونه جوړکړي دي، چې زموږ په

مذهب کې تر غوږونو پورې د لاسونو اوچتول دي او د بل په مذهب کې تر اوږو پورې موږ به پر هغې عمل نه کوو او هغوی دې پردې عمل نه کوي: نو دا په دين کې تفريقې او ډله ډلبازي جوړول دي، بلکې موږ به دې ته ګورو که چېرته په سنت کې راغلي وي: نو پر دواړو طريقو به عمل ولې نه کوو؟دا تفرقه پکې ولې پيداکړو. چې دا زموږ مذهب او دا ستا مذهب دی، بلکې چې په سنت کې ثابت شو :نو دغه ټولې طريقې بيا زموږ مذهب دی، کله به پر يوه طريقه عمل کوو او کله به پربله، ځکه چې دا دالله د نبي طريقه ده او د اسلام په مذهب کې بيا دغه ټولې طريقې خپلول پکار دي : خو هله چې له محمدرسول الله ﷺ نه په صحيح سند سره ثابت شي او کله چې په صحيح سند سره ثابت شي :نو بيا پکې نورو مذهبونو جوړولو ته اړتيا نشته يواځې همدغه د اسلام مذهب بس دی کنه، چې امام يې پخپله محمدرسول الله ﷺ دی

په بخاري او مسلم کې پر دې اړه ښه قوي حديثونه راغلي دي، چې لاس تر غوږونو پورې اوچتول نبی ﷺ ((إِلَى فُرُوعِ أُذُنَيْهِ)) ګوتې اوچتې کړې

همداشان اکثراحاديث په دې اړه دي، چې ((بَابٌ: إِلَى أَيْنَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ؟)) کوم ځای پورې يې راوړي دي، چې رسول الله ﷺ ګوتې اولاسونه اوچت کړه الی منکبيه تر اوږو پورې يې لاس اوچت کړه

په دې کې دريمه طريقه هم روا ده، هغه دا چې د يخنۍ په وخت کې، چې څادر سرې پر ځان غوړولی وي:نو په داسې وخت کې ترسينې پورې د لاس اوچتول هم شته، د ابوداوود روايت دی، چې وائل بن حجر د يخنۍ په وخت کې لاس تر دغه ځايه اوچت کړ ی دی او د رفع اليدين دا طريقه غلطه ده، چې خينې خلک لاس تر سينې هم لاندې پورې اوچتوي. دا غلطه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بلکې ساز په ادب سره لاس اوچت کړه، ځکه دا: خو [illegible] الله ﷺ [illegible] کوو د لمانځه دې هرحرکت اوسکنت کې بلا ډېرحکمتونه دي، که دا حکمتونه بيانول پيل کړو :نو ټول کال پرې لږېږي، دومره تفصيلي او ضروري احکام يې دي؛ خوهغه اوس نه بيانوو ؛ نو له دې امله د دې لاس اوچتولو ډېرحکمتونه دي لنډ حکمت يې دادی، چې دا دالله ﷺ د نبي طريقه ده، د الله بندګي ده، هغه ته عاجزي ده؛ نو دا عاجزي په عاجزۍ طريقې سره کول پکاردي، په ادب سره لاس اوچت کړه د دنيا شاته غورځول الله ﷺ ته توجه پيداکول دا پکې ستر حکمتونه دي؛ خو دغه خبرې پرېږده :نو لاس به تر دغه ځايه اوچتوې کله تر اوږو اوکله تر غوږونو پورې، لاس به هم قبلې ته مخامخ کوې، لکه په يوه کمزوري روايت کې راغلي دي او دغه صحيح حديث پکې دی

دولسمه مسئله: لاس پر نامه که پر سينه کېښودل پکار دي؟

لاس، چې دې اوچت کړ: نو تر اوچتولو وروسته به يې همداسې سينې ته راکوزوې اوکه سرې يې يو ځل زوړند کړې، بيا يې را اوچت کړې دا دواړه طريقې روا دي؛ خو ځينې خلک تر زوړندولو وروسته لاس بيا راپورته کول سنت ګڼي ؛ خو دا سنت نه ده، همداسې له غوږ نه سينې ته لاس راښکته کړه دا بالکل صحيح دی، لکه چې له سنت نه معلومېږي دغه طريقه به وکړې لاس به کېږدې صحيح حديثو ته چې سړی رجوع وکړي، عناد اوتعصب له ځانه لرې کړي، ځکه له عناد او تعصب سره زموږ څه کاردی ؟

که دالله نبي راته وايې چې پر زنګنونو يې کېږده؛ نو هلته به يې ږدو اوکه راته وايې، چې پر نامه يې کېږده؛ نو هلته به يې ږدو زموږ له تعصب سره کار نشته، بلکې زموږ له حق سره کار دی، چې په حقيقت کې څنګه وي هسې به يې کوو او چې کله په هغې کې موږ و پلټل؛ نو تر نامه لاندې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاس ایښودل په احادیثوکې نه دي راغلي دوه حدیثونه پکې راغلي دي،
چې هغه هم کمزوري روایتونه دي، یو د علي ؓ اثر دی ابوداود راوړی دی
په نسخه د ابن الاعرابي کې دي، سره له دې چې په هره نسخه کې هم نشته
هغه وایي:

«مِنَ السُّنَّةِ وَضْعُ الْكَفِّ عَلَى الْكَفِّ فِي الصَّلَاةِ تَحْتَ السُّرَّةِ»

سنن أبي داود (١ / ٢٠١)

[حكم الألباني] : ضعيف

ژباړه:

په لمانځه کې سنت داده، چې لاس پرلاس کېښودل شي تر نامه لاندې

دا حدیث که ثابت وای؛ نو په سر، سترګو به موږ او تاسې منلی، ځکه
چې د الله د نبي طریقه به وای ؛خو دا حدیث له ډېرو وجهو له امله ثابت نه
دی او منکر روایت دی، ځکه په سند کې یې زیاد بن زائد مجهول راوي دی
او عبدالرحمن بن اسحق الواسطي راوي پکې دی، چې دا متروک الحدیث
دی؛ نو دا حدیث غورځېدلی دی او له علي ؓ نه نقل نه دی که له هغه نه
نقل وای ؛نو موږ ته په سر، سترګوقبول و، دویم روایت چې هغه ځینې
خلک د دې لپاره وړاندې کوي، چې تر نامه لاندې د لاسونوکېښودل ترې
ثابت کړي، هغه په ابن ابی شیبة کې راغلی د وائل بن حجر روایت دی، هغه
وایي چې ما نبي ﷺ ولیده چې ښی لاس یې پر چپ لاس تر نامه لاندې
کېښود، دکومو علماوو، چې تحقیق لږ کم دی، هغوی پر دې نه دي پوه
شوي، چې دا روایت صحیح دی ؛ خو دا ((تَحْتَ السُّرَّةِ)) ټکي پکې ثابت نه
دي، ځکه چې دابن ابي شیبة صحیح نسخې، چې په بېروت او مدینه کې
چاپ شوي دي، ما خپله وکتلې، په هغې کې دا د ((تَحْتَ السُّرَّةِ)) ټکي

نشته، بلکې دا ټکي د کراچۍ په هغه چاپ کې دي، چې دائرة المعارف
چاپ کړې دی، یانې دا کراچیوال حدیث دی، نبوی حدیث نه دی، له دې
امله د اثارالسنن لیکوال ویلي دي، سره له دې، چې هغه ښه متعصب سړی
دی؛ خو بیا هم وایي صحیح خبره داده، چې دا((تَحْتَ السُّرَّةِ)) ټکي من
بعض النسایخ یامن بعض المطابع تېروتنه شوې ده، دا له نبي ﷺ څخه نقل
نه دي، ځکه دا حدیث کټ مټ په مسلم کې راغلی دی او دار قطني هم
راخیستی دی تاسې ورته لږ ځیر شئ:

«وَضْعُ الْكَفِّ عَلَى الْكَفِّ فِي الصَّلَاةِ مِنَ السُّنَّةِ»

سنن الدارقطني (٢ / ٣٢)

ژباړه:

په لمانځه کې سنت داده چې لاس پرلاس کېښودل شي

دا هم کټ مټ هماغه روایت دی خو دغه ټکي ورسره نشته؛ نو دا دلیل
دی د دې روایت پرخرابوالي؛ نو دا حدیث صحیح دی خو داجمله پکې
ناسمه ده، له دې امله تر نامه لاندې د لاس کېښودو په اړه صحیح حدیث
نشته یانې په لمانځه کې تر نامه لاندې لاس کېښودل په احادیثو کې نه دي
نقل، بلکې پر دوو ځایونو به په لمانځه کې لاسونه کېښودل کېږي، ځکه په
صحیحو احادیثو کې دوه ځایونه راغلي دي، یو دا دی چې تر سینې نه لږ
لاندې او له نامه نه لږ بره پر دغه ځای یې کېږده.

ځینې خلک وایي پر دغه ځای د لاس کېښودو په اړه هیڅ صحیح
حدیث نشته، د دوی دا خبره غلطه ده، ځکه په دې اړه تاسې صحیحو
حدیثونو ته ځیر شئ، بخاري حدیث نقل کړی دی په[١٠٢]مخ کې، امام
مالک ؒ په مؤطا کې نقل کړی دی له سهل بن سعد الساعدی حدیث دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه وايي:

«كَانَ النَّاسُ يُؤْمَرُونَ أَنْ يَضَعَ الرَّجُلُ اليَدَ اليُمْنَى عَلَى ذِرَاعِهِ اليُسْرَى فِي الصَّلَاةِ»

صحيح البخاري (١ / ١٤٩)

ژباړه:

صحابه وو ته به حکم کېده، چې په لمانځه کې دې سړی ښی لاس پر لېچې باندې کېږدي.

دا امر به چا کاوه؟نبي ﷺ؛ خلک څوک ول؟صحابه؛ یانې صحابه وو ته داحکم شوی دی، له دې امله لاس کېښودل له واجباتو څخه دي، که چا لاسونه زوړند کړه دا بدعت دی، دا په سنت کې چېرته نه دي راغلي، څوک چې یې سنت ګڼي هغوی تېروتي دي، ځکه دا چېرته سنت کې نشته، لاس کېښودل ضروري دي، دا د بخاري روایت دی، ښه صحیح دی، د دې حدیث مانا په نسايي کې راغلې ده، دوائل بن حجرحدیث دی هغه داسې وايي، چې ما نبی ﷺ ولیده، ښی لاس یې پر چپ باندې کېښود.

عَلَى الْكَفِّ وَالرُّسْغِ، وَالسَّاعِدِ

ژباړه:

پر ورغوي مړوند او مټ باندې یې لاس کېښوده.

یانې درېواړه په یوه ځل مراد دي دا حدیث او د بخاري حدیث دواړه یوه مانا لري: خو الفاظ یې بېلا بېل دي اوس، چې ته لاس پر دغه طریقه کېږدې او بې تکلفه ودرېږې؛ نو لاسونه تر نامه نه ښکته کېږي؛ نو صحیح حدیث هم په لاس راغی او د لاس اېښودو ځای هم معلوم شه

(دويم نمبر)حسن حديث درې ځلورروايته دي، چې په مجموعي طريقو

سره حسن ته رسېږي، چې دغه بحث به د حديثو د اصولو په لړ کې سړی کوي، دلته یې اوس نه شو کولای؛ خو ان شاءالله حسن حدیث دی همداشان د قبیصة بن هلب روایت، چې مسند احمد راوړی دی:

عَنْ قَبِيصَةَ بْنِ هُلْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: " رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْصَرِفُ عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ يَسَارِهِ، وَرَأَيْتُهُ، قَالَ، يَضَعُ هَذِهِ عَلَى صَدْرِهِ " وَصَفَّ يَحْيَى: الْيُمْنَى عَلَى الْيُسْرَى فَوْقَ الْمِفْصَلِ.

مسند أحمد ط الرسالة (٣٦ / ٢٩٩)

ژباړه:

((له قبیصه بن هلب له خپل پلار نه روایت کوي، هغه وايي، ما نبي ﷺ ولید، چې له ښي او کیڼ لوري به راګرځېده، همداشان وايي، چې ما نبي ﷺ ولید، چې لاسونه به یې پر سینه کېښودل او یحی ښی لاس پر کیڼ لاس د مړوند د پاسه کېښوده.))

په دې کې دادي، چې نبي ﷺ به ښی لاس پر چپ لاس باندې کېښوده ((الْيُمْنَى عَلَى الْيُسْرَى فَوْقَ الْمِفْصَلِ)) د جوړ د پاسه ((عَلَى صَدْرِهِ)) دا روایت مسند احمد راوړی دی او رجال یې ټول ثقات او باوري دي، امام احمد پکې دی خپله راغلی دی، یحیی بن سعید القطان پکې دی، سفیان پکې دی سماک بن حرب پکې دی، چې دا ټول ثقات خلک دي بل دا چې سماک بن حرب استاد قبیصة بن هلب صحابي دی هغه پکې دی قبیصة پکې دی دا تابعي دی د صحابي زوی دی اویا یې شاګرد دی او دوه علماءکرامو د هغه توثیق کړی دی او د دې حدیث نور شواهد هم شته؛ نو دا حسن حدیث دی او له دې امله که پر مړوند باندې چېرته لاس کېږدې؛ نو ((عَلَى صَدْرِهِ)) هم راغلی دی بالکل په مری کې یې کېښودل هم غلوفی الدین ده ((لَا تَغْلُوْا

(c) ketabton.com: The Digital Library

فِيْ دِيْنِكُمْ)) ياني اى مومنانو په دين کې غلومه کوئ

او دا دلايل ناسم دي، چې وايي:

فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ ۞

راغلی دی؛ نو د ((وَانْحَرْ)) مانا دانه ده (ضع يدک علی النحر (پرمری لاس کېږده)) دا د قرآن کريم د آيت تفسيرنه دی، عبدالله بن عباس ته د دې تفسير اسناد شوی دی؛خو سند يې ضعيف جداً دی کمزوری روايت دی.

دا هغه نه دي ويلي. بلکې د ((وَانْحَرْ)) مانا ذبح کول دي او د قرآن ناسم تفسير کول نه دي پکار، الله رب العزة پر دې امر نه دی کړی، چې لاسونه پر مری کېږدئ دا د قرآن مطلب نه دی ؛ نو دا په مری د لاسونو کېښودل تکلف دی او ظاهره دا ده، چې دا د خشوع خلاف هم ده، پکار داده چې سړی پرسينه لاس کېږدي، په دې کې لږ ډېر ادب هم راځي او يا لږ بره د سينې پر ابتدا باندې کېږدي بلاتکلفه. ياني مه يې ډېر لاندې ږده او مه يې ډېر بره، پدغه ځای کې

پر سينه د لاسونو کېښودو په اړه حديثونه:

لومړی حديث:

عن وائل بن حجر قال: صليت مع رسول الله صلى الله عليه و سلم ووضع يده اليمنى على يده اليسرى على صدره

صحيح ابن خزيمة -موافق للمطبوع - (۱ / ۲٤۳)

ژباړه:

له وائل بن حجرڅخه روايت دی، چې له نبي عليه السلام سره مې لمونځ وکړه؛ نوښی لاس يې پر چپ د پاسه پرسېنه کېښود

والزيلعي في نصب الرايه: ۳۱٤/۱)والبيهقي في سننه: ۳۰/۲)من طريقين عنه

يقوى احدهماالآخركماقال الالباني في كتاب الجنائزص: ۱۱۸)

دې حديث شريف کې دا مسئله معلومه شوه، چې په لمانځه کې لاسونه پر سينه باندې تړل سنت طريقه ده او دا صحيح حديث دی، امام الباني په صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم ص ۸۸) کې دا حديث صحيح کړی دی، دغه شان په کتاب الجنائزص ۱۱۸)کې د دې حديث لپاره نور شواهد هم ذکر کړي. چې يو شاهد يې بيهقي (۳۰/۲)کې په دوو طريقو سره راغلی الباني صاحب فرمايي يو د بل تقويه کوي. دويم شاهد امام احمد په خپل مسند کې مرفوع حديث رواړی دی، چې په هغې کې هم دا ذکر دي، راويان يې ټول ثقه دي، يواځې په قبيصه راوي کې يې اختلاف دی، چې ابن حبان اوعجلي اونسائي ورته مجهول ويلي دي، امام الباني فرمايي:

فمثله حديثه حسن في الشواهد. داسې حديث په شواهدو کې حسن وي کتاب الجنائز ۱۸۸)دغه شان له وائل بن حجر نه په بل سندسره هم نقل دي، لکه دا حديث طبراني (۲۲ / ۵۰) ابن عدي (۲۱۲۲/۲) بزازرقم (۲۲۸) راوړي دي؛ نو دا حديث د وائل بن حجر د دې شواهدو په بنا باندې صحيح دی،

او د وائل بن حجر روايت ته نورو محدثينو هم صحيح ويلي دي، لکه هغه حوالې په لاندې ډول دي

۱: امام الباني، لکه دده عبارت مخکې ذکرشو.

۲: القول المقبول في شرح و تعليق صلاة الرسول ص (۳۳۹) کې شيخ ابو عبدالسلام عبدالرؤوف ليکلي دي، چې دا د وائل بن حجر حديث صحيح دی،

۳: په تسهيل الوصول الى تخريج صلوة الرسول ص (۲۰۰) کې شيخ ابو طاهر حافظ زبير علي زی حفظه الله، چې دا په جرح او تعديل کې

مهارت لري، ليکلي دي، چې د وائل بن حجر حديث صحيح دی

دغه راز حافظ زبير علي زی ليکي:

د هلب روايت هم صحيح دی هغه روايت دا دی:

عَنْ قَبِيصَةَ بْنِ هُلْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ : رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْصَرِفُ عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ يَسَارِهِ، وَرَأَيْتُهُ، قَالَ، يَضَعُ هَذِهِ عَلَى صَدْرِهِ

مسند أحمد موافقا لثلاث طبعات - (٥ / ٢٢٦)

ژباړه:

قبيصه له خپل پلار هلب نه روايت کوي، چې ما نبي وليده، چې له ښي او کيڼ لوري به راګرځېده او هلب وايي، چې (نبي) مې وليده، چې پر سينه يې لاسونه کېښودل.

دغه شان وائل بن حجر رض حديث، چې طبراني روايت کړی دی، هغه هم صحيح دی، دهلب روايت دآثار السنن مصنف هم حسن کړی دی سره له دې نه، چې هغه متعصب حنفي دی.

۴ نيل المرام حديث کې شيخ ابوعمر نورستاني ليکي

داحديث (حديث د وائل بن حجر) صحيح لغيره دی، د شواهد له امله.

نيل المرام شرح بلوغ المرام (۱/ ۲۱۷)

۵ په توضيح الاحکام من بلوغ المرام (۲/ ۳۰) کې عبدالله بن عبدالرحمن البسام ليکلي دي، چې د وائل بن حجر حديث صحيح دی او ليکي، چې دا حديث:

۶ ابن خزيمة هم صحيح کړی دی.

۷ امام ابن حبان هم صحيح کړی دی

۸ امام نووی هم په المجوع کې صحيح کړ ی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹ ابن القيم ﵀ په زادالمعاد کې صحيح کړی دی

۱۰_شيخ مبارکفوري په تحفة الاحوذي (۱/ ۲۱۵) کې فرمايي دا حديث صحيح دی.

۱۱ ابن حجرهم صحيح کړی دی اوګوره تحفة الاحوذي (۱/ ۲۱۲)

۱۲ شيخ محمدحيات سندي حنفي هم ورته صحيح ويلي دي وګوره الدرة في اظهارغش نقدالصرقص (۲۷) دغه شان ابن اميرالحاج، چې احنافو ورته ابن الهمام ثاني وايي او صاحب د بحرالرائق له خبرو نه معلومېږي، چې هغوی هم دې ته صحيح ويلي دي. وګوره

تحفة الاحوذي (۱/ ۲۱۵) ابکارالمنن ص (۱۰۷)

۱۳ مولاناابوالوفاء ثناء الله امرتسري ليکلي دي، چې په سينه باندې د لاس تړلو حديث ابن خزيمة په خپل صحيح کې راوړي دي او هغه ورته صحيح ويلي دي دغه شان مسنداحمدکې دقبيصة بن هلب روايت هم شته، چې هغه حسن حديث دی فتاوی ثنائيه (۱/ ۴۵۷)

۱۴ په عين الهدايه شرح هدايه کې دي (۱/ ۴۵۰)، چې په سينه باندې د لاس تړلوحديث قوي دی،

دويم حديث

أَنَّ وَائِلَ بْنَ حُجْرٍ أَخْبَرَهُ قَالَ: " قُلْتُ لَأَنْظُرَنَّ إِلَى صَلَاةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَيْفَ يُصَلِّي، فَنَظَرْتُ إِلَيْهِ فَقَامَ فَكَبَّرَ، وَرَفَعَ يَدَيْهِ حَتَّى حَاذَتَا بِأُذُنَيْهِ، ثُمَّ وَضَعَ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى كَفِّهِ الْيُسْرَى وَالرُّسْغِ وَالسَّاعِدِ.الحديث------

سنن النسائي (٢ / ١٢٦)

[حكم الألباني] صحيح

رواه ابوداوود، والنسائي، و سنده صحيح انظر صحيح ابي داوود: ١/١٤٠،

(c) ketabton.com: The Digital Library

والنسائي: ١/١٩٤)

ژباړه:

له وائل بن حجرڅخه روايت دی، هغه وايي، ماوغوښتل چې د نبي ﷺ لمونځ وګارم، چې څنګه لمونځ کوي؛ نو ما ورته کتل، چې پاڅېده، الله اکبر يې وکړه، لاسونه يې اوچت کړه تردې چې له غوږونوسره يې برابرکړه بيايې ښی لاس پر کيڼ ورغوي، مړوند او مټ باندې کېښوده..... ترپايه.

له دې حديث نه ښکاره معلومېږي، چې لاسونه پرسينه باند ې کېښودل سنت طريقه ده، ځکه هرکس دې بغير له تعصب او ضد کولو نه تجربه وکړي، چې يوکس ښی لاس دکيڼ لاس پر مړوندباندې کېږدي نو وبه ګوري، چې لاسونه يې پر کوم ځای راځي!

ددې حديث په شان حديث په صحيح بخاري (١/١٠٢) او موطا (١/١٤٣) کې (هم راغلي دي د ابوداوود، نسائي، بخاري او د مؤطا په احاديثوکې ولوکه د سينې لفظ نشته ليکن دا؛ خو ضرور شته، چې د کيڼ لاس پر ورغوي مړونداو مټ باندې لاس کېږدې؛ نو لاس خپله پر سينه باندې راځي او مخکېنۍ حديث کې هم دا ذکر شوه، چې رسول الله ﷺ به پر سينه باندې لاسونه کېښودل

٣: دريم حديث: په ابوداوودکې له طاووس نه په صحيح سندسره نقل دي، چې:

عَنْ طَاوُسٍ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «يَضَعُ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى يَدِهِ الْيُسْرَى، ثُمَّ يَشُدُّ بَيْنَهُمَا عَلَى صَدْرِهِ وَهُوَ فِي الصَّلَاةِ»

سنن أبي داود (١ / ٢٠١)

[حكم الألباني] : صحيح

ژباړه:

له طاوس نه نقل دي، چې نبي ﷺ به ښی لاس پرکيڼ لاس باندې کېښوده او بيابه يې پرسينه باندې کېښودل او دا به په لمانځه کې و.

دا حديث ابوداود رقم (٧٥٩) صحيح ابي داود للالباني کې، دغه شان ابوداود نسخه الاعرابي کې دي، چې دغه شان امام بيهقي په کتاب المعرفة والآثارکې هم دی. داحديث ولوکه مرسل دی ليکن دلته دټولوعلماووپه نزد دليل اوحجت دی، ځکه داحديث په بل سندسره متصل هم راغلی دی، لکه ارواء الغليل(٢/ ٧٠)کې ذکردي---اود احنافو په مذهب کې؛ خو مرسل حديث دليل ګڼل کېږي

فلامفرلهم عن هذاالحديث، نو له دې حديث نه يې تېښته نشته

وګوره تحفة الاحوذي (٢/٢١٢) فتاوی الدين الخالص (٣/١٠١، ٩٤) تفصيلا.

د مسئلې لنډيز دا دی، چې په لمانځه کې په سينه باندې لاسونه تړل په صحيح حديثونوکې ثابت دي، لکه ددې تفصيل ذکرشو.

پرسينه باندې دلاس کېښودو په اړه د علماوو ويناوې

١: د پيران پيرشيخ عبدالقادر جيلاني قول ((وضعوا اليمين على الشمال فوق السرة))

ای زمامريدانو! ښی لاس په کيڼ لاس باندې دنامه دپاسه په سينه کېږدئ غنية الطالبين ١/٤)

٢: علامه صنعاني په سبل السلام(١/٢٥٩)کې فرمايي:

والحديث (حديث وائل بن حجر) دَلِيلٌ عَلَى مَشْرُوعِيَّةِ الْوَضْعِ الْمَذْكُورِ فِي الصَّلَاةِ، وَمَحَلُّهُ عَلَى الصَّدْرِ كَمَا أَفَادَ هَذَا الْحَدِيثُ

(c) ketabton.com: The Digital Library

سبل السلام (۱ / ۲۵۲)

ژباړه:

د وائل بن حجرحديث په لمانځه کې د لاس پر کېښودلوباندې دليل دی او ځای يې سينه ده، چې له دې حديث نه څرګندېږي،

۳: مولانا ګوهررحمن په تفهيم المسائل (۲۹۷/۴) کې ليکي

پر سينه باندې لاس تړل، تر سينې لاندې لاس تړل او د نامه لاندې لاس تړل درې واړه په روايتونوکې موجود دي؛ خو بهتردا ده، چې په لمانځه کې تر نامه بره او له سينې نه لږ لاندې وتړل شي؛ خو په سينه باندې لاس تړل يا ترنامه لاندې لاس تړل هم ګناه نه ده.

۴: مولاناابوالحسن مبشراحمدرباني ليکي:

په لمانځه کې لاسونه دسينې له پاسه کېښودل پکاردي، چې له صحيح حديثونونه (داطريقه) ثابته ده او تر سينې نه لاندې لاس تړلو والاحديثونه نهايي کمزوري دي. اوګوره آپ کے مسائل اوران کاحل قران وسنت کی روشني ميں: ۱/ ۱۲۷، ۱۲۶)

۵: علامه ابوالوفاء ثناء الله امرتسري په فتاوی ثنائيه (۴۵۷/۱، ۴۴۳) کې ليکي:

چې په سينه باندې دلاس تړلوحديثونه په صحيح ابن خزيمة کې هم شته، چې هغې کې هم داشته، چې نبي کريم ﷺ په لمانځه کې پرسينه باندې لاسونه تړل او د مسنداحمدروايت هم حسن دی.

يادونه:

که څوک ووايي، چې په بخاري او مسلم کې؛ خو د سينې لفظ نشته دی؛ نوځنګه مولانا ابوالوفاء صاحب وايي، چې دا په بخاري او مسلم کې

دي.

ځواب:

دا دی، چې په بخاري او مسلم کې اګر که د سينې لفظ نشته؛ خو په هغې کې دا دی، چې په څنګل باندې لاس تړل سنت دي؛ خو چې په دې طريقه باندې ياني لاس پر څنګل کېږدي؛ نو خپله لاس پر سينه راځي، کنه نو تاسې خپله پرې تجربه کولای شئ، فلا اشکال.

۶: مشهورصوفي ميرزا مظهرجان جانان شهيدحنفي په معمولاتوکې دي، چې

ودست رابرسینه می بستند وفرمودند که روایت راجح است از روایت زیرناف.

ياني هغه به په لمانځه کې لاسونه دسينې په برابرتړل او هغه به فرمايل، چې پر سينه باندې دتړلوباره کې. چې کوم روايتونه راغلي دي دا رجح دي له هغه روايتونو نه، چې تر نامه لاندې تړلو باندې دي

بحواله فتاوی رشيديه ص(۳۰۹)د

۷: دغه شان په دستورالمفتي ص(۹۷)للشيخ يونس دهلوي رحمه الله

۸: شيخ خالدګرجاکهي په صلوة النبي کې ص(۱۵۷)

۹: علامه الباني رحمه الله په ارواء الغليل کې(۲) کې هم ويلي دي، چې پرسينه باندې لاس تړل پکاردي

د احنافو دلائل او د هغې تجزيه

احناف يو استدلال په حديث د وائل بن حجرکوي، چې مصنف ابن ابي شيبة (۱/ ۳۹۰) کې دي

«رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَضَعَ يَمِينَهُ عَلَى شِمَالِهِ فِي الصَّلَاةِ تَحْتَ السُّرَّةِ»

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصنف ابن أبي شيبة (١ / ٣٤٣)

ژباړه:

ما نبي ﷺ ولیده چې ښی لاس یې پر کیڼ باندې د نامه دلاندې کېښوده

ددې حدیث درجة (١) د مولانا تقي عثماني نه واوره.

هغه په درس ترمذي (٢٣/٢) کې وایي:

چې د احنافو ټولو نه وړومبی دلیل د وائل بن حجر دا روایت دی، چې ابن ابي شیبة راوړی دی، هغه وایي: لیکن د احقر (تقي عثماني) په نظر له دې روایت نه استدلال کمزوری دی، ځکه اول: خو د تحت السرة لفظ د ابن ابي په مطبوعه نسخوکې نشته دی او که چېرته څوک د ځینو نسخوحواله ورکوي، چې د ابن ابي شیبة په ځینو نسخوکې دا لفظ شته؛ نو بیا هم، چې دغه زیادت په ځینو نشته؛ نو دا لفظ ((تَحْتَ السُّرَّةِ)) ضرورمشکوک جوړوي، دغه شان له وائل بن حجر نه روایت دی مضطرب المتن دی، ځکه ځینو نسخوکې (على صدره)، په ځینو کې ((عند صدره)) په ځینو کې ((تَحْتَ السُّرَّةِ)) الفاظ روایت دي؛ نو د دغه سخت اضطراب په وخت کې د هیڅا لپاره هم له دې حدیث نه استدلال کول مناسب نه دي

٢: دغه شان ددې حدیث درجة شیخ محمدحیات سندي حنفي داسې لیکي:

چې زموږاحناف په دې حدیث د وائل بن حجرباندې استدلال کوي ؛ خو دې حدیث کې ډېر کلام دی او بیا یې د دې ډېرلاملونه بیان کړي، چې د هغې حاصل دا دی، چې په دې کې د ((تَحْتَ السُّرَّةِ)) یانې لاسونه تر نامه لاندې کېښودلو لفظ نشته دی، ځکه که چېرته دا لفظ په دې حدیث کې موجود وای؛ نو بیا پخوانیو احنافو ددې حدیث نه ولې استدلال نه کاوه؟.

دغه شان حدیث د وائل بن حجر ډېرو کتابونوکې ذکرشوی دی او په یوه کې هم د ((تَحْتَ السُّرَّةِ)) لفظ نشته

اوګوره: الدرة في اظهار غش نقد الصرة (ص: ٩٩، ٢٧) د محمد حیات سندي حنفي.

لنډیز:

دا چې د وائل بن حجر په حدیث کې د (تحت السرة) لفظ نه دی ثابت او په دې باندې خپله احناف علماء هم اقرارکوي، چې د دې روایت نور تفصیل کتلای شئ په ابکارالمنن للمبارکفوري ص (١١٧) کې دغه شان تعلیق اثارالسنن ص (٩٠) کې وغیره کې کتلای شئ

٢ د احنافو دویم دلیل

«مِنَ السُّنَّةِ وَضْعُ الْكَفِّ عَلَى الْكَفِّ فِي الصَّلَاةِ تَحْتَ السُّرَّةِ»

سنن أبي داود (١ / ٢٠١)

[حكم الألباني] : ضعيف

اخرجه ابوداوود: ١١٧/١، والبيهقي: ٣١/٢، وابن ابي شيبة: ٣٩١/١، والدارقطني: ٢٨٦/١

درجة الحدیث:

دا حدیث ضعیف جدا (سخت ضعیف دی) او ددې حدیث ضعیف کېدو څلور لاملونه دي

١: لومړی لامل:

په دې کې عبدالرحمن بن اسحق الواسطي راوي دی او دا په اتفاق محدثینو سره ضعیف دی

امام احمد او امام ابوحاتم فرمایي: دا منکر الحدیث دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

امام ابن معين فرمايي: ليس بشيئ (هيڅ شی نه دی)

امام بخاري فرمايي: فيه نظر (په ده کې خبرې شته)

امام بيهقي فرمايي: هو متروک (داپرېښودل شوی دی)

۲: دويمه وجهه د ضعف دا ده: چې ددې حديث په سندکې زيادبن زيد السوائی دی او د ده باره کې راځي

هو لايعرف ياني دا معلوم نه دی. وګوره التعليق المغني علی سنن الدارقطني (۲۸۲/۱) الدرايه علی هامش الهداية (۱۰۱/۱) الارواء (۹۲/۲) رقم (۳۵۳)

۳ دريمه وجهه د ضعف دا ده، چې ددې حديث په سندکې اضطراب دی (پريشاني) ده او کله د نعمان بن سعد نه او هغه د علي رض نه روايت کوي او کله د سيار ابي الحکم نه او هغه د ابووائل نه روايت کوي

وګوره: ابوداود (۱۱۷/۱) ارواء الغليل تفصيلا (۷۰/۲، ۶۹) للشيخ الالباني

۴ څلورمه وجهه د ضعف داده، چې د علي ؓ نه ددې روايت په خلاف بل روايت هم راغلی دی او هغه داسې، چې د علي ؓ نه روايت دی، چې هغه به د نامه نه پورته لاسونه نه تړل

لکه، دا حديث امام بيهقي (۳۲/۱)کې راوړی دی او حسن کړی يې دی امام بخاري (۱۵۹/۱) معلق راوړی دغه شان امام ابوداود (۱۱۷/۱) نسخة الاعرابي، امام نووي دمسلم په شرح (۱۷۳/۱) کې ددې حديث په اړه فرمايي:

وهو حديث متفق علی تضعيفه

ژباړه:

د دې حديث په کمزوري کېدو اتفاق دی.

او دا خبره يې په المجموع (۳۱۳/۳) کې هم ليکلې ده

همداشان امام بيهقي وايي

قَالَ الْبَيْهَقِيُّ فِي الْمَعْرِفَةِ: لَا يَثْبُتُ إِسْنَادُهُ، تَفَرَّدَ بِهِ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ إِسْحَاقَ الْوَاسِطِيُّ، وَهُوَ مَتْرُوكٌ.

نصب الراية (۱ / ۳۱٤)

ژباړه:

امام بيهقي په معرفة کې وايي، چې ددې حديث سند ثابت نه دی او دا يواځې عبدالرحمن بن اسحق روايت کړی دی او دا متروک راوي دی، په دې اړه نصب الرايه للزيلعي (۳۱۴/۱) وګوره!

حافظ ابن حجر په فتح الباري (۱۸۲/۲) کې په دې اړه فرمايي:

وهو حديث ضعيف

ژباړه

د علي ؓ دا حديث ضعيف دی.

په دې اړه امام الباني ليکي:

د علي ؓ دغه روايت ضعيف دی

(ارواء العليل (۲/۶۹)

د احنافو دريم دليل

د ابو مجلز او ابراهيم نخعي اثر ذکر کوي، چې هغوی به تر نامه لاندې لاسونه کېښودل. لکه په ابن ابي شيبه (۳۹۱/۱) کې دا روايتونه دي

ددې استدلال درجه او ځواب:

لومړی:

دا د علماوو عمل دی او د علماوو عمل څوک په دليل کې نشي

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړاندې کولای او نه د هغوی عمل دلیل کېدای شي

دویم

له ابو مجلز نه خو پر سینه باندې هم د لاسونو کېښودل ثابت دي او دا چې د هغه له عمل نه تر نامه لاندې د لاسونو په کېښود استدلال کوي؛ نو پر سینه باندې دلاسونو کېښودو استدلال هم ترې وکړه. ځکه دواړه له هغه نه ثابت دي، داچې له هغه نه دواړه ثابت دي له دې امله د احنافو دا استدلال هم ناسم دی، په دې اړه (ابکار المنن ص ۱۲۳) وګوره.

همداشان له ابراهیم نخعي نه. چې په کوم سند سره دا عمل نقل دی په هغې کې ربیع بن صبیح او هغه سئ الحفظ راوي یانې حافظه یې بې کاره ده او ضعیف دی. په دې اړه (التقریب لابن حجر. وابکار المنن ص ۱۲۳)

امام ابن حبان فرمایي:

كان ربيع بن صبيح من عباد أهل الْبَصْرَة وزهادهم، وَكَانَ يشبه بَيته بالليل ببيت النحل بكثرة التهجد الا ان الحديث لم يكن من صناعته، فكان يهم فيما يروى كثيراً حتى وقع فى حديثه منا كير من حيث لايشعر، لايعجبني الاحتجاج به إذا انفرد.

ژباړه:

ربیع بن صبیح د بصرې په عابدانو او زاهدانو کې شمارو. د ده کور په د شپې د تهجدو د ډېروالي له امله به شاتو د مچیو په څېر و؛ خو حدیث یې مسلک نه و یانې په حدیثو کې یې مهارت نه درلود؛ نو له دې امله به ده په خپلو ډېرو روایتونو کې وهم پېښېده یانې ډېر به پکې تېروته، ان تر دې. چې په ناشعوري توګه به منکر روایتو نه ترې رامنځته کېدل او کله، چې دا یواځې روایت وکړي؛ نو زه له هغې نه دلیل نیول نه خوښوم. په دې اړه

وګورئ

(الثقات لابن حبان: (۲۹۹/۶)

همداشان امام یحی بن معین ﵀ او امام نسایي دا ضعیف بللی دی

(المغني فی الضفاء(۱/۳٤۷، شمېره ۲۰۹٦)

له دي نه ثابتېږي، چې د ابراهیم نخعي تابعي له اثر نه هم د احنافو استدلال ضعیف دی. احناف پر دې سربېره په دې اړه ځینې نور اثار وړاندې کوي؛خو هغه هم ضعیف دي او ځینې خو یې لا له سره بې بنسټه دي، چې ددې خبرې تفصیل د امام الباني له خولې واورئ هغه فرمایي

تنبیه:

وضعهما على الصدر هوالذي ثبت فى السنة.

ژباړه:

په لمانځه کې دواړه لاسونه پر سینه کېښودل په سنتو کې ثابت دي

بیا لیکي:

و خلافه اما ضعیف او لا اصل له.

ژباړه:

او ددې طریقې خلاف یا کمزوري او یا بې بنسټه دي

(صفة الصلاة النبي ص: ۸۸)

علامه بدر الدین عیني حنفي ﵀ د صحیح البخاري شارح لیکي:

و يستدل علماءنا الحنفيه بدلائل غير وثيقه.

ژباړه:

زمونږ احناف علماء تر نامه لاندې د لاسونو کېښودو په اړه له بې باورو روایتونو څخه استدلال کوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ابكار المنن: ص: ۱۱۸)

همداشان ابن امير الحاج د منية المصلى شارح او ابن نجيم د بحر الرايق ليكوال فرمايي:

أَنَّ الثَّابِتَ مِنْ السُّنَّةِ وَضْعُ الْيَمِينِ عَلَى الشِّمَالِ وَلَمْ يَثْبُتْ حَدِيثٌ يُوجِبُ تَعْيِينَ الْمَحَلِّ الَّذِي يَكُونُ فِيهِ الْوَضْعُ مِنْ الْبَدَنِ إِلَّا حَدِيثَ وَائِلٍ الْمَذْكُورَ

البحر الرائق شرح كنز الدقائق ومنحة الخالق وتكملة الطوري (۱ / ۳۲۰)

ژباړ:

په سنتو كې ښى لاس پر كيڼ لاس كېښودل ثابت دي او د ځاى ټاكلو په اړه (چې لاس به پر كوم ځاىږدي) د وائل بن حجر له دغه ذكر شوي روايت پرته بل كوم روايت ثابت نه دى.

البحرالرائق: ۳۰۳/۱، ابكارالمنن ص(۱۱۹) د پيغمبر لمونځ (۱۹۵)

دې باره كې نور تفصيل په فتاوى الدين الخالص (۴/۱۰۱، ۹۴) كې كتل پكاردي

دغه شان ابكارالمنن للمباركفوري تفصيلا ارواءالغليل (۲/۲۹) احكام الجنائز للشيخ الالباني ص (۱۱۷) و صفة صلاة النبي ص (۸۸) آپ كى مسائل اور ان كا حل قران اورسنت كى روشني مين (۱۲۵/۱) لمولاناابوالحسن مبشراحمدرباني حفظه الله: ۱۱۰، شعبان ۱۴۲۴هـ

ديارلسمه مسئله: په لمانځه كې كوم ځاى ته كتل روا او پكار دي.

بيا چې دې لاس كېښود؛ نو ستا لپاره دوو ځايونو ته كتل روا دي يو خپلې مخې ته كتل، يانې امام كتل، چې هغه ته ګورې او دا په ډېرو حديثونوكې راغلي دي، چې امام ته كتل يانې خپلې مخې ته كتل روا دي؛ خو غوره او افضله طريقه داده چې د سجدې ځاى ته ګورې، لكه پر دې

اړه لاندېنى حديث ګواه دى، چې نبي ﷺ انس ؓ ته فرمايي:

"يَا أَنَسُ اجْعَلْ بَصَرَكَ حَيْثُ تَسْجُدُ"

السنن الكبرى للبيهقي (۲ / ۴۰۳)

ژباړه:

اى انسه! د سجدې ځاى ته ګوره.

يانې د سجدې ځاى ته ښكته ګوره، په دې كې خشوع هم ډېره ده او د سړي ادب هم پدې سره ډېر برابرېږي ((فِي صَلَاتِهِمْ خَٰشِعُونَ)) كې علماوو يوه مانا دا كړې ده، چې اخوادېخوا نه ګوري، ښكته ځمكې ته ګوري؛ نو په دې طريقه به ستا لمونځ پيل شي.

دا خبره له ياده مه باسئ، چې په لمانځه كې يو افعال دي او بل اقوال، چې په لمانځه ودرېدې؛ نو بيا به كارونه كوې اواذكار به وايې، ذكر او فعل باندې به ستا لمونځ روان وي.

څوارلسمه مسئله: له فاتحې نه مخكې بېلابېل ذكرونه او دعاګانې.

په دې ځاى كې شپږ اوه ذكرونه راغلي دي د دې جمع كول روا نه دي، ځكه د الله نبي په دې ځاى كې دغه ذكرونه نه دي راجمع كړي؛ نو كله يو وايه او كله بل، په ډېرو اذكارو يادولوكې دا فائده وي، چې د سړي توجه ښه جوړېږي، چې يواځې يو ذكر دې راټينګ كړى وي او هماغه د تل لپاره وايې؛ نو ورسره به عادت شي او د عادت له امله توجه درې ورې كېږي.

لومړى ذكر:

«سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرَكَ»

هم نبى ﷺ ويلى ده، په صحيح حديث كې راغلي دي، همداشان عمربن الخطاب ؓ په فرض لمانځه كې په جهر سره دا دعا لوستې ده، لكه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي روايت ته خير شئ

حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنِ الْأَسْوَدِ، قَالَ: كَانَ عُمَرُ، إِذَا افْتَتَحَ الصَّلَاةَ رَفَعَ صَوْتَهُ يُسْمِعُنَا «سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، وَتَبَارَكَ اسْمُكَ ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ»

مصنف ابن أبي شيبة (١ / ٢١٠)

ژباړه

ابوبکر موږ ته حدیث بیان کړی دی. هغه وایي، چې معاویه موږ ته له اعمش نه. هغه یې له ابراهیم نه او هغه یې له اسود نه. اسود وایي: چې عمر ﷺ به کله لمونځ پیلاوه، نو په لوړ غږ به یې موږ ته «سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، وَتَبَارَكَ اسْمُكَ ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ» را اوروله

پر دي سربېره په مسلم کې روایت دی، چې عمر بن الخطاب په فرض لمانځه کې په جهر دا ذکر وکړه یاني خلکو ته یې تعلیم ورکاوه چې ګورئ په لمانځه کې ((سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ...)) شته. کوم خلک چې وایي ((سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ)) په ضعیف حدیث کې دي او یا وایي، چې دا ذکر ثابت نه دی: نو د هغوی دا خبره غلطه ده او د پوهې د نشتوالي پر بنسټ یې کوي

یاني دا دعا شته او په فرضو کې. چې یې وایي: نو داسي به وایي «سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ»

او په تهجدو کې همدغه ذکر په لږ تغیر سره په لاندي ډول دی

دويم ذکر

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ، اللهُ أَكْبَرُ كَبِيرًا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

څکه چې په تهجدو کې به نبي ﷺ ورسره دا الفاظ زیاتول

دا ذکر امام ابوحنیفة ؒ امام احمد ؒ غوره کړی هم دی او وایي، چې دا په لمانځه کې ډېر ویل پکار دي. ولې؟ څکه په دې کې د الله ﷻ صفات ډېر دي. موږ وایو غوره کول یې هم صحیح دي. څکه چې په سنت کې نقل دي، ویل یې پکاردي: خو د غوره کولو مانا دانه ده. چې همدا یو ذکر به وایي او نور به شاته غورځوي، دا زموږ د عوامو مسلمانانو نقصان دی، چې نور ذکرونه ورته نه دي زده او همدا یو ذکر یې راکلک کړی وي. سره له دې، چې دلته نور اذکار هم شته. هغه هم ویل پکار دي، چې هغه تر دې ډېر غوره دي

دریيم ډول

د صحیحین په قوي حدیث کې دي هغه دادی. ابوهریرة ؓ وایي

يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِسْكَاتُكَ بَيْنَ التَّكْبِيرِ وَالقِرَاءَةِ مَا تَقُولُ؟

صحيح البخاري (١ / ١٤٩)

ژباړه

ای د الله ﷻ رسوله! ته چې الله اکبر وکړې او الحمد دې نه وي پیل کړی او په دې وخت کې ته غلی کېږې (په دې غلي کېدو کې) ته څه وایې ؟ هغه ﷺ وفرمایل زه یې داوایم

اللَّهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ، كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ المَشْرِقِ وَالمَغْرِبِ، اللَّهُمَّ نَقِّنِي مِنَ الخَطَايَا كَمَا يُنَقَّى الثَّوْبُ الأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ، اللَّهُمَّ اغْسِلْ خَطَايَايَ بِالْمَاءِ وَالثَّلْجِ وَالبَرَدِ".

دا ډېره بهترینه اوخوږه دعا ده او د الله نبي څه ګنهګار نه وه: خو موږ ته یې تعلیم راکړی دی او ډېره ګټوره دعا یې راښوولې ده او که د دې دعا د ګټو بیانول پیل کړو :نو درې ورځې به هغه ونیسي

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلورم ذکر:

تر دې بله لنډه دعا هم راغلې ده، که له سرې سره وخت لږ وي؛ نو کولای شي، چې دا لنډه ((الْحَمْدُ لِلَّهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ)) دعا ووايي او دا دعا په دريو ځايو کې ويل کېدای شي.

لومړی مقام: تر فاتحې له مخه یانې د سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ... **پرځای.**

لکه انس ﷺ وايي، چې يوصحابي راغی او نبي ﷺ په جمع ولاړ و، دغه صحابي په چټکۍ سره راغی او سا لنډی پرې لګېدلی و(څوک چې په چټکۍ راشي؛ نو ساه يې بنده بنده کېږي)؛ نوله خولې څخه يې دا ذکر په زوره غیراختیاري راووت، هغه الله اکبروکړ اوداسې يې وويل:

(الْحَمْدُ لِلَّهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ، أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ.....

ترپایه پر جهرباندې؛نو نبي ﷺ واورېده، چې کله يې سلام وګرځاوه ؛نو ويې پوښتل، چې:

أَيُّكُمُ الْمُتَكَلِّمُ بِالْكَلِمَاتِ، ؟

دا خبر ې چاکولې؟ خلک ټول چپ شول، ووېريدل بيا يې وفرمايل داخبرې چاکولې؟درې ځله يې داخبره وکړه؛ نو هغه صحابی وويل، چې يارسول الله ما کولې ((جِئْتُ وَقَدْ حَفَزَنِيَ النَّفَسُ)) ساه لنډی راباندې لګېدلی و، تادې مې وه؛ نو دا زماله خولې څخه ووتل، نبي ﷺ ورته وفرمايل:

« لَقَدْ رَأَيْتُ اثْنَيْ عَشَرَ مَلَكًا يَبْتَدِرُونَهَا أَيُّهُمْ يَرْفَعُهَا»

صحيح مسلم (۱ / ٤١٩)

ژباړه:

مادولس ملائک وليدل چې وه يې ليکي او بره يې وخېژوي يوه ويل،

چې زه داکلمات خېژوم اوبل ويل زه يې خېژوم

د دې حکمت د حديثو په کتابونوکې موږ وايو، چې داملائک ولې پسې را منډه وهي او ليکي يې، د دې مطلب دادی، چې دا ملائک هم الله ﷻ خوشحالوي، ملائک هم د الله ﷻ مخلوق دی، د الله ﷻ دخوشحالولوکوښښ کوي او دا کلمات د الله ﷻ ډېرخوښ دي؛ نو دوی دا کلمات وړي، چې يا الله ستا فلاني بنده دغسې کلمات ويلي دي؛ نو الله ﷻ له دغه ملائک څخه خوشحالېږي، چې تا داسې خوږې کلمې ماته راوړې؛ نوځکه په هغې پسې منډه وهي، داملائک په منځ کې واسطه ده، چې له هغه نه الله ﷻ دومره خوشحالېږي؛ نو له تا نه به څومره خوشحالېږي؟،

دويم مقام: تر رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ وروسته حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ **ويل.**

په دې ځای کې ددې کلماتو د ويلو د مخکې په پرتله ډېر فضيلت دی، لکه يوه صحابي تر سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ وروسته رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ وويل او تر دې وروسته يې دا وويله:

حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ

نبی ﷺ تر سلام ستنولو وروسته وپوښتل، چې «مَنِ الْمُتَكَلِّمُ» داخبرې چاکولې؟خلک چپ شول؛نو بيا يې وپوښتل، چې دا خبرې چا کولې، بيا يې وويله چاکولې دوه درې ځله يې پوښتنه وکړه، هغه صحابي وويل، چې ای د الله ﷻ رسوله! دغه خبرې ماکولې؛ نو نبي ﷺ وفرمايل

«رَأَيْتُ بِضْعَةً وَثَلَاثِينَ مَلَكًا يَبْتَدِرُونَهَا أَيُّهُمْ يَكْتُبُهَا أَوَّلُ»

صحيح البخاري (۱ / ۱۵۹)

ژباړه:

ما څه دپاسه دېرشت ملائک وليدل، چې په دې هڅه کې ول، چې څوک

(c) ketabton.com: The Digital Library

به دا کلمات لومړی لیکي

نو پدغه مقام کې دومره راغلي دي یانې څه د پاسه دېرشتو ملائکو کوښښ کاوه، چې کوم یو به لومړی دغه کلمات لیکي. اوس زمونږ لمونځونو ته ګوره، بس د ((سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ)) له ویلو سره سم له واره ((الله اکبر)) کوو، داڅه لمونځ دی؟ نه پکې ((رَبَّنَا وَلَكَ الحَمْدُ)) وي او ((حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ)) خو له سره پېژني نه؛ نو له څومره کتې نه سړی بې برخې کېږي، نه یې امامان وایي او نه یې مقتدیان. اکثر امامان هم په دې ځای کې دامام ابوحنیفةرحمه الله پر یوه مرجوح قول باندې عمل کوي، چې ((رَبَّنَا وَلَكَ الحَمْدُ)) د امام لپاره نشته بس یواځې ((سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ)) ووایي، بیا غلي ولاړ وي؛ نو درز الله اکبر کوي، دا څومره لوی تاوان دی، چې زمونږ دغه ورونه پکې ښکېل دي

دريم مقام: په لمانځه کې د پرنچي پرمهال هم دا دعا لوستل کېږي

د رفاعة بن رافع حديث دی

صَلَّيْتُ خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَعَطَسْتُ، فَقُلْتُ: الحَمْدُ لِلَّهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ، مُبَارَكًا عَلَيْهِ، كَمَا يُحِبُّ رَبُّنَا وَيَرْضَى، فَلَمَّا صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ انْصَرَفَ، فَقَالَ: «مَنِ المُتَكَلِّمُ فِي الصَّلَاةِ؟»، فَلَمْ يَتَكَلَّمْ أَحَدٌ، ثُمَّ قَالَهَا الثَّانِيَةَ: «مَنِ المُتَكَلِّمُ فِي الصَّلَاةِ؟»، فَلَمْ يَتَكَلَّمْ أَحَدٌ، ثُمَّ قَالَهَا الثَّالِثَةَ: «مَنِ المُتَكَلِّمُ فِي الصَّلَاةِ؟» فَقَالَ رِفَاعَةُ بْنُ رَافِعٍ ابْنُ عَفْرَاءَ: أَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «كَيْفَ قُلْتَ؟»، قَالَ: قُلْتُ: الحَمْدُ لِلَّهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ مُبَارَكًا عَلَيْهِ، كَمَا يُحِبُّ رَبُّنَا وَيَرْضَى، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَقَدْ ابْتَدَرَهَا بِضْعَةٌ وَثَلَاثُونَ مَلَكًا، أَيُّهُمْ يَصْعَدُ بِهَا»

سنن الترمذي ت شاكر (٢ / ٢٥٥)

ژباړه

«په رسول اللهﷺ پسې مې لمونځ کاوه، پرنچې مې وکړ؛ نو دغه پورتني الفاظ مې وویل، نبيﷺ چې له لمانځه اوزګار شو، مخ یې راواړاوه او ویې فرمایل، په لمانځه کې دا خبرې چاکولې. خلک غلي شول، تر دې چې دا خبره یې درې ځلې تکرار کړه؛ نو رفاعه بن رافع ابن عفرا وویل. چې ای د الله رسوله! دا خبرې ما کولې. نبي ﷺ وپوښته، چې څنګه دې ویل. ماورته دغه کلمات وویل؛ نو رسول اللهﷺ وفرمایل، چې په هغه ذات مې دې قسم وي، چې ساه د هغه په لاس کې ده، په دغو کلماتو پسې څه دپاسه دېرشت ملائک په منډه راغلل، چې کوم یو به یې بره وړي»

په دې کې دا الفاظ زیات دي. ځینې علماء هغه حدیث او دا یو کوي؛ خوظاهر دا ده. لکه چې له احادیثو نه معلومېږي، چې دا جلاجلا پېښې دي، رسول اللهﷺ چې سلام واړاوه وه یې ویل داخبرې چاکولې؟ ټول چپ شول چاشیطانه هم نه کوله دوه درې ځله یې بیا هغه صحابي ځپله وویل. چې ماکولې، نبي ﷺ وویل چې څه د پاسه دېرشت ملائک ماولیدل چې دا ذکر یې بره اوچتاوه. له دې حدیث نه دامعلومېږي، چې د پرنچې پرمهال هم د دې دعا لوستل راغلي دي اوپه فرض لمانځه کې هم ((اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ)) ویل کېږي؛ خو بل څوک به ځواب نه ورکوي. په لمانځه کې به چاته ځواب نه ورکوي، چې ((یرحمک الله)) او له لمانځه نه بهر دا ځواب له واجباتوڅخه دی؛ نو په دې درېیو مقاماتوکې دا ذکر راغلی دی. چې یو د((سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ)) پرځای لنډ ذکر((الحَمْدُ لِلَّهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ)) چې دا په تراویحوکې ډېر په کار راځي بل د تادي پر مهال، د سهر په سنتو کې هم پکار راځي، کله چې وخت لږ وي؛ نو لنډ ذکر وکړي اوفائده پکې ډېره ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځلورم ذکر: د سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ پر ځای

اللهُ أَكْبَرُ كَبِيرًا، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ كَثِيرًا، وَسُبْحَانَ اللهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا

ژباړه:

الله ﷻ ډېرلوی دی او ډېر د کمال صفتونه لري او الله ﷻ لره پاکي ده سبا او بېگا.

دااکثر په تهجدو او نوافلوکې راغلی دی؛ خو فرائضوکې، چې کوم ذکر دی هغه په لاندې ډول دي:

پنځم ذکر:

جابر بن عبدالله وايي نبيﷺ به چې کله لمونځ پيلاوه؛نو تر الله اکبر وروسته به يې لاندېني کلمات ويل:

«إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ. اللَّهُمَّ اهْدِنِي لِأَحْسَنِ الْأَعْمَالِ وَأَحْسَنِ الْأَخْلَاقِ لَا يَهْدِي لِأَحْسَنِهَا إِلَّا أَنْتَ، وَقِنِي سَيِّئَ الْأَعْمَالِ وَسَيِّئَ الْأَخْلَاقِ لَا يَقِي سَيِّئَهَا إِلَّا أَنْتَ»

سنن النسائي (۲ / ۱۲۹)

شپږم ذکر:

«وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ، إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، لَا شَرِيكَ لَهُ، وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ، اللَّهُمَّ أَنْتَ الْمَلِكُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَنْتَ رَبِّي وَأَنَا عَبْدُكَ، ظَلَمْتُ نَفْسِي وَاعْتَرَفْتُ بِذَنْبِي، فَاغْفِرْ لِي ذُنُوبِي جَمِيعًا، إِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ، وَاهْدِنِي لِأَحْسَنِ الْأَخْلَاقِ، لَا يَهْدِي لِأَحْسَنِهَا إِلَّا أَنْتَ، وَاصْرِفْ عَنِّي سَيِّئَهَا، لَا

يَصْرِفُ عَنِّي سَيِّئَهَا إِلَّا أَنْتَ، آمَنْتُ بِكَ، تَبَارَكْتَ وَتَعَالَيْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ»

سنن الترمذي ت شاكر (٥ / ٤٨٥)

دا ډېره اوږده دعا ده دا په مشکوة کې راغلې ده په صحيح حديث کې او د فرض لمانځه په اړه ده که چېرته درته زده وي ؛نو دا پکې وايه ؛ نو دې مقام کې تقريباً شپږ اوه ذکره راغلي دي او په نوافلوکې؛ خو ډېر زيات دي، په ځانگړي ډول په تهجدوکې

ابن عباس رضی الله عنهما وايي، نبي ﷺ، چې به کله د شپې پر تهجدو ودرېده؛نو لاندېني کلمات به يې پکې ويل:

" اللَّهُمَّ لَكَ الحَمْدُ أَنْتَ قَيِّمُ السَّمَوَاتِ وَالأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ الحَمْدُ لَكَ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ الحَمْدُ أَنْتَ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ الحَمْدُ أَنْتَ مَلِكُ السَّمَوَاتِ وَالأَرْضِ، وَلَكَ الحَمْدُ أَنْتَ الحَقُّ وَوَعْدُكَ الحَقُّ، وَلِقَاؤُكَ حَقٌّ، وَقَوْلُكَ حَقٌّ، وَالجَنَّةُ حَقٌّ، وَالنَّارُ حَقٌّ، وَالنَّبِيُّونَ حَقٌّ، وَمُحَمَّدٌ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَقٌّ، وَالسَّاعَةُ حَقٌّ، اللَّهُمَّ لَكَ أَسْلَمْتُ، وَبِكَ آمَنْتُ، وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ، وَإِلَيْكَ أَنَبْتُ، وَبِكَ خَاصَمْتُ، وَإِلَيْكَ حَاكَمْتُ، فَاغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ، وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ، أَنْتَ المُقَدِّمُ، وَأَنْتَ المُؤَخِّرُ، لاَ إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ - أَوْ: لاَ إِلَهَ غَيْرُكَ - "

صحيح البخاري (۲ / ٤٨)

دا دومره خوږه دعا ده، چې سړی په لمانځه ودرېږي، دا شروع کړي او په توجه سره يې وايي؛ نو لمونځ به ډېره خوند درکوي، دا بيا په تهجدوکې ويل شوې ده، ځينې اذکار په تهجدو کې راغلي دي او ځينې په فرض لمونځونو کې لنډه دا ، چې په دې ځايونو کې ډېر ذکرونه راغلي دي، هغه وايه، له هغې نه، چې اوزگار شوې، بيا به اعوذ بالله ووايې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځلسمه مسئله د تعوذ یانې ((أَعُوذُ بِاللّهِ)) بېلابېلې کلمې

د ((أَعُوذُ بِاللّهِ)) درې څلور کلمې دي:خو غوره يې دا ده «أَعُوذُ بِاللّهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ، مِنْ هَمْزِهِ وَنَفْخِهِ وَنَفْثِهِ» دا يكې كامله كلمه ده او پر دې سربېره نورې كلمې جائز دي. لكه يواځې «أَعُوذُ بِاللّهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ » يا «أَعُوذُ بِاللّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ، وَنَفْخِهِ وَنَفْثِهِ وَهَمْزِهِ» چې ((السَّمِيعِ الْعَلِيمِ)) ترې لرې كړې. يا دواړه جمع كړه ورسره. يا دواړه ترې لرې كړه او يا دا يو ترې لرې كړه يا دا بل اولنۍ داهم راغلي دي. چې « أَعُوذُ بِاللّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ» ځكه دا هم په يوه مرسل روايت كې راغلي دي او په مصنف د عبدالرزاق كې په دې اړه مرفوع حديث هم راغلى دى؛ نوله دې امله دا هم ويلاى شي : خو هغه د لومړني ذكر په اړه راغلى حديث ډېر قوي دى او الفاظ يې هم جامع دي

شپاړلسمه مسئله په هر ركعت كې تعوذ لوستل څنګه دي ؟

د اعوذبالله په اړه دوه نظرونه دي، ځينې وايي. چې دا په هر ركعت كې تر فاتحې له مخه يې لوستل اړين دي او نور وايي. چې دا په هر ركعت كې لوستل اړين نه دي. بلكې يواځې په لومړي ركعت كې يې لوستل اړين دي د لومړي نظر پلويان امام شافعي ؒ او بيهقي له ابن سيرين ؒ څخه هم نقل كړي، چې ده به په هر ركعت كې تر فاتحې له مخه اعوذبالله لوسته

(سنن كبرى: ٢\٣٦)

همداشان شيخ الباني، امام ابن حزم او امام نووي هم همدغه نظر غوره بللى

(المجموع: ٣\٣٢٦)

خو امام عطا ؒ، ثوري ؒ، او امام ابوحنيفه ؒ بيا داسې نظر لري، چې

نه يواځې په لومړي ركعت كې به تعوذ وايي او په هر ركعت كې يې لوستل نشته. او دوى دا دليل وړاندې كوي. چې په حديث كې راځي

وَإِذَا نَهَضَ فِي الرَّكْعَةِ الثَّانِيَةِ لَمْ يَسْكُتْ، وَقَالَ: {الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ}

يانې نبي ﷺ به په دويم ركعت كې نه غلى كېده، بلكې له واره به يې فاتحه شروع كوله

خو شيخ الباني په تمام المنه (١٧٢) كې له دې حديث نه داسې ځواب كړى دى، چې په دې كې تاويل دى او هغه داچې له سكتې نه موخه د لومړي ركعت معلومه سكته ده، يانې د لومړي ركعت په څېر اوږده سكته به يې نه كوله او ددې دا مانا نه ده، چې ګوندې تعوذ به يې نه لوسته

خو دغه تاويل د حديث د ظاهر خلاف دى، ځكه كه له سكتې نه موخه هغه معهوده يانې معلومه سكته واخيستل شي؛ نو بيا په دې حديث كې څه ستره فائده نه راوځي، ځكه بيا : خو پكار وه، چې داسې يې ويلى واى (لم يدع بدعاء الاستفتاح) بلكې دلته راوي عموم بيانوي، چې له سره به نه غلى كېده پرته له بسم الله نه.

او شيخ الباني دا دليل ويلى دى، چې د الله ﷻ دا عامه وينا

فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ ۝

پر دې دليل دى، چې په هر ركعت كې د اعوذبالله لوستل پكار دي :

خو دا استدلال بعيد دى، ځكه دا په عموم سره د ځانګړي عبادت ثابتول دي او له عموم نه ځانګړى عبادت نه ثابتېږي او دا ډول استدلال ناسم وي، ځكه له دې نه ډېر بدعتونه رامنځته كېږي. بل دا چې نبي ﷺ پر قرآن ښه پوهېده او له هغه نه په هر ركعت كې تعوذ نه دى ثابت : نو د دې خبرې اړتيا نشته، چې موږ له عموميا تو نه په زوره په دغه ځاى كې تعوذ ثابت كړو، بل دا چې مثلاً د څلور ركعتيز لمانځه څلور واړه ركعتونه د يو قرءت

(c) ketabton.com: The Digital Library

په منزله دي، چې په يو ركعت كې تعوذ وويل شو: نو دا كافي دى او پر قرآن عمل وشو.

همداشان كه موږ دغه عموم وا خلو : نو بيا كه څوك قراني دعاګانې لولي ؛ نو بيا خو هغه هم دا حكم متوجه دى، چې تعوذ دوايه؛ نو هلته به هم تعوذ وايي؟ كه دغه خبره ومنو ؛ نو بيا خو له هرې قرآني دعا نه مخكې بايد اعوذبالله ولوستل شي، سره له دې چې د قرآني دعاګانو نه مخكې له رسول الله ﷺ نه تعوذ نه دى ثابت.

د سنت تابعداري دا ده، چې تعوذ يواځې په لومړي ركعت پورې خاص شي، له همدې امله علامه شوكاني رحمه الله د دې مانا داسې كوي:

لم يسكت اى للثناء و دعاء الاستفتاح والتعوذ(نقله في المرعاة (٣\١٠١) او همدغه شان تحقيق حافظ ابن القيم رحمه الله په زادالمعاد(١\٢٣٤) كې ذكر كړى دى، هغه فرمايي:

په دويم ركعت كې د تعوذ ويلو په اړه دوه قوله دي او دا دوه روايته له امام احمد رحمه الله نه هم او حنابله وو دا دواړه پر دې بناء كړي دي، چې د لمانځه قراءت يو قراءت كې، چې يوه استعاذه پكې بسيا شي او كه نه د هر ركعت بېل قراءت دى ؟ نو پر دې خبره خو اتفاق دى، چې استفتاح ؛ خو د ټول لمانځه لپاره ده ؛ نو همدغه شان دې تعوذ هم د ټول لمانځه لپاره شي او دا ظاهره ده او بيا يې دغه حديث د ابو هريرة رضي الله عنه ((لم يسكت)) د دليل په توګه وړاندې كړى او ويلي يې دي، چې يوه استعاذه ځكه بس ده، ځكه چې د دواړو قراء تونو تر منځ سكوت يانې چوپتيا نه ده راغلې، بلكې ذكر پكې راغلى دى ؛ نو دا په منزله د يوه قراءت شو، چې د هغې په منځ كې تسبيح، تحميد، تهليل او پر نبي ﷺ درود راغلى دى، بيا فرمايي:

والاكتفاء باستعاذة واحدة اظهر او همدغه ډول خبره په فقه السنة (١\١٣٣)كې سيد سابق هم ذكر كړې ده، والله اعلم. په دې اړه وګورئ فتوى الدين الخالص(١١٢\٤).

اوولسمه مسئله: په امام پسې د فاتحې لوستل

تر تعوذ ((أَعُوذُ بِاللَّهِ ...)) وروسته ((بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ)) او تر بِسْمِ اللَّهِ بيا فاتحه ويل كېږي.

دا((أَعُوذُ بِاللَّهِ او بِسْمِ اللَّهِ)) به امام او مقتدي دواړه فاتحه وايي او په ځانله لمانځه كې به يې هم وايي، ځكه چې د فاتحې ويل پر ټولوضروري دي؛ نو ټول به يې وايي او ((أَعُوذُ بِاللَّهِ)) له فاتحې سره تړاو لري.

فاتحه د عامو علماوو په اند فرض او داحنافو په اند واجب ده او واجب هم فرضو ته نږدې شى دى؛ نو له دې امله فاتحه به هرومرو وايي [يانې]باتفاق العلماء فاتحه شته. اختلاف يواځې په دې كې د ى. چې په امام پسې يې به وايي كه نه؟په لنډون سره به يې ووايم. چې په دې اړه د علماوو درې نظرونه دي.

لومړى نظر په امام پسې د فاتحې د نه لوستو په اړه

ددې نظر پلويان وايي، چې په امام پسې ولاړ يې ؛نو له سره فاتحه مه وايه، ځكه الله ﷻ په قرآن كريم كې فرمايلي دي چې:

وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا

ژباړه:

كله چې قرآن لوستل كېږي، غوږ ورته كېږدئ.

همداشان د جابر رضي الله عنه حسن روايت دى، چې رسول الله ﷺ فرمايي:

«مَنْ كَانَ لَهُ إِمَامٌ، فَقِرَاءَةُ الْإِمَامِ لَهُ قِرَاءَةٌ»

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنن ابن ماجه (١ / ٢٧٧)

ژباړه:

د چا چې امام وي (یانې په امام پسې ولاړ وي)؛ نو د ده لپاره د امام قرءت بس دی.

او عبدالله بن عمر، زیدبن ثابت (رضي الله عنهما) او ځینو نورو صحابه وو ویلي دي، چې:

«لَا قِرَاءَةَ مَعَ الْإِمَامِ فِي شَيْءٍ»

سنن النسائي (٢ / ١٦٠)

ژباړه:

له امام سره یوځای قراءت نشته.

نو د دې علماءکرامو ذهن دغې لور ته تللی دی، چې فاتحه هم نشته نه به یې وايي؛ نو دغه علماء په دغه درجه کې معذور دي. لکه وروسته داخبره لړ تفصیلي وړاندې کوو، چې فائده وشي.

دویم نظر

بل نظر دا دی، چې په جهري لمونځونوکې به یې نه وايي او په سري لمونځونو کې به یې وايي او په جهرکې به امام ته غوږ ږدي او په پټ لمانځه کې یې خپله وایه. لکه دا امام مالک ته منسوب نظر دی او هم امام احمد ته یې نسبت دی، شیخ الاسلام ابن تیمیة﵀ په خپله فتاوی کې دا نظر غوره کړی دی او همداشان البانی په خپل کتاب (صفة الصلاة) کې همدا غوره ګڼلی دی او دا لاندینی حدیث یې د دلیل په توګه وړاندې کړی دی، چې ګوره صحابه ووپه جهري لمونځونوکې قراءت پرېښی دی.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ انْصَرَفَ مِنْ صَلَاةٍ جَهَرَ

فِيهَا بِالْقِرَاءَةِ فَقَالَ: «هَلْ قَرَأَ مَعِي أَحَدٌ مِنْكُمْ آنِفًا؟» قَالَ رَجُلٌ: نَعَمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: «إِنِّي أَقُولُ مَا لِي أُنَازَعُ الْقُرْآنَ» قَالَ: فَانْتَهَى النَّاسُ عَنِ الْقِرَاءَةِ فِيمَا جَهَرَ فِيهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْقِرَاءَةِ مِنَ الصَّلَاةِ حِينَ سَمِعُوا ذَلِكَ.

سنن النسائي (٢ / ١٤٠)

ژباړه:

«له ابو هریرة ﵁ نه روایت دی، چې نبي ﷺ له یوه جهري لمانځه نه راوګرځېده او فرمایل، چې ایا په تاسې کې چا له ماسره اوس قرائت وکړه، یوه کس وویل، چې هو! ای د الله ﷺ رسوله! نو نبي ﷺ وویل، چې زه وایم کنه، چې له ماسره ولې په قرآن کې جګړه کېږي، راوي وايي، چې تر دې خبرې اورېدو وروسته خلک په جهري لمانځه کې خلک له قرائت نه منع شول.»

درېیم نظر

درېیم او حق نظر دا دی، چې جهري او سري دواړو لمونځونو کې به په امام پسې فاتحه لولې او پر دې باندې عمل پکاردی، ځکه چې په دې کې احتیاط هم دی او هیڅ صحیح حدیث یې په خلاف کې نه دی راغلی او د دنیا پر مخ هیڅ صحیح مرفوع حدیث ددې خلاف نشته.

پر دې اړه دلیل او بیا د هغې ملاتړ واوره، دلیل دا دی، چې رسول الله ﷺ یو جهري لمونځ وکړه، چې د سهر، ماښام او یا د ماسختن لمونځ و، کله چې له لمانځه ځخه راوګرځېده؛ نو ویې فرمایل: «لَعَلَّكُمْ تَقْرَءُونَ خَلْفَ إِمَامِكُمْ؟» شاید تاسې په امام پسې وروسته قراءت کوئ (قُلْنَا: نَعَمْ) په بل روایت کې داسې الفاظ دي (قُلْنَا: أَجَلْ يَا رَسُولَ اللَّهِ) مونږه قراءت کوو، رسول الله وفرمایل زه وایم چې: «مَالِي أُنَازَعُ الْقُرْآنَ؟» له ماسره د قرآن

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لوستلوکې ولې جګړه کېږي، چې زه قران وايم او پکې خطا کېږم دا ولې؟ نو دا ستاسې د شور له امله.

د أُنَازَعُ الْقُرْآنَ مقصد دا دی، چې تاسې شور کوئ؛ نو قرآن زما ذهن ته نه راځي (فلا تقرؤو بشيئ) تاسو قرائت مه کوئ هيڅ شی مه وايئ (الا بام القران) يواځې فاتحه لولئ؛ نودا به مستحبه وي؟ نه

« فَإِنَّهُ لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِهَا»

دهغه چالمونځ نه کېږي، چې فاتحه ونه لولي.

دا بالکل صريح نص دی، بل لفظ داسې دی.

فَلَا تَقْرَءُوا بِشَيْءٍ مِنَ الْقُرْآنِ إِذَا جَهَرْتُ إِلَّا بِأُمِّ الْقُرْآنِ.

سنن أبي داود (١ / ٢١٨)

ژباړه:

په ما پسې له فاتحې پرته نور قرائت مه کوئ، چې کله زه جهرکوم.

د((فَلَا تَقْرَءُوا، إِذَا جَهَرْتُ)) مقصد دا دی، چې په جهري لمونځ کې به يواځې فاتحه وايې او سورت به ورسره نه لولې او په سري لمونځ کې سورت هم ورسره لوستلی شی، ځکه په دې اړه درې حديث راغلي دي، چې په سري لمانځه کې به سورت هم ورسره لولې او په جهري لمانځه کې به په امام پسې يواځې فاتحه لولې، دا حديث بالکل صحيح دی، درې ځلورسنده لري اوروغ دي دا چې چاضعيف کړی دی؛ نو هغوی هسې د تعصب له امله دې ته ضعيف ويی دی او تعصبونه نه دي پکار او په دې مانا نږدې (١٢) حديث راغلي دي او دا قول غوره دی ولې؟ ځکه چې:

١: يو خو په دې کې احتياط دی، بل صحيح صريح حديث پکې دی او د دې په مقابل کې صريح مرفوع حديث نشته.

٢: علامه عبدالحی په التعليق الممجد کې ليکلي دي، چې فاتحه ځکه ويل پکار دي که چا فاتحه په امام پسې ولوسته ؛نو ټول علماء وايي، چې لمونځ يې صحيح دی يانې باجماع المسلمين د ده لمونځ وشه او هيڅ يو عالم هم داسې نه وايي چې دداسې کس لمونځ فاسد شه او که په امام پسې دې فاتحه ونه لوسته؛ نو ډېر علماء داسې وايي، چې لمونځ دې ونه شه، لکه امام شافعیؒ وايي، چې په امام پسې بې فاتحې لمونځ فاسد شه، امام بخاریؒ يې هم فاسد بولي او امام احمدؒ وايي دا لمونځ نه کېږي، ډېر حديثپوهان وايي، چې دا لمونځ نه کېږي؛ نو له دې امله پر هغه قول عمل وکړه، چې ټول امت پرې فتوی درکوي، چې لمونځ دې وشه او په هغه قول عمل مه کوه، چې ډېر امت درته وايي، چې لمونځ دې ونه شه دا ډېره سود منه خبره ده.

٣: د دې په مقابل کې هيڅ داسې قوي روايت نشته او دا روايت، چې:

«مَنْ كَانَ لَهُ إِمَامٌ، فَقِرَاءَةُ الْإِمَامِ لَهُ قِرَاءَةٌ»

دی نو لومړی ؛ خو دا حديث کمزوری دی او که ثابت شي؛ نو د قرائت په اړه دی، چې په اما م پسې به قرائت نه کوې؛ نو په دې روايت کې د فاتحې له لوستو نه ؛خو څه منع نه ده راغلې او فاتحه رسول الله ﷺ له قرائت نه ويستلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتلسمه مسئله: په اما م پسې د سورت فاتحې لوستو حکم

په امام پسې د مقتدې لپاره په سرې اوجهرې لمونځونوکې فاتحه لوستل فرض دي په دې خبره دلائل دادي:

١: عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ : لاَ صَلاَةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ..وفي رواية « لاَ صَلاَةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِأُمِّ الْقُرْآنِ »

صحيح البخاري ـ حسب ترقيم فتح الباري - (١ / ١٩٢)

صحيح مسلم ـ مشكول وموافق للمطبوع - (٢ / ٩)

اخرجه البخاري: ١/١٠٤)ومع

الفتح: ٢/٢٣٦، و مسلم: ١/٣٩٤، ١٦٩، و ابوداوود رقم: ٨٢٢، والنسائي: ٢/١٣٨، ١٣ ٧، و ابن خزيمة: ٤٨٨، والترمذي: ٢٤٧، وابن ماجة: ٨٣٧، واحمد: ٥/٣١٤، والحميدي: ٣٨٦، والبيهقي: ٢/١٦٤، ٣٨، و ابن ابي شيبة: ١/٣٦٠، والشافعي في المسند: ١/٥٧، والبغوي في شرح السنة: ٢/٢٠٠.

ژباړه:

له عبادة بن صامت څخه روايت دی، چې نبي ﷺ فرمايلي دي:

د هغه چا لمونځ نه کېږي، چې سورة فاتحه پکې ونه وايي، په: بل روايت کې راغلي دي د هغه چالمونځ نه کېږي، چې ام القران په کې ونه وايي، دا حديث عام دی په دې کې دهيچادلمانځه تخصيص نشته دی، امام وي که مقتدي وي اوکه يواځې لمونځ کونکی وي دا ټول په دې حديث کې داخل دي، البتة که چېرته صحيح او صريح حديث راشي، چې مقتدي به فاتحه خلف الامام نه وايي؛ نوبيا به مقتدي له دې څخه مستثنی وي: خو داسې هيڅ صحيح او صريح حديث نشته دی، چې هغې کې دا وي، چې مقتدي به سورت فاتحه نه لولي امام پسې.

له دې امله داحديث عام دی په دې کې امام او مقتدي دواړه داخل دي ګڼوعلماوودا حديث ددې لپاره ذکرکړی، چې مقتدي به هم قرائت خلف الامام کوي، لکه ددې تفصيل دادی چې:

١: امام الفقهاء والمحدثين اميرالمؤمنين في الحديث امام بخاري په خپل الجامع الصحيح کې(١/١٠٤)په دې حديث باندې داسې باب لګولی دی:

باب وجوب القراءة للإمام والمأموم في الصلوات كلها في الحضر والسفر وما يجهر فيها وما يخافت.

ياني په دې باب کې دا بيان دی، چې فاتحه لوستل په امام او مقتدي دواړو باندې په ټولو لمونځونو کې سفر وي، که حضر، جهري وي که خفيه په ټولوکې فرض ده ـ تر دې باب وروسته امام بخاري دا حديث ذکرکړی دی، چې

لاَ صَلاَةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ

د هغه چالمونځ نه کېږي، چې په لمانځه کې سورت فاتحه ونه لولي.

صحيح البخاري ـ حسب ترقيم فتح الباري - (١ / ١٩٢)

٢: امام ترمذي پردې حديث داسې باب لګولی دی:

باب [ما جاء] في القراءة خلف الإمام

په دې باب کې هغه حديثونه بيانېږي، چې په امام پسې دمقتدي دقرائت باره کې راغلي دي.

٣: ابن ماجه (١/١٤٠)کې هم داباب تړلی دی: باب القرائة خلف الامام ددې باب تړلونه وروسته يې داحديث ذکرکړی دی، چې

لاَ صَلاَةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه شان نورو محدثینو هم دا حدیث د دې لپاره ذکر کړی، چې مقتدي به په امام پسې سورت فاتحه ضرور لولي:

دغه شان علامه قسطلاني د مذکوره حدیث په شرح کې لیکي:

ای في کل رکعة منفردا او إماما أو مأموما سواءا اسر الامام او جهر.

ژباړه:

یاني په هررکعت کې به یې لولي ځانله وي که امام وي که مقتدي وي اوامام په جهرقرائت کوي اوکه په پټه

قسطلاني شرح البخاري (۲/۴۳۹)

دغه شان علامه کرماني دبخاري په شرح(۴۳۹/۵)کې لیکي:

وفي الحديث دليل على ان قرائة الفاتحة واجب على الامام والماموم فى الصلوات كلها

ژباړه:

حدیث په دې مسئله باندې دلیل دی، چې فاتحه لوستل پرامام اومقتدي باندې په ټولولمونځونو کې فرض ده،

دمحدثینواودهغوی دشارحینودویناوونه جوته شوه، چې داحدیث

لاَ صَلاَةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ

امام اومقتدي دواړوته شامل دی،

نو یوکس دې دانه وایي، چې دې حدیث کې خو د مقتدي ذکرنشته نو تاسې دا حدیث څنګه ددې لپاره دلیل کې پیش کوي، چې امام پسې به مقتدي هم قرات لولي، ځکه بل روایت کې تصریح راغلې ده په دې باندې.

عن عبادة بن الصامت قال: قال رسول الله ﷺ لاَ صَلاَةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ خلف الامام(اخرجه البيهقي في كتاب القرائة خلف الامام ص: ۵۶،

رقم: ۱۳۴)و اسناده صحيح كما قاله انور شاه كشميري في فص الختام ص: ۱۴۷)

ژباړه:

له عبادة بن صامت څخه روایت دی، چې نبي ﷺ فرمایلي دي:

د هغه چا لمونځ نه کېږي، چې په امام پسې فاتحه ونه لولي .

نودې حدیث نه دامسئله ښکاره معلومه شوه، چې مقتدي به امام پسې سورت فاتحه ضرور لولي، که یې ونه لولي؛ نو لمونځ یې نه کېږي .

۲: دویم دلیل:

عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، عَنْ أَنَسٍ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى بِأَصْحَابِهِ، فَلَمَّا قَضَى صَلَاتَهُ أَقْبَلَ عَلَيْهِمْ بِوَجْهِهِ فَقَالَ: «أَتَقْرَءُونَ فِي صَلَاتِكُمْ خَلْفَ الْإِمَامِ وَالْإِمَامُ يَقْرَأُ؟» فَسَكَتُوا، فَقَالَهَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، فَقَالَ قَائِلٌ - أَوْ قَالَ قَائِلُونَ - إِنَّا لَنَفْعَلُ، قَالَ: «فَلَا تَفْعَلُوا لِيَقْرَأْ أَحَدُكُمْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ فِي نَفْسِهِ»

[حكم حسين سليم أسد] : إسناده جيد

اخرجه البخاري في جزء القرائة ص (۵۵) والبيهقي فى كتاب القرائة ص (۵۸) وفي السنن (۲/۱۶۶) قال الهيثمي في المجمع (۳/۱۱۰) رواه الطبراني وابويعلى ورواه ابن حبان في صحيحه (۵/۱۶۲، ۱۵۲) رقم: ۱۱۴۴و۱۸۵۲) والطبراني في الاوسط (۲۶۸۰) واخرجه الدارقطني (۱/۳۳۳) رقم: ۱۲۷۳ والخطيب في تاريخه (۱۳/۱۷۶، ۱۵۷) وقال الهيثمي رجاله ثقات وصححه الشيخ شيب الارناووط في صحيح ابن حبان بترتيب ابن بلبان (۵/۱۵۳)

ژباړه:

له انس ؓ څخه روایت دی، چې نبي ﷺ یو ځل خپلو ملګرو ته لمونځ کاوه؛ نو چې کله یې لمونځ پوره کړه؛ نو مخ یې راواړوه او و یې فرمایل: ایاتاسې په لمانځه کې په امام پسې قرائت کوئ؟درې ځل یې داخبره وکړه؛

نو يوه كس و ويل، چې هو! موږ دا كاركوو: و يې فرمايل داكارمه كوئ او هر يو كس دې فاتحه له ځان سره لولي.

يادونه:

د((في نفسه)) مانا ملا علي قاري ؒكوي، چې سراً غير جهر (ياني په پټه به يې وايي نه په ښكاره)

دغه شان امام بيهقي په كتاب القرائة ص(١٧)كې ليكي:

ان يتلفظ بهاسرادون الجهربها.

ياني تلفظ به پرې كوي په پټه جهربه پكې نه كوي وګوره المرعات(١١٢/٣)

٣: عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «تَقْرَؤُونَ خَلْفِي؟» قَالُوا: نَعَمْ إِنَّا لَنَهُذُّ هَذًّا قَالَ: «فَلَا تَفْعَلُوا إِلَّا بِأُمِّ الْقُرْآنِ»

القراءة خلف الإمام للبخاري (١ / ١٨)

ژباړه:

عمروبن شعيب دخپل نيكه په واسطه له نبي عليه السلام څخه نقل كوي، چې نبي عليه السلام وفرمايل: تاسې له ما نه وروسته قرائت كوئ؟ نو موږ ووېل هو! يا رسول الله په تلوار تلوار قرائت كوو؛ نو هغه وفرمايل: دا كار مه كوئ صرف سورت فاتحه لولئ.

اخرجه البخاري في جزء القرائة ص(١٨)رقم: ٣٤، والبيهقي في كتاب القرائة خلف الامام ص (١٦٧) والدار قطني (٣١٨/١) والبغوي في شرح السنة (٨٢)

د انس ؓ دروايت په شان دا رنګ د عمرو بن شعيب د روايت په شان روايت له ابوقتادة او نور صحابه كرامو نه هم نقل دی، وګوره كتاب القرائة للبيهقي ص (٦٢) مسنداحمد (٨١/٥) كنزالعمال رقم: ٢٢٩٦٨، مجمع الزوائد(١١١/٢)

(c) ketabton.com: The Digital Library

يادونه:

د انس، عمرو بن شعيب او ابوقتادة ؓ له روايت څخه دا معلومه شوه په كومو حديثونوكې، چې له قرائت نه منع راغلې ده، له هغې نه مراد د سورت فاتحې نه علاوه بل سورت ويل دي، او هر چې سورت فاتحه ده نو ددې لوستل په امام پسې په ټولولمونځونوكې ضروري دي، هغه جهري وي كه سري، يواځې په جهري لمونځ كې دسورت فاتحې نه علاوه بل سورت لوستل منع دي ليكن سورت فاتحه به په جهري كې هم لولي.

څلورم دليل:

عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ قَالَ: صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَاةَ الصُّبْحِ، فَثَقُلَتْ عَلَيْهِ الْقِرَاءَةُ، فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ: «إِنِّي لَأَرَاكُمْ تَقْرَؤُونَ وَرَاءَ إِمَامِكُمْ؟» قَالَ: قُلْنَا: أَجَلْ وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَذًّا قَالَ: «فَلَا تَفْعَلُوا إِلَّا بِأُمِّ الْكِتَابِ؛ فَإِنَّهُ لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِهَا»

صحيح ابن خزيمة (٣ / ٣٦)

اخرجه احمد: (٣٢٢/٥، ٣١٣)والبيهقي في كتاب القرائة ص(٤٤)وابن حبان في صحيحه (١٥٦/٥، ٩٥، ٨٦) رقم: ١٨٤٨، ١٧٩٢، ١٧٨٥) والحاكم في المستدرك (٢٣٨/١) والبخاري في جزء القرائة ص (٢٥٨، ٦٤) و ابوداوود (٨٢٣/١، ١٢٧) والترمذي (٦٩/١) رقم: ٣١١، وابن حزم في المحلي (٢٣٦/٣) وقال الشيخ شعيب الارناووط في تعليقه وتحقيقه علي ابن حبان (١٥٦/٥، ٩٥، ٨٦) اسناده قويُ وقال الدارقطني والترمذي اسناده حسن وصححه ابن خزيمة وابن حبان

ژباړه:

له عبادة بن صامت ؓ څخه روايت دی چې يوځل موږ ته نبي ﷺ د سهار لمونځ كاوه؛ نو قرائت ورباندې دروند شه، كله چې له لمانځه نه

راوستون شه وه يې فرمايل

زما په ګومان تاسې په امام پسې قرائت کوئ؟ موږ وويل هو! اې دالله رسوله! په تادي قرائت کوو، هغهﷺ فرمايل دا مه کوئ، بلکې يواځې سورة فاتحه لولئ، ځکه د هغه چا لمونځ نه کېږي، چې دا ونه لولي

داحديث صحيح دي او شيخ شعيب الار ناووط هم ورته قوي ويلي دي، چې ددې تفصيل په صحيح ابن حبان(٥/٨٢)کې وګوره.

دغه شان داحديث امام نسائي په السنن الکبرى: رقم: ٩٠٢، سنن النسائي (٢/١٤١) امام بخاري په خلق افعال العباد کې ص (٢٧)، جزءالقرائة (٢٥)، دارقطني (١/٣١٨) رقم: ١٢٠٧) المسند الجامع (٨/٢١) رقم (٥٥٤٤) طحاوي په معانى الاثارکې راوړى دى وګوره امام الکلام لعبدالحى لکهنوي تفصيلا له دې حديث نه دا مسئله معلومه شوه، چې مقتدي به هم په جهري لمونځونو کې په امام پسې سورت فاتحه لولي، د عبادة بن صامت حديث په دې باره کې امام خطابي فرمايي:

هذالحديث صريح بان قراءة الفاتحة واجبة على من خلف الامام سواء جهربالقراءة اوخافت بهاواسناده جيد لاطعن فيه

(عون المعبود: ٣/٣٢)

ژباړه:

داحديث په دې مسئله باندې دليل دى، چې دفاتحې لوستل فرض دي په مقتديانوباندې که اما جهرکوي اوکه په پټه قرائت کوي، اوسندېې بې عيبه دى،

دعبادة بن صامت دروايت په اړه عبدالحى لکهنوي ليکي

ان حديث عبادة صحيح او حسن عند جماعة من المحدثين الخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عبادة حديث د محدثينو په اند صحيح دى او ياحسن، په دې اړه وګوره غيث الغمام حاشية امام الکلام للعلامة عبدالحى لکهنوي، ورسائل اللکهنوي (٣/٢٢٢) وعمدة الرعاية (١/١٧٤) او څوک، چې وايي د عبادة حديث منسوخ دى د هغوى وينا خطا ده، لکه ملا عبدالحى صاحب له ملاعلي قاري نه نقل کوي

قال القاري ولعل هذاهوالناسخ لماتقدم الخ

کېداى شي دا د مخکې لپاره ناسخ وي

ددې نه وروسته علامه عبدالحى صاحب ليکي:

و فيه نظر ظاهر اما او لا فلان النسخ لا يثبت بالا حتمال.

په دې کې ښکاره کمزوري ده، ځکه نسخ په کېد اى شي نه ثابتېږي

بل ځاى ليکي

ان دعوى كون حديث عبادة منسوخا بحديث (و اذا قرء فانصتوا) مردود لعدم علم بالتاريخ وللخصم ان يدعي العكس فصار دعوى منعكسة.

ژباړه:

د عبادة د حديث د منسوخ والي دعوه کول په (و اذا قرا فانصتو) والا روايت سره دا نه منل کېږي، ځکه د تاريخ تعين نشته او کېداى شي مقابل لورى داسې ووايي، چې دغه حديث منسوخ دى؛ نو بيا به دعوى بدله شي،

وګوره: امام الکلام، مجموعه رسائل اللکهنوي(٣/٢٢٢)

٥. پنځم دليل:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ صَلَّى صَلَاةً لَمْ يَقْرَأْ فِيهَا بِأُمِّ الْقُرْآنِ فَهِيَ خِدَاجٌ» ثَلَاثًا غَيْرُ تَمَامٍ. فَقِيلَ لِأَبِي هُرَيْرَةَ: إِنَّا نَكُونُ وَرَاءَ الْإِمَامِ؟ فَقَالَ: «اقْرَأْ بِهَا فِي نَفْسِكَ» ؛ فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(c) ketabton.com: The Digital Library

يَقُولُ: " قَالَ اللهُ تَعَالَى: قَسَمْتُ الصَّلَاةَ بَيْنِي وَبَيْنَ عَبْدِي نِصْفَيْنِ، وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ......

صحيح مسلم (۱ / ۲۹۶)

ژباړه:

له ابوهريرة څخه روايت دی، چې نبی علیه السلام فرمايلي دي: څوک چې داسې لمونځ وکړي، چې فاتحه په کې ونه لولي نودانيمګړی وي۔ پوره نه وي۔ دري کرته يې داخبره وکړه؛ نوابوهريرة ته وويل شول مونږ؛ خوکله په امام پسې ولاړيوهغه ورته وويل دځان سره يې پټه وايه ځکه ماله رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه اورېدلي دي، چې الله تعالی فرمايلي دي: ما لمونځ زما او د بنده ترمينځ وېشلی دی، حديث تر اخره ولوله

حافظ عبدالبر په خپل کتاب الاستذکارکې ليکي:

وفی حديث ابی هريرة هذامن الفقه ايجاب القرائة بالفاتحة فی کل صلاةوان الصلاة اذالم يقرأفيهابفاتحة الکتاب فهی خداج والخداج النقصان والفسادومن ذالک قولهم أخدجت الناقة ا ذاولدت قبل تمام وقتهاوقبل تمام الخلقة وذالک نتاج فاسد اه

ژباړه:

دابوهريره په حديث کې له فقهي مسائلوڅخه يوه مسئله داده، چې په هرلمانځه کې دسورت فاتحې لوستل واجب دي اوکله چې سورت فاتحه ونه لوستل شي نوداخداج وي اوخداج نيمګړتيااوخرابتياته ويلی شي له همدې مانې نه داويناد عربوهم ده چې(اخدجت الناقة)اوښه نقصاني شوه، چې کله له خپل وخت اواندامونودپوره کېدوله مخه بچی راوړي اودانيمګړی پيدايښت وي

امام زرقانی په شرح دمؤطا(۱۵۹/۱)کې ليکي:

فهوحجة قوية على وجوب قرائتهافی کل صلاة

دابوهريرة حديث په هرلمانځه کې دسورة فاتحې دلوستلوپه فرضيت قوي او مضبوط دليل دی همدغه راز له ابوهريرة څخه روايت دی، چې رسول الله ﷺفرمايلي دي:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تُجْزِئُ صَلَاةٌ لَا يَقْرَأُ فِيهَا بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ» قُلْتُ: فَإِنْ كُنْتُ خَلْفَ الْإِمَامِ، فَأَخَذَ بِيَدِي، وَقَالَ: اقْرَأْ بِهَا فِي نَفْسِكَ يَا فَارِسِيُّ "

قال الأعظمي: إسناده صحيح

اخرجه ابن خزيمة (۲۴۸/۱)رقم: ۴۹۰، وابن حبان کمافي الموارد: ۱۲۶، رقم: ۴۵۷، قال الاعظمي واسناده صحيح وصححه النووي في شرح مسلم: ۱۷۰/۱، وهوفي ابن حبان(۱۳۹/۳)

ژباړه:

له ابو هريرة ﷺ نه روايت دی، چې رسول الله فرمايلي دي هغه لمونځ نه کېږي، چې سورة فاتاتحه پکې ونه لوستل شي ماوويل: که ته امام پسې ولاړيې؟ راوي وايي: زما لاس يې ونيوه، راته يې وويل له ځان سره يې وايه ای دفارس۔ايران۔اوسېدونکيه!

امام نووی په شرح دمسلم کې ليکي:

اقْرَأْ بِهَا فِي نَفْسِكَ فَمَعْنَاهُ اقْرَأْهَا سِرًّا بِحَيْثُ تُسْمِعُ نَفْسَكَ وَأَمَّا مَا حَمَلَهُ عَلَيْهِ بَعْضُ الْمَالِكِيَّةِ وَغَيْرُهُمْ أَنَّ الْمُرَادَ تَدَبُّرُ ذَلِكَ وَتَذَكُّرُهُ فَلَا يُقْبَلُ لِأَنَّ الْقِرَاءَةَ لَا تُطْلَقُ إلا على حركةاللسان بحيث يسمع نفسه ولهذا اتَّفَقُوا عَلَى أَنَّ الْجُنُبَ لَوْ تَدَبَّرَ الْقُرْآنَ بِقَلْبِهِ مِنْ غَيْرِ حَرَكَةِ لِسَانِهِ لَا يَكُونُ قَارِئًا مُرْتَكِبًا لِقِرَاءَةِ الْجُنُبِ

الْمُحَرَّمَةِ

شرح النووي على مسلم (٤ / ١٠٣)

ژباړه:

په حديث کې د (اقْرَأْ بِهَا فِي نَفْسِكَ) مانا دا ده، چې ځان سره يې په قلاره كراره وايه، چې پخپله يې اوري، اوبعض مالكيان، چې له دې ځخه تدبراخستی دی، نو دا خبره نه شي قبلېدای، ځکه د قرائت اطلاق د ژبې په خوځولو کېږي، چې خپله يې اوري. له همدې امله دوی اتفاق کړی، چې جنب که په قران کې سوچ وکړه اوپه خوله يې ونه ويلونوداګناهګارنه دی، ځکه ده هغه قرائت نه دی کړی، کوم چې پرده باندې حرام وه

ملاعلي قاري په المرقات (٢/٥٤٩) کې ليکي:

اقرأبهافي نفسک ای إقرأهافي نفسک سراغيرجهر.

له ځان سره يې په پټه وايه په زوره يې مه وايه

د قرائت خلف الامام په اړه د صحابه کرامو اثار

١: عَنْ يَزِيدَ بْنِ شَرِيكٍ , أَنَّهُ سَأَلَ عُمَرَ عَنِ الْقِرَاءَةِ خَلْفَ الْإِمَامِ فَقَالَ: «اقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ» , قُلْتُ: وَإِنْ كُنْتَ أَنْتَ؟ , قَالَ: «وَإِنْ كُنْتُ أَنَا» , قُلْتُ: وَإِنْ جَهَرْتَ؟ , قَالَ: «وَإِنْ جَهَرْتُ» . رُوَاتُهُ كُلُّهُمْ ثِقَاتٌ

سنن الدارقطني (٢ / ٩٦)

اخرجه البيهقي في كتاب القرائة ص (١٧) و في السنن الكبرى ((٢/١٦٧)) و في مختصر الخلافيات (١/٤٠٥) والدارقطني (١/٣١٧) قال الدارقطني رواته كلهم ثقات وصححه معلقه ايضارقم (١١٩٨) والصنعاني في مصنفه (٢/١٣١) واخرجه البخارى فى جزئه ص (١٨) ثم رواه الدارقطنى باسناد اخر وقال صحيح واخرجه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابن ابي شيبة (١/٣٧٣) وابن حزم فى المحلى (٢/٢٦٦) والحاكم فى المستدرک (١/٩٠٨، ٢٣٩) وصححه الذهبي

ژباړه

له يزيدبن شريک ځخه روايت دی، چې ده له عمربن خطاب نه د فاتحې خلف الامام باره کې وپوښتل هغه ووېل: وايه يې: ماورته ووېل که تاپسې ولاړ يم؟هغه ووېل بيايې هم وايه ماورته ووېل که ته جهرکوې هغه ووېل نوهم يې وايه

٢: عن حسان بن عطية ان اباالدرداء قال: لاتترک الفاتحة خلف الامام جهراولم يجهر

اخرجه البيهقى فى السنن الكبرى(٢/١٧٠)وكتاب القرائة ص (١٠١) رقم: ٢٢٩.

ژباړه:

له حسان بن عطيه ځخه روايت دی، چې ابوالدرداء فرمايلي دي: فاتحه خلف الامام مه پرېږده که هغه په جهرقرائت کوي اوپه پټه

٣: عَنْ ثَابِتٍ , عَنْ أَنَسٍ , قَالَ: " كَانَ يَأْمُرُنَا بِالْقِرَاءَةِ خَلْفَ الْإِمَامِ قَالَ: وَكُنْتُ أَقُومُ إِلَى جَنْبِ أَنَسٍ فَيَقْرَأُ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَسُورَةٍ مِنَ الْمُفَصَّلِ وَيُسْمِعُنَا قِرَاءَتَهُ لِنَأْخُذَ عَنْهُ "

القراءة خلف الإمام للبيهقي (١ / ١٠١)

كتاب القرائة خلف الامام ص(١٠١)رقم: ٢٣١،

ژباړه:

ثابت له انس ځخه روايت کوي، چې انس به موږ ته په قرائت خلف الامام امرکاوه، راوي وايي: زه به دانس څنګه ته ودرېدم نوهغه به فاتحه لوستله اويوسورته به يې ورسره دمفصلاتونه هم ملګری کاوه موږته به يې خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

قرائت را اوراوه چې موږيې ترې یاد کړو.

٤: عَنْ عَطَاءٍ , عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ , رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: «اقْرَأْ خَلْفَ الْإِمَامِ جَهَرَ أَوْ لَمْ يَجْهَرْ»

القراءة خلف الإمام للبيهقي (١ / ٩٦)

كتاب القرائة للبيهقى(٩٦)رقم: ٢١٠، ومثله في ابن ابي شيبة: ٣٧٤/١) والطحاوي(٢٠٦/١)

بل روایت کې دي کوم، چې حافظ ابن عبدالبرراوړی دی (١٣١/٢) تحقیق الکلام (١٠٢/١)

ژباړه:

عطاء له ابن عباس څخه روایت کوي، چې په امام پسې قرائت کوه که هغه په زوره قرائت کوي اوکه په پټه.

دي باره کې نورحدیثونه هم شته اودصحابه کراموآثارونه هم په کې دبردي لکه دبعض نومونه دادي،

١١: له ابن عمرڅخه روایت دی، چې هغه به امام پسې روسته قرائت کاوه.

جزء القرائة للبخاري ص (٣٥) رقم: ٢٠، کتاب القرائة للبیهقی ص(٩٧)

١٢: عن اميرالمؤمنين على ابن ابي طالب رضى الله عنه انه كان يامران يقرا خلف الامام في الركعتين الاولين بفاتحة الكتاب وسورة، وفي الاخريين بفاتحة الكتاب عَنْ عَلِيٍّ , رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ «كَانَ يَأْمُرُ أَنْ يُقْرَأَ خَلْفَ الْإِمَامِ فِي الرَّكْعَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَسُورَةٍ وَفِي الْأُخْرَيَيْنِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ»

اخرجه البهقي في السنن الكبرى(١٦٨/٢)وفى القرائة خلف الامام

ص(٩٣)مختصر الخلافيات(٤٠٥/١)والدارقطنى (٣٢٢/١)رقم: ١٢١٦، وقال اسناده صحيح والحاكم فى المستدرك(٣٦٦/١، ٣٦٥)وصححه ووافقه الذهبي

ژباړه:

له على ابن ابوطالب څخه روایت دی، چې ده به په لومړنیوركعتونوكې دفاتحې اودیوسورت په لوستلوپه امام پسې امركاوه، اوپه وروستنیوكې به یې دفاتحې په لوستلوامر كاوه.

١٣: عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي الْهُذَيْلِ , قَالَ: سَأَلْتُ أُبَيَّ بْنَ كَعْبٍ [ص: ٩٤] رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: " أَقْرَأُ خَلْفَ الْإِمَامِ؟ قَالَ: نَعَمْ "

اخرجه البيهقي في مختصرالخلافيات(٤٠٦/١)وفي كتاب القرائة خلف الامام ص(٩٤، ٩٣)والدارقطني(١١٩٩)

ژباړه له ابوالهذیل څخه روایت دی، چې ده له ابي بن کعب څخه وپوښتل: ایازه په امام پسې قرائت کوم؟هغه وویل: هو!کوه یې.

بل روایت کې دي

عن حسان بن عطية ان اباالدرداء قال: لاتترك فاتحة الكتاب خلف الامام جهراولم يجهر

رواه البيهقي فى السنن الكبرى(١٧٠/٢)وكتاب القرائة خلف الامام(١٠١)

١۴: ابوهريرة هم دقرائت خلف الامام قائل او فاعل وه، لكه دهغه روایت مخكې ذكرشو.

١۵: معاذبن جبل رضى الله عنه

١۶: عبدالله بن مغفل رضى الله عنه

١٧: جابربن عبدالله رضى الله عنه

١٨: عبادة بن صامت رضى الله عنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

١٩: ابوسعيد الخدري رضى الله عنه

٢٠ـ عائشة ام المؤمنين رضى الله عنها

٢١: عبدالله بن مسعود رضى الله عنه

٢٢: عمران بن حصين رضى الله عنه

٢٣: عبدالله بن عمروبن العاص رضى الله عنهما

٢۴: هشام بن عامر رضى الله عنه

٢۵: عبدالله بن عمر رضى الله عنه

ددې ټولوصحابه وو رضى الله عنهم څخه روايت دى، چې دوى په امام پسې قرائت کاوه

د قرائت خلف الامام په اړه د تابعينو اثار

دغه شان دبې شمېره تابعينونه نقل دي، چې دوى به امام پسې قرائت کاوه، لکه اما بخارى فرمايي:

وقال الحسن، وسعيدبن جبير، وميمون بن مهران، ومالايحصى من التابعين واهل العلم انه يقراخلف الامام وان جهر، وكانت عائشة تامربالقرائة خلف الامام.

جزء القرائة ص: ٢٨، رقم: ٣٠، وكتاب القرائة خلف الامام للبيهقى ص: ٩٩، رقم: ٢٢٢، والمجموع للنووى: ٣٦٥/٣، نو دا د بې شمېره تابعينو او نورو علماوو مذهب دى.

اوڅوک، چې دصحابه کراموادتابعينوداثرونوتفصيل په دې مسئله کې غواړي؛نوهغه لپاره داکتابونه کتل پکاردي،

١/جزء القرائة خلف الامام للبخارى: ٢/كتاب القرائة للبيهقى، ٣/ خيرالكلام فى وجوب الفاتحة خلف الامام للعلامة مولاناحافظ

محمدصاحب گوندلوى، ٤/الكواكب الدرية فى وجوب الفاتحة خلف الامام فى الجهرية للشيخ ابوطاهرزبيرعلى زئى، ٥/امام الكلام مع غيث الغمام للعلامة عبدالحى لكهنوى، ٦/تحقيق الكلام للعلامة المحدث المباركفورى، ٧/السنن الكبرى للبيهقى، ٨/مختصرالخلافيات

دامذكوره كتابونه مستقل په همدې موضوع باندې ليکل شوي دي اوپه دې ټولوكتابونوكې داذكردي، چې مقتدي به په جهري اوسري دواړولمونځونوكې سورت فاتحه لولي كه فرض وي كه نفل اما پسې وي كه ځانله.

د قرائت خلف الامام په اړه د علماوو ويناوې

١: دتابعينوقولونه؛خومخكې ذكرشول، چې بې شمېره تابعين دقرائت خلف الامام قائل وواوحواله هم وكړل شوه.

٢: امام بخارى لكه دوى په خپل صحيح كې باب لګولى دى: باب وجوب القرائة فى الصلوات كلهافى الحضروالسفرومايجهرفيهاومايخافت، دغه شان په دې موضوع باندې يې مستقل كتاب ليكلى دى، چې دهغې نوم: جزء القرائة خلف الامام دى

٣: امام بيهقى، ده هم په دې باره كې مستقل كتاب ليكلى دى كتاب القرائة

۴: امام نووى په المجموع كې(٣٢٢/٢)اوپه شرح دمسلم كې (١٢٩/١)

۵: مولانانذيرحسين محدث دهلوى فتاوى نذيريه (٣٩٢/١)

۶: علامه ابوطيب صديق حسن خان په الروضة الندية (١٨٨/١)كې

٧: فتاوى اللجنة، چې دا د سعودي د (٧) اوو غټو علماوو فتاوى ده (٣٨۴/٢) كې داسې ليكلي دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

والصحيح من اقوال العلماء وجوب قرائة الفاتحة فى الصلاة على المنفرد والماموم والامام فى الصلاة الجهرية والسرية لصحة الادلة الدالة على ذالك وخصوصها.

ژباړه:

سمه خبره دعلماوودويناوونه داده، چې د فاتحې لوستل پرامام، مقتدي اوځانله لمونځ کونکې باندې په جهري اوسري لمونځونوکې فرض ده، ځکه کوم دلائل، چې پردې راغلي هغه صحيح اوخاص دي.

۸: امام ابن حزم المحلى (۲/۲۶۵)

۹: مولاناحافظ محمدصاحب ګوندلوی، په خيرالكلام فى وجوب الفاتحة خلف الامام کې

۱۰_حافظ زبيرعلى زئي په الكواكب الدرية فى وجوب القرائة خلف الامام فى الجهرية کې

۱۱: فتاوى الدين الخالص ۱۴۲/۴، ۱۲۴، کې يوه قيمتي رساله ليكلى شوي ده: مسک الختام فى القرائة خلف الامام

۱۳: الشيخ ابوالحسن مبشراحمدرباني په (آپ کے مسائل اور ان کا حل: ۱/۱۲۷)

۱۴: علامه ابن باز په فتاوى هيئة كبار العلماء کې: ۱/۲۰۰، او فتاوى اسلاميه ۱/۲۲۰.

۱۵: مولانا ابو الوفاء ثناء الله امرتسرى په فتاوى ثنائيه: ۱/۵۵۵، کې

۱۲: شيخ صالح الفوزان په الملخص الفقهى کې: ۱/۹۰، کې

۱۷: ابوعبدالسلام عبدالرؤوف په القول المقبول فى شرح وتعليق صلاة الرسول صلى الله عليه وسلم (۳۷۰)کې

۱۸: الشيخ عبيدالله المباركفوري په المرعاة: ۱۱۳/۳، ۱۰۳، کې

۲۰_علامه صنعاني په سبل السلام کې: ۱/۲۲۱)کې

۲۱: علامه عبدالحى لكنوى په امام الكلام مع غيث الغمام: ۲۲۷، کې مجموعه رسائل اللكهنوى: ۳/۲۲۷)التعليق الممجدص: ۱۰۱، کې

۲۲: علامه ابوطيب محمدشمس الحق عظيم ابادى په عون المعبودشرح سنن ابى داوود کې: ۳/۳۲، کې ليکي:

قلت القرائة خلف الامام فيمااسروفيماجهرهذاهوالحق، واليه ذهب الشافعى واسحق والاوزاعى والليث بن سعدوابوثور، وبه قال عروة بن الزبيروسعيدبن جبيروالحسن البصرى ومكحول

ژباړه:

زه وايم، چې په امام پسې په جهري اوسري لمونځونوکې قرائت حق دى، او دا د امام شافعى، اسحق، اوزاعى، ليث، ابوثور، عروة بن زبير، سعيد بن جبير، حسن بصري او مكحول رايه هم ده. (عون المعبود: ۳/۳۲، للعظيم ابادى)

۲۳: الاما الجليل المحقق محمود محمد خطاب السبكى په المنهل العذب المورود شرح سنن ابى داوود: ۵/۲۴۵، کې

۲۴: حافظ ابن حجر په فتح البارى کې: ۱/۱۹۲

۲۵: علامه ابن قدامة په المغنى کې ۱/۵۲۷.

۲۲: امام احمد بن عبدالرحمن البناء په بلوغ الامانى شرح الفتح الربانى: ۳/۲۰۰، کې

۲۷: شاه ولى الله محدث دهلوي په حجة الله البالغة کې: ۲/۹.

۲۸: شيخ ابو عمر عبدالعزيز النورستاني د پيغمبر لمونځ کې: ۲۰۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۹: شیخ حبیب الله سلفي په هدایة الصلاة کې: ۵۳.

۳۰_ امام زیدالدین ابوالفضل عبدالرحیم بن الحسین العراقي او د هغه زوی ابوزرعة په کتاب طرح التثریب فی شرح التقریب: ۲۷۹/۲، کې

۳۱: شیخ ابو عبد الاحد عبدالرحیم مسلم دوست په کشف الابهام عن حقیقة قرائة الفاتحة خلف الامام کې

۳۲: علامه شیخ ابوزکریا(عبدالسلام) الرستمی حفظه الله ورعاه په خپل کتاب(لمونځ په رڼاداحادیثو کې)

دې ټولو علماوو په دغه مذکوره کتابونو کې لیکلي دي، چې مقتدي به په امام پسې جهري اوسري دواړو لمونځونو کې سورت فاتحه لولي،

محققین احناف او فاتحه خلف الامام

محققین احناف هم په سري لمونځونو کې دفاتحې خلف الامام قائل دي لکه،

۱: علامه عبدالحی لکهنوی په دې باندې مستقل کتاب لیکلی دی امام الکلام اونوموړی په جهري لمونځونو کې هم دفاتحې خلف الامام قائل دی، لکه مخکې یې ویناوې تېرې شوې

۲: امام محمد رحمه الله

۳: اما ابوحنیفة رحمه الله نه هم روایت دی، چې مقتدي په سري لمونځونو کې امام پسې قرات کولی شي وګوره عمدة الرعایة: ۱۷۳/۱، غیث الغمام ص: ۲۱۲، ۱۵۲،

۴: ابوحفص کبیر

۵: شیخ التسلیم هروی

۶: ملاعلی قاری حنفی

۷: شاه عبدالعزیز صاحب امام الکلام لمولاناعبدالحی تفصیلا

۸: شیخ ګوهررحمن تفهیم المسائل: ۲۹۳/۴.

۹: شاه اسمعیل شهید صاحب تنویرالعینین ص: ۵۴

۱۰_شاه ولی الله صاحب حجة الله البالغة: ۹/۲،

۱۱: علامه ابن ابی العزالحنفی، التنبیه علی مشکلات الهدایة: ۵۹۲/۲

۱۲: علامه عینی حنفی کماقال العلامة عبدالحی لکهنوی فی غیث الغمام ص: ۱۵۲،

۱۳: شاه عبدالرحیم د شاه ولي الله والد صاحب: غیث الغمام

۱۴: ملا جیون حنفي تفسیرات احمدیة ۲۲۷.

د مقابل لوري دلائل او د هغې تجزیه

کوم خلق، چې امام پسې دسورت فاتحې دلوستلوقائل نه دي، نوصحیح او حقه خبره داده، چې د دوی لپاره هیڅ داسې دلیل نشته، چې هغه د سورت فاتحې په نه لوستلودلالت وکړي او کوم ته، چې دوی دلائل وایي؛ نوهغه ټول عمومات دي، چې څه:خو پکې صحیح نه دي اوکوم، چې صحیح دي؛ نوهغه صریح نه دي او هیڅ داسې صحیح، صریح دلیل له دوی سره نشته، چې هغه د سورت فاتحې په نه لوستلودلیل شي،

اول دلیل: یې دادی،

قران کریم کې دي، و اذا قرئ القران فاستمعوا له وانصتوا لعلکم ترحمون کله، چې قران لوستل کېږي نو غوږ ورته کېږدئ او چپ شئ، دې لپاره، چې رحم درباندې وکړی شي

۲: په حدیث کې دي مَنْ كَانَ لَهُ إِمَامٌ فَقِرَاءَةُ الإِمَامِ لَهُ قِرَاءَةٌ.

سنن الدارقطني ـ تدقیق مکتب التحقیق - (۲ / ۱۰۷)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د چا چې امام وي نو د امام قرائت ده لره قرائت دی

۳ په بل حديث کې دي

«وَإِذَا قَرَأَ فَأَنْصِتُوا»

سنن أبي داود ـ محقق وبتعليق الألباني - (۱ / ۱۳۵)

کله چې امام قرائت کوي نو تاسې چپ شئ

٤: فَانْتَهَى النَّاسُ عَنِ الْقِرَاءَةِ

القراءة خلف الإمام للبخاري ـ مشكول - (۱ / ۵۷)

خلک له قرائت څخه بند شول

او دغه شان نور حديثونه ذکرکوي؛ نو دا ټول ګوماني دلائل يو هم په منع د قرائت خلف الامام باندې دليل نشي جوړېدای، بلکې څوک، چې دا په دليل کې ذکر کوي د هغوی استدلال ناسم دی، لکه دې باره کې ډېرو علماوو دا خبره کړې ده.

موږ يوائې د علامه عبدالحی لکهنوی حنفی وينا (ګواه ازخانه) په بناء باندې ذکرکوم، علامه عبدالحی صاحب په التعليق الممجد على مؤطا محمد ص: ۱۰۱، کې داسې ليکي:

لم يردفى حديث مرفوع صحيح: النهى عن قرائة الفاتحة خلف الامام.وكل ماذكروا فيه: امالا اصل له واما لايصح

ژباړه:

په هيڅ يوصحيح مرفوع حديث کې په امام پسې دفاتحې له لوستلومنع نه ده راغلي اوکوم، چې دوی پيش کوي نو يا؛ خو بالکل شته نه او يا صحيح نه دي

لنډيز:

په صحيح اوصريح حديثونو سره سورت فاتحه له قرات نه مستثنى ده او په جهري لمونځونوکې امام پسې دسورت فاتحې نه علاوه بل سورت لوستل منع دي اوپه امام پسې دسورت په لوستلوباندې امر راغلی دی

لکه دعبادة بن صامت په حديث کې دي. چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل:

۱: فلا تقرؤوا بشيئٍ من القران اذاجهرتُ الابام القران.

ژباړه

کله، چې زه په جهرقرائت کوم نو تاسې له سورت فاتحې پرته نور قرائت مه کوئ

۲: فلا تفعلوا الابام القران، فانه لاصلاة لمن لم يقرابها.

ژباړه:

صرف فاتحه لولئ، ځکه دهغه چا لمونځ نه کېږي، چې دا ونه لولي بل روايت کې دي

۳: لاصلاة لمن لم يقرابفاتحة الكتاب خلف الامام.

ژباړه:

د هغه چا لمونځ نه کېږي، چې امام پسې سورت فاتحه ونه لولي.

۴ دابوهريرة رضى الله عنه وينا ده: اقرا بها فى نفسک

ژباړه:

له ځان سره يې وايه.

۵: دعمرفاروق رضى الله عنه ارشاد دی:

و ان جهرت (اګر که زه په جهر سره قرائت کوم خو ته ما پسې سورت فاتحه وايه) چې ددې ټولوحديثونوحوالی سره دتفصيل نه مخکې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ذكرشوي،

؛نوځوک، چې په دې حديثونوعمل نه کوي اوددې پرخلاف دقرائت خلف الامام دمنع لپاره دليلونه وايي اواستدلال ترې کوي؛نودهغوی خبره خطاده لکه مخکې ذکرشو، چې په کوموحديثونوکې، چې دقرائت نه منع راغلي ده هغه عام دي اوپه هغې کې دنفس قرائت څخه منع راغلي ده اودقرائة الفاتحة خلف الامام حديثونه خاص دي اوپه سورت فاتحه ويلوباندې روستودامام نه امرراغلی دی، اوداداصولوعامه قاعده ده، چې: العام يقضى على العام خاص دليل عام دليل ختموي.

ياني کله، چې په مسئله کې خاص دليل راشي؛نوبياپه عام دليل باندې استدلال کول غلط وي؛ نو له قرائت نه دمنع والاحديثونوکې لفظ دقرائت راغلی دی، اوداعام لفظ دی، فاتحې اوسورت دواړوته شامل دی، ليکن رسول الله صلى الله عليه وسلم داتخصيص وفرمايلو، چې سورت فاتحه امام پسې لولئ اود دې نه پرته بل سورت، چې کله امام په جهرقرائت کوي مه لولئ

او دې مسئله کې صحيح او صريح حديثونه او د صحابه کرامو ويناوې راغلي دي، چې د مقتدي لپاره قرائت الفاتحه خلف الامام ضروري ده. لکه ځينې له هغې نه مخکې ذکرشول؛ نو اوس هم، چې څوک ددې په مقابله کې په عموماتواومتشابهاتوباندې دليل نيسي اودسورت فاتحه قرائت په امام پسې منع کوي؛نويقينا، چې ددې خلکودليل نيول ناسم اوکمزوري دي

ځيني حنفيان صاحبان په دې مسئله کې د درواغو څخه کاراخلي اوددې په ذريعه سبب سره امام پسې دسورت فاتحې لوستلوڅخه د خلکو د منع کولو کوښښ کوي، لکه

١: حنفي مقلدليکي:

دډېرو صحابه کرامو به په امام پسې سورت فاتحه نه لوستله

٢: بياپه رسول الله صلى الله عليه وسلم باندې دروغ تړي اوليکي:

رسول الله امرکړی، چې مقتدي دې په امام پسې فاتحه پرېږدي

٣: بياليکي: دا د ډېرو صحابه کرامو نه نقل دي او د ډېرو تابعينو وينا ده، چې امام پسې به فاتحه نه لولي

٤: بيا ليکي: د غيرمقلدينو په اند د دغه صحابه کرامو لمونځ ونشو تراخره.

دمذکورحنفي ددرواغوځواب

١: د ټولو نه اول؛ خو د(الفقه على المذاهب الاربعة: ٢٣٠/١) په مصنف باندې دروغ افتراء اوغلط بياني وکړه، ځکه په دې کې د «فاتحې» لفظ نشته دا خالص دروغ دي. لکه (الفقه على المذاهب الاربعة: ٢٣٠/١) کې دي

وقدنقل منع المأموم من القرائة عن ثمانين نفرامن كبارالصحابة الخ

دقرائت نه د مقتدي منع کول له اتيا «٨٠» غټو غټو صحابه وونه نقل شوي دي؛ نو دلته منع دقرائت راغلي ده اودفاتحې نه ده راغلې. اوموږمخکې ووېل، چې دقرائت نه دمنع په حديثونوکې د«قرائت»لفظ نه مراددسورت فاتحې نه پرته په جهري لمونځونوکې بل سورت لوستل مراد دي، له فاتحې څخه منع نه ده راغلې، بلکې له صحابه کراموڅخه؛په صحيح اوصريح حديثونوکې نقل دي، چې هغوی به فاتحه لوستله اوپه دې باندې يې حکم کاوه، چې ددې تفصيل مخکې تيرشو، اوس د دغه صحابه کرامونومونه صرف يادوم اوتفصيل يې مخکې تيرشوی دی.

١: عمرفاروق رضى الله عنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

٢: علی بن ابی طالب رضی الله عنه

٣: عبدالله بن مغفل رضی الله عنه

۴: جابربن عبدالله رضی الله عنه

۵: عبادة بن صامت رضی الله عنه

٦: معاذبن جبل رضی الله عنه

٧: ابی بن کعب رضی الله عنه

٨: ابوسعیدالخدری رضی الله عنه

٩: عائشة ام المؤمنین رضی الله عنها

١٠_عبدالله بن مسعود رضی الله عنه

١١ عمران بن حصین رضی الله عنه

١٢: عبدالله بن عمروبن العاص رضی الله عنه

١٣: هشام بن عامر رضی الله عنه

١۴: عبدالله بن عمر رضی الله عنه

١۵: ابودرداء رضی الله عنه

١٦: عبدالله بن عباس رضی الله عنه

١٧: انس رضی الله عنه

له دې ټولوصحابه ووڅخه په صحیح اوصریح الفاظوکې دانقل دي، چې دوی به سورت فاتحه لوستله یابه یې په سورت فاتحه لوستلو باندې امرکاوه ددې نه علاوه نوروصحابه کرام هم شته، چې هغه په (جزء القراءة للامام البخاری کتاب القرائة للبیهقی) کې تفصیلا ذکردی؛نواوس، چې څوک ددې صحابه ووپه دغو صریحواوخاصواومحکمو ویناووباندې عمل نه کوي اوددې په مقابله کې په عموماتو او متشابهاتو باندې عمل کوي اودقرائت خلف الامام نه خپله منع کېږي یانورخلق منع کوي نو ایا دا د علم

او د عقل تقاضا ده؟ ایا دا په زیغ (کوږ والي) کې داخل نه ده.

اوکه بالفرض دیوصحابي اثردې باره کې راشي، چې فاتحه دمقتدي لپاره ویل نشته نوبیابېرته خپل اصل اوعامه اتفاقی قاعده باندې به عمل کولای شي، چې(قول الصحابی حجة اذالم ینفه شیئ اخرمن السنة)دصحابي وینادلیل وي، چې کله یې بل مرفوع حدیث نفی نه کړي،

امام الکلام(٢٣٥)احیاء السنن لاشر ف علی تهانوی (٣٩) مرقاة شرح مشکوة(٢/٢٣٤)اعلاء السنن(١/٥٠٩، ١٣٤، ١١٦)حکم الذکربالجهر سرفرازخان صفدر (١٠٥)ردالمختار(١/٥٥٠)

دې ټولوکتابونوکې دي، چې کله مثلادیوصحابي قول درسو ل الله صلی الله علیه وسلم دوینا سره خلاف راشي؛نودصحابي قول حجت نه وي، درسول الله صلی الله علیه وسلم دحدیث په مقابله کې به دده قول نه اخستل کېږي.تاسي ته ښه معلومه شوه، چې دلته خلاف راځي اوکه نه؟ځکه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایي: دمقتدي لپاره دفاتحې نه پرته لمونځ نه کېږي، بل حدیث کې دي، چې امام پسې فاتحه وایه دفاتحې نه پرته قرائت مه کوه، اوس مثلایوصحابي نه په صحیح صریح سندسره نقل شو، چې فاتحه مه وایه؛نودایمان اودمځکنی قاعدې تقاضاڅه ده؟

بل دا، چې څه صحیح شو، چې ددې صحابي نه نقل شو، چې فاتحه مه وایئ، اودنوروبې شمېره صحابه کرامونه نقل دي، چې فاتحه وایئ؛نو، چې کله د ددوو صحابه یادوه علماوویادوه عوامواختلاف راشي؛نوالله تعالی موږته قران کې په څه خبره امرکوي؟

((فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ [النساء: ٥٩]

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه:

چې کله مو په یوشي کې جنګ راشي نو الله اورسول ته یې واپس کړئ که پرالله اواخرت ایمان لرئ؛نورسول الله صلی الله علیه وسلم خوفرمایي، چې پرته دفاتحې نه لمونځ نه کېږي؛نوپه همدې خبره به عمل وي

۲: د دغه حنفی مقلددویمه خبره داوه، چې:

رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي، چې مقتدي به په امام پسې فاتحه نه وایي،

ځواب:

مقلدصاحب! دا حدیث چېرته دی اوسند یې څنګه دی؟دا په رسول الله صلی الله علیه وسلم باندې درواغ تړل دي.

هو! دا شته، چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي، چې دهغه کس لمونځ نه کېږي، چې امام پسې وروستو فاتحه ونه وایي (لکه مخکې ذکر شول)

دغه شان رسول الله دا هم فرمایلي دي، چې ما پسې وروسته قرائت مه کوئ، البتة سورت فاتحه لولئ، ځکه د سورت فاتحې نه پرته لمونځ نه کېږي؛ نو د دغه حنفي مقلد څخه سوال دا دی، چې څنګه رسول الله د فاتحې نه منع کوي او بل مقام کې په همدغه فاتحې لوستلوباندې حکم کوي؟

حقیقت دادی، چې داسې صحیح اوصریح حدیث نشته دی، چې په هغې کې امام پسې دفاتحې ویلونه منع راغلي وي، لکه مخکې دعلامه عبدالحی صاحب نه همداخبره نقل کړی شوه، نومحکم پرېښودل اومتشابهاتوپسې ورپسې کېدل داهل زیغ کاروي.

۳: ددغه مقلددریمه خبره داوه: چې ډېرصحابه کرامواوتابعینوامام

پسې فاتحه پرېښې وه.

ځواب:

دصحابه کرامومتعلق خومخکې ذکرشو، چې دهیڅ یوصحابي نه داروایت نشته دی، چې هغه بعینه سورت فاتحه پرېښې وي.اودتابعینوپه باره کې داویل، چې ډېروتابعینوبه فاتحه خلف الامام نه ویله داهم ښکاره درواغ دي، ځکه امام بخاری په خپل کتاب جزء القرائة کې داسې لیکي

وقال الحسن وسعیدبن جبیرومیمون بن مهران ومالا یحصی من التابعین واهل العلم انه یقراخلف الامام وان جهروکانت عائشة تامربالقرائة خلف الامام.

ژباړه:

حسن بصری اوسعیدبن جبیرمیمون بن مهران اوداسې ګڼ شمیرتابعین اوعلماء و ویلي دي، چې امام پسې به فاتحه لولي ولوکه امام په زوره قرائت کوي اوعائشې به په قرائت خلف الامام امرفرمایلو

جزء القرائة ص (۲۸) رقم: ۳۰، کتاب القرائة خلف الامام للبیهقی (۹۹) رقم: ۲۲۲، والمجموع للنووی: ۳/۳۶۵،

هو! د ګڼو تابعینو نه به دا قول نقل وی، چې قرات مه کوئ، لیکن موږ بار بار وویل، چې فاتحه دقرائت نه مستثنی، اوخاصه شوې ده، په نص درسول الله صلی الله علیه وسلم سره

۴: د حنفی مقلد د څلورمې خبرې ځواب دا دی، چې دا خالص درواغ او افتراء ده، چې ځینې نا اهله احناف یې په غیرمقلدینو پسې کوي، بلکې دې باره کې زموږ فتوی داوره:

د فاتحې پرېښودونکي یا د ټولو سنتو پرېښودونکي څلورډوله دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی

هغه علماء چې اجتهاد یې کړی دی یاني مجتهدین دي، ائمه دي خپل کوښښ یې وکړه او ذهن یې دې ته ورسېده چې د فاتحې لوستل نشته یاني په دې امت کې د ځینو علماوو ذهن دې ته رسېدلی دی؛ نو د هغوی لمونځ کېږي او الله ﷻ به ورته اجر هم ورکوي او د هغوی په اړه به موږ داسې وایو، چې مجتهد مخطئ فی هذه المسئلة عالم دی، اجتهاد یې کړی دی او په خپل اجتهاد تېروتي دي. الله به ورته یو اجر ورکوي او لمونځ یې هم شوی دی او د دوی په اړه به موږ نه وایو. چې لمونځ یې فاسد دی، ځکه د اسلام اصول داسې دي، نبي ﷺ فرمایي، که مجتهد په خپل اجتهاد کې خطا شي؛ نو الله ﷻ ورته یو اجر ورکوي.

دویم

هغه ناپوه کس، چې له هیڅ نه خبر نه دی او ملایانو ورته ویلي، چې د ((وَلَا إِلَهَ غَيْرَكَ)) نه به اخوا ته نور لمونځ نه وایې او هغه یې د نا خبر تیا له امله نه وایي، له دې مسئلې څخه بالکل خبر نه دی او چا نه دی خبر کړی، تنبیه یې نه ده ورکړې؛ نو دا د هغه جاهل کس لپاره عذر دی او د دې عذر له امله هغه هم معاف دی څه به ورته نه وایي، چې ستا لمونځ نه دی شوی؛ خو دا هله، چې دا مسئله ورته نه وي رسېدلې؛ نو جاهل دی معاف دی، لکه موږ ټول تر اوسه نه پوهېدو د ناپوهۍ له امله مو خلک هم منع کړي دي، چې په امام پسې د ((لَا إِلَهَ غَيْرَكَ)) نه اخوا لمونځ مه وایئ؛ نو د جهالت له امله، چې چا تر اوسه پورې په امام پسې تر ((لَا إِلَهَ غَيْرَكَ)) پورې لمونځ لوستلی وي؛ نو هغه معاف دی او اوس که څوک ناپوهه وي هغه هم معاف دی.

دریم

هغه کس، چې تر ((وَلَا إِلَهَ غَيْرَكَ)) پورې لمونځ وایي او دا مسئله ورورسېده، چې په امام پسې فاتحه لوستل پکار دي، پر دې اړه حدیث راغلی دی او هغه بیا هم بې باکي وکړه او هماغه خپله طریقه یې راټینګه کړې وه، چې پلاراو نیکه څه ور ښوولي وه او پر دې مسئله پروانه کوي، داسې هم نه وایي، چې دا حدیث نه منم: خو بې پروا دی؛ نو داسې انسان په لویه خطره کې ښکېل دی او داسې نه وایو. چې دا لمونځ یې فاسد شه ؛خو په غټ خطر کې پروت دی. ځکه چې په نبوي سنت یې له سره غوږ ونه ګراوه دا خو د بل چا کاردی، چې سړي ته دې دیني خبرې بیان شي او داپرې له سره غوږ نه ګروي. داډېره دسخت زړتوب او د زړه د مړ کېدو خبره ده، دا د بل چاکاردی: نو دا سړی فاسق دی او ددې وېره شته، چې الله ﷻ یې دغه لمونځ قبول نه کړي

څلورم

هغه کس، چې ښه صحیح حدیث ورورسېدل او ښه پرې پوه شه، ترمذی، بخاری ابوداود ټول یې وکتل؛ نو دا لا په ضد کې راغی، چې زموږ د امام صاحب مذهب دا دی او فاتحه دې نه وایم او مناظره پرې کوم او ددې مقابله کوم: نو ددې سړي د لمانځه غم مه کوه د ده د ایمان غم وکړئ، چې دا کافر شوی دی که نه قرآن داسې وایي

فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ

ژباړه:

ستاپه رب مې دې قسم وي که داخلک تر هغې مؤمنان وي چې ستا پرېکړه (فیصله) ونه مني

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا وايي ښه حديث شته؛ خو زه دا نشم منلای، ځکه چې

ماراقول ابوحنيفهؒ کافی است مارا قال قال بکار نيست.

زما لپاره دامام ابوحنيفة قول بس دی او ((قال قال)) مې پکارنه دي دا کافر دی مسلمان نه دی او داسې مقلد کافر وي ټول مقلدين کافرنه دي. په دوی کې معذورهم شته. ښه او ديندار ه خلک هم پکې شته: خوهغه څوک چې له نبوي سنتو سره ضدکوي د هغه دايمان غم وکړه او ورته ووايه، چې په الله ايمان راوړه. ځکه داسې کس له دين څخه وتلی دی او قاعده ددين په هره مسئله کې کارېږي. ياني يو څوک به يا د اجتهاد له امله تېروتی وي؛ نو دا ګنهګارنه دی. يابه دناپوهی له امله وي؛نو داهم نه ګنهګارېږي اوکه دبې باکۍ له امله يې پرېږدي؛نو دا کس فاسق دی اوکه دضدله امله يې پرېږدي؛ نو دا کافردی

نولسمه مسئله په فاتحه لوستلو کې سنت طريقه

په لمانځه کې دفاتحې سورة د لوستو سنت طريقه داده، چې پر هر آيت باندې وقف وشي، لکه الحمدلله رب العلمين (وقف وکړه) الرحمن الرحيم (وقف وکړه) ملک يوم الدين (وقف وکړه) که څه هم په پرلپسې ډول ياني پر يوه ساه باندې د فاتحې لوستل روا دي : خو د سنت مطابق نه دي، د نبيﷺ طريقه دا وه، چې پر هر آيت باندې به يې وقف کاوه او د قراءت په باب دهغه طريقه دا وه، چې مد به يې راښکه (کان يمد) په قرائت کې به هغه مدونه کول او په احاديثو کې د مد اصطلاح دې ته وايي، چې د (واو، الف، يا) حروف علت، چې کله راشي دې لره زوروزکړې ياني لږ اوږدوالی ورکړې، لکه الحمدلله رب العلميـــــن او ژر ژر به يې نه لوله، ځکه ژر ژر لوستل يې ناسم دي

هر ايت باندې وقف کول، اوقرائت کې مدکول، او د خپل وس مطابق بې تکلفه اواز خوږول

«زَيِّنُوا الْقُرْآنَ بِأَصْوَاتِكُمْ، فَإِنَّ الصَّوْتَ الْحَسَنَ يَزِيدُ الْقُرْآنَ حُسْنًا»

المستدرك على الصحيحين للحاكم (۱ / ۷۶۸)

ژباړه:

قرآن پر خپلو غږونو ښکلی کړئ، ځکه خوږ غږ لاپسې دقران ښکلا زياتوي

ياني سست قران به نه وايې دادسست طريقه ده چې لنډاوزرقرائت وايي قرائت هله خوندکوي چې زړه ژوندی وي دزړه دژوندنښه داده چې قران په شوق سره وايي به مزه باندې وايې خوندترې اخلي اوزړه چې کله مړوي نوبياخانه پوري کوي صرف ی ډېراماماان به تاسېګوری، چې لمونځ کوي رکعت پوره کوي فقط چې يوڅه قرائت ووايي اورکعت پوره شي داغم ورسره نه وي چې له لمانځه څخه خونداخستل پکاردي الله رضاکول پدې پکاردي دهغه پرې ادب پکاردی‌موږبه بل چارددخپل خان لپاره کووچېموږلره توجه پکارده زړه کې ژوندپيداکول ضروري دي زړه ژوندی کړه داسې قران وايه چې دلالت کوي ستادزړه په ژوندباندې بې تکلفه شوق سره وايه ولوکه کله دې زړه هم نه کيده الله درلره شوق پيداکوي قران په شوق اوجذبې سره لوستل پکاردي

براء بن عازب وايي

سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ " يَقْرَأُ: وَالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ فِي العِشَاءِ، وَمَا سَمِعْتُ أَحَدًا أَحْسَنَ صَوْتًا مِنْهُ أَوْ قِرَاءَةً "

صحيح البخاري (۱ / ۱۵۳)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه

((ما له نبي ښخه واورېدل د ماخوستن په لمانځه کې يې (والتين. والزيتون) سورة لوسته، ما له نبي پرته د بل چا دومره خوږ غږ نه و اورېدلی))

شلمه مسئله: په خفيه لمونځونو کې د مقتدي لپاره د فاتحې نه علاوه د نورقرات کولو حکم

د مقتدي لپاره امام پسې په جهري لمونځونوکې له فاتحې نه پرته بل سورت ويل نه دي جائز، بلکې مقتدي به په جهري لمونځ کې امام پسې صرف سورت فاتحه وايي اوکله، چې امام په قلاره قرات کوي ياپه جهرسره قرات کوي، ليکن مقتدي دامام نه لرې وي اودامام اوازنه اوري؛نوپه دې دواړوصورتونوکې دمقتدي لپاره دسورت فاتحې نه پرته بل يوسورت ويل غوره دي

پردې خبره دليل دادی

۱: عن علی ابن ابی طالب انه کان يامرويحب ان يقراخلف الامام فی الظهر والعصر بفاتحة الکتاب و سورة و فی الاخريين بفاتحة الکتاب.

اخرجه الدارقطنی: ۱|۳۲۳، وقال اسناده صحيح واخرجه البخاری ونحوه فی کتاب القرائة للبيهقی ص: ۹۳، رقم: ۱۹۶، ۱۹۵،

ژباړه:

له علی بن ابی طالب ښخه روايت دی، چې ده به د ماسپښين اومازديگرکې په لومړنورکعتونوکې امام پسې فاتحه او يوسورت لوستل خوښول او امر به يې هم پرې کاوه اوپه وروستنوکې صرف سورت فاتحه همدارازله په يوبل روايت کې ترې نقل دي، چې فرمايلي يې دي

اذالم يجهرالامام فی الصلاة فاقرابام الکتاب وسورة فی الاولیين من الظهروالعصر، وفی الاخريين من الظهروالعصروفي الاخرة من المغرب وفي الاخريين من العشاء

(اخرجه الدارقطني: ۱|۳۲۲، وهذا اسنادصحيح)

ژباړه

کله، چې امام په جهرقرائة نه کوي: نو ته د ماسپښين او مازديگر په لومړنيو دوه رکعتونوکې فاتحه او يوسورت وايه، همدغه شان په روستنی رکعت د ماښام او په روستنيو دوه رکعتونو د ماسخوتن کې (سورت فاتحه او يو بل سورت وايه)

۲: عن جابربن عبدالله (رضي الله عنه-قال: کنانقرافي الظهروالعصرخلف الامام في الرکعتين الاولیين بفاتحة الکتاب وسورة وفی الاخريين بفاتحة الکتاب

رواه ابن ماجة: ۱|۱۴۰، رقم: ۸۴۳، کمافی الارواء: ۲|۲۸۸، رقم: ۵۰۶، وصفة الصلاة للالباني ص(۱۰۰) وصححه الشيخ في صحيح ابن ماجة والارواء

ژباړه:

له جابرښخه روايت دی، چې موږبه په ماسپښين اومازديگرپه لومړنيورکعتونوکې فاتحه اويوسورت لوسته اوپه وروستنيوکې به مو فاتحه لوستله

۳: عن عمربن ابي سحيم قال: کان عبدالله بن مغفل المزني صاحب رسول الله صلی الله عليه وسلم يعلمناان نقراخلف الامام في الظهروالعصرفی الرکعتين الاولیين بفاتحة الکتاب وسورة وفی الاخريين بفاتحة الکتاب

اخرجه البيهقي في کتاب القرائة خلف الامام ص: ۱۰۲، رقم: ۳۳۵، والبخاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

في جزء القرائة ص: ٣٥، رقم: ٦١.

ژباړه:

له عمر بن ابي سحيم څخه روايت دی، چې عبدالله بن مغفل د نبي عليه السلام ملګري، به موږ ته را ښودل، چې په ماسپښين او مازديګر کې په امام پسې په لومړنيو رکعتونو کې سورت فاتحه او يو سورت وواېو او په وروستنيو کې صرف سورت فاتحه ولولو.

٤: عن ثابت عن انس قال: كان يامرنابالقرائة خلف الامام قال: وكنت اقوم الي جنب انس فيقرا بفاتحة الكتاب وسورة من المفصل ويسمعناقرائته لنا خذ عنه (كتاب القرائة) ص (١٠١) رقم: ٢٣١،

ژباړه:

ثابت له انس څخه روايت کوي، چې موږ ته به يې په فاتحه خلف الامام باندې امر کاوه، ثابت وايي: زه به د انس خوا ته ودرېدم نو هغه به فاتحه او يو سورت د مفصلاتو نه لوسته او موږ ته به يې را اورولو، چې موږ يې ترې يادکړو،

٥: عن عبادة بن صامت ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: لاصلاة لمن لم يقرابام القران وفي رواية فصاعدا-رواه مسلم: ١|١٦٩،

و في رواية فما زاد كما رواه البيهقي: ٢|٥٩، صفة صلاة النبي للالباني ص: ٧٣،

ژباړه:

له عبادة بن صامت څخه روايت دی، چې نبي عليه السلام فرمايلي دي: د هغه چا لمونځ نه کېږي، چې سورت فاتحه اوله دې نه زيات ونه وايي

فصاعدالفظ ته ځيني علماء شاذ وايي، چې دامتکلم فيه دی خوراجح داده، چې داصحيح روايت دی:خوفصاعدادلته صرف دجوازلپاره دی، لکه ددې تفصيل په المرعات دمبارکفوري، درس ترمذي اوداسې نوروکې کتلای شئ

ددې ذکرشويوروايتونونه؛خويوه دامسئله معلومه شوه، چې مقتدي لپاره په امام پسې دسورت فاتحې لوستلوسره يوبل سورت ويل مستحب دي بله مسئله ترې نه داهم ثابته شوه، چې سورت فاتحه لوستل منسوخ نه دي لکه څنګه، چې ځيني خلکويولنډشان ځواب زده کړی دی، چې کله د ده له مذهب يارايې خلاف يوحديث راشي نوسمدست وايي دامنسوخ دی نودلته څه ناسخ نشته، بل دا چې عمر بن ابي سحيم دغه شان ثابت وغيره تابعين دي او دوی ته عبدالله بن مغفل دا د رسول الله صلى الله عليه وسلم له وفات څخه وروسته وښودله ثابت له انس نه فاتحه خلف الامام سره دسورت نه اورېدلې ده،

د لا ډېر تفصيل لپاره فتاوی الدين الخالص ۱۸۶|۴، وګوره هذا و بالله تعالی التوفيق

يوويشتمه مسئله: تر ((وَ لَا الضَّآلِّيْنَ)) وروسته امين ويل او د هغې اړوند مسئلې

تر ((وَ لَا الضَّآلِّيْنَ)) وروسته امين ويل پکار دي او په امين ويلو کې قاعده داده که پټ لمونځ وه په پټه به يې وايي، که جهري لمونځ و؛نو جهر به کوي، ځکه امين د فاتحې تابع دی، که فاتحه په جهر وه دابه هم په جهر وي او که فاتحه په پټه وه دابه هم په پټه وي او دا هسې کمزورې مسئلې دي، چې ځيني خلک وايي امين دعا ده او دعاپه پټه ويل پکاردي دا؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوقياس دى دالله نبى ته رجوع وكړه، چې هغه ځنګه كړي دي. هغه امين په جهر كړى دى، بل دا، چې دا فاتحه ګني دعانه ده؟دې ته سورة الدعا يانې (د دعا سورة) وايي : نو بيا هغه ځنګه په جهر وايې. دا چې هغه په جهر وايې ؛نودې يوټكي څه ګناه كړې ده، چې دا پټ وايي او د جهر خلاف يې كوې دا ډېره كمزورې خبره ده چې ځيني خلک يې كوي او كېداى شي، چې هغوى ته دا حديث نه وي رسېدلى، چې له دې امله هغوى د اللهﷻ په وړاندې معذوردي (ان شاءالله) خو كه څوک سره له علمه د دې سنت خلاف كوي؛ نو هغه به معذور نه وي، ځكه موږ ته دامسئله رارسېدلې ده .

كه څه هم ځيني كسان د ښكاره (په جهر) د امين ويلو ډېرمخالفت كوي او په پټه باندې دامين ويلو په باره كې څه فتوى هم راوړي، چې ځيني دليلونه يې دادي،

۱: ادعوا ربكم تضرعا وخفية

۲: واذكرربک في نفسک تضرعاوخفية ودون الجهرمن القول

۳: قال قداجيبت دعوتكماوقال عطاامين دعاء(بخاري: ۱|۱۰۷)

٤: عن علقمة بن وائل عن ابيه ان النبى صلي الله عليه وسلم قراغيرالمغضوب عليهم ولاالضالين فقال امين وخفض بهاصوته رواه الترمذي: ۱|۵۸، والبيهقي: ۲|۵۷.

٥: عن ابي وائل قال: كان عمروعلي لا يجهران ببسم الله الرحمن الرحيم و لا بالتعوذ و لا بالتامين رواه الطحاوي: ۱|۱۵۰، وابن جرير

٦: روينا عن عبدالرحمن بن ابي ليلي ان عمربن الخطاب قال: يخفي الامام اربعاً: التعوذ، و بسم الله الرحمن الرحيم، و آمين، و ربنا لک الحمد. المحلي لابن حزم

۷: عن علقمة والاسودعن ابن مسعودقال: يخفي الامام ثلاثاً: بسم الله الرحمن الرحيم، و آمين، المحلي لابن حزم: ۲|۲۰٦.

۸: عن الحسن ان سمرة بن جندب وعمران بن حصين تذاكرافحدث سمرة بن جندب انه حفظ عن رسول الله صلي الله عليه وسلم سكتتين سكتةًاذاكبروسكتةًاذافرغ من قرائة غيرالمغضوب عليهم ولاالضالين فحفظ سمرةُوانكرعليه عمران بن حصين، فكتبافي ذالک الىأبى بن كعب وكان فى كتابه اليهمااوفى رده عليهماان سمرة قدحفظ راوه ابوداوود: ۱|۱۲۰، والترمذي: ۱|۵۹.

ځواب

د امين په اړه؛ خو علماوو مستقل كتابونه ليكلي دي. چې دهغې كتل پكاردي؛ خو زه دلته د پورتنيو هغو دليلونولنډه تجزيه ذكركوم، چې د پټ امين ويلو په لړ كې ذكرشوي دي

اجمالا په دې خبره ځان پوهه كړئ، چې په هيڅ صحيح حديث كې دانشته، چې رسول الله صلى الله عليه وسلم امين په پټه ويلى وي اونه يې داويلي دي، چې امين په پټه باندې وايئ اونه له يوصحابي نه په صحيح سندسره داثابت دي، چې هغه امين په پټه باندې ويلى وي

لكه علامه عبدالرحمن مباركفوري په تحفة الاحوذي (۱|۲۰۹) كې ليكي:

ولم يثبت عن احد من الصحابة الاسرار بالتامين بالسند الصحيح، ولم يثبت عن احد الانكار على من جهر بالتامين

ژباړه:

له هيڅ يوصحابي څخه په صحيح سندسره په پټه امين نه دى نقل اونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترې په ښکاره ويلوبدويل نقل دي،

موږاول هغه دليلونه ذكركوو، چې امين بالجهرلپاره دليل وي، او وروسته به دهغه دليلونوحال اودرجه بيان كړو، چې دامين بالاخفاء لپاره دليل وي

په جهر د امين ويلو دليلونه

اول دليل

عن سلمة بن كهيل عن حجربن عنبس عن وائل-رضى الله عنه-قال: كان رسول الله اذاقلا ولاالضالين قال: امين ورفع بهاصوته وفي لفظٍ: ومدبهاصوته وفي رواية فجهربآمين وفي رواية فسمعناها.

رواه الترمذي: ١\٥٨، وابوداود: ١\١٣٤، رقم: ٩٣٢، وابن ماجة: ١\١٤٢، رقم: ٦٩٦، واحمد: ٢\٢٠٥، والدارقطني: ١\٣٣٤، والبيهقي: ٢\٥٧، والبخاري في جزء القرائة ص: ٢٣٥، ٢٣٤، و ابن عبدالبر في التمهيد: ٧\١٤، و ابن ابي شيبة ٢\٤٢٥، والبغوي: ٥٨٦،

ژباړه:

سلمة بن كهيل دحجربن عنبس په واسطه له وائل نه روايت كوي، چې نبي عليه السلام به كله ولا الضالين وويلو نو آمين به يې ويلواوازبه يې پرې اوچتوه، بل روايت كې دي، چې اوازبه يې پرې راښكه، بل روايت كې دي، چې پرامين باندې يې جهروكړه، بل روايت كې دي، چې موږواورېده،

داصحيح حديث دى اوپه دې خبره دليل دى، چې امين په زوره ويل پكاردي،

اودوائل بن حجرنه، چې په پټه باندې امين ويلوكوم روايت راغلى دى نوهغه ضعيف دى، لكه ددې تحقيق به ان شاء الله روستوراشي،

دوائل بن حجردامين بالجهردې روايت ته ګڼو محدثينو صحيح ويلى دى، لكه دهغوى نومونه دادي:

[۱] امام بخارى، [۲] امام ابوزرعة رازي دې دواړو ويلي دي، چې دآمين په زوره ويلوداحديث دشعبه له حديث نه كوم، چې دامين پټوويلوباره كې راغلى دى ډېرصحيح دى (ترمذى: ۱\۵۸)، [۳] امام ترمذى وايي: دا حديث حسن دى (ترمذى: ۱\۵۷)، [۴] حافظ ابن حجر فرمايي: ددې حديث سند صحيح دى (التلخيص الحبير ۱\۲۳۶)، [۵] محدث العصر علامه البانى دې حديث ته صحيح ويلى دى، صحيح الترمذى، صحيح ابى داوود، مشكوة المصابيح، صحيح ابن ماجة، سلسلة الاحاديث الصحيحة رقم: ۴۶۵، صفة صلاة النبى صلى الله عليه وسلم، للالبانى، ص: ۱۰۱

[۶] علامه عبيدالله رحمانى فرمايي: داحديث صحيح دى، مرعاة المفاتيح: ۳\۱۱۹، [۷] شيخ عبدالحق محدث دهلوى كما فى تحفة الاحوذى: ۱\۲۰۹، [۸] علامه عبدالحى لكهنوى التعليق الممجد ص: ۱۰۱، [۹] علامه مباركفورى تحفة الاحوذى: ۱\۲۰۹، ابكار المنن ص: ۱۷۹، [۱۰] فتاوى الدين الخالص: ۴\۱۵۶، [۱۱] شيخ شعيب الارناووط: د صحيح ابن حبان په تحقيق: ۵\۱۰۹، كې ليكي: اسناده قوى دغه شان ددې نه علاوه نورو بې شمېره محدثينو دې حديث د وائل بن حجر ته صحيح ويلي دي،

۲: دويم دليل

عن ابي هريرة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم اذا امن الامام فامنوا، فانه من وافق تامينه تامين الملائكة غفرله ماتقدم من ذنبه

(c) ketabton.com: The Digital Library

(اخرجه البخاري: ١\١٠٨، ومسلم: ١\١٧٦، والترمذي: ١\٣٠، رقم: ٢٥٠، والنسائي: ١\١٤٧، رقم: ٩٢٧، ٩٢٥، وابن ماجة رقم: ٨٥١، ومالک: ١\٦٩، واحمد: ٢\٤٥٩)

ژباړه:

له ابوهريرة څخه روايت دی، چې نبي عليه السلام فرمايلي دي کله، چې امام امين ووايې نوتاسې هم امين ووايئ، ځکه دچاامين، چې دملائکودامين سره يوځای شو؛نومخکني ګناهونه به يې وبښل شي،

داحديث پردې دليل دی، چې امين په جهرسره دی، ځکه که چيرته دامام جهرپه امين سره نه وي؛نومقتدي به دامام امين څنګه واوري اوهغه سره به امين څنګه موافقت وکړي، اوکه امام په پټه امين ووايي؛نومقتدي به څنګه دهغه سره امين ووايي؟

اودې حديث باندې امام بخاري، نسائي، ابن ماجة او نورو ګڼو محدثينو په امين بالجهرسره دليل نيولی دی، صحيح ابن ماجة ١\٢٨٢

لکه علامه سندي حنفي دنسائي اوابن ماجة په حاشيه ليکي

اخذمنه المصنف الجهرعندتامينه اذلواسرالامام بآمين لماعلم القوم بتامين الامام فلايحسن الامرإياهم بالتامين عندتامينه وهذااستنباط دقيق، مرجعه ماجاء من التصريح بالجهروهذاهوالظاهرالمتبادر، اه

حاشية السندى: ١\١٤٧، على النسائي والمرعاة للعلامه المباركفوري: ١ \١١٩)

ژباړه:

له دې حديث نه مصنف په جهرامين ويلوباندې دليل نيولی دی، ځکه که امام په پټه امين ووايي نوقوم دهغه پرامين نه پوهېږي؛نوبيامقتديانوته دا امر(چې دايمان امين پسې امين وايئ) مناسب نه دی، اوداډېرباريک

استنباط دی، چې مرجع يې هغه تصريح ده، چې په امين بالجهرباندې راغلې ده، اوهمداله دې لفظ نه په ډاګه معلومېږي،

علامه خطابي په معالم السنن: ١\٢٢٣، کې ليکي

وفيه دليل علي ان رسول الله صلى الله عليه وسلم كان يجهربامين ولولاجهره به لم يكن لمن يتحري متابعه في التامين على سبيل المداركة طريق الى معرفته، فدل انه كان يجهربه جهرايسمعه من ورائهُ

ژباړه:

داحديث پردې مسئله دليل دی، چې نبي عليه السلام به امين په زوره ويلواوکه دانه وی نوکوموخلکو، چې پسې اقتداکوله دهغه امين ويل به يې نه پېژندلای؛داحديث دا لاربنوونه کوي، چې نبي عليه السلام به امين په زوره ويلواو وروسته خلکوبه اورېدلو،

حافظ ابن القيم په اعلام الموقعين (٢\٣٥٧) کې فرمايي

ولولاجهربالتامين لماامكن الماموم ان يؤمن معه ويوافقه في التامين.

که امين په زوره ويل نه وي نومقتدي نه شي کولای، چې دامام سره يوځای امين وکړي

علامه عبدالرؤوف مناوي فرمايي

وفيه ندب التامين للامام خلافالمالک ورفع صوته به اذلولم يجهرلماعلم تامينه الماموم.

په دې کې دامين ويلومستحب والی دامام لپاره ذکردی صرف امام مالک خلاف کړی دی، اوپه زوره ويل يې هم ذکردي، ځکه که جهرنه وي نومقتدي دامام په امين نه پوهېږي

داټول قولونه دعلماوو موځکه ذکرکړل، چې څوک ونه وايي، چې دلته

(c) ketabton.com: The Digital Library

جهرنشته،

۳ دریم دلیل

عن ابي هريرة قال: كان رسول الله صلى الله عليه وسلم: اذافرغ من قرائة ام القران رفع صوته وقال امين.

اخرجه الدارقطني: ۱\۳۲۹، رقم: ۱۲۵۹، وقال: هذا اسنادحسن، والحاكم: ۱\۲۲۳، وقال: صحيح على شرط الشيخين، ولم يخرجاه بهذا اللفظ، وصححه الذهبي في تلخيصه ايضا ومثله في ابي داوود: ۱\۱۳۵، رقم: ۹۳٤، وابن ماجة رقم: ۸۵۳، وابن حبان: ۳\۱٤۷، وابن خزيمة: ۱\۲۸۷، ٤۹۹، والبخاري: ۱\۱۰۸.

ژباړه

له ابوهريرة څخه روايت دی، چې نبي عليه السلام به کله دسورت فاتحې له لوستلوڅخه وزګارشه؛نواوازبه يې اوچت کړه اوامين به يې وويلو.

۴ څلورم دليل

وعن عائشة-رضى الله عنها-انهم (اليهود) لايحسدوناعلى شيئ كمايحسدوناعلى يوم الجمعة التي هدانالله وضلوا عنها وعلى القبلة التي هدانا الله لها وضلوعنها وعلى قولناخلف الامام آمين.

اخرجه احمد: ٦\۱۳۵، ۱۳٤، مصباح الزجاجة: ۱\۲۹۷، وابن ماجة: ۸۵٦ وابن خزيمة: ۱\۲۸۸، رقم: ۵۷٤، والبيهقي: ۲\۵٦، وفي مجمع الزوائدللهيثمي: ۲\۱۵، والبخاري في التاريخ الكبير: ۱\۲۲، والادب المفرد: ۹۹۱، كنزالعمال: ٤\۹۷، رقم: ۲۰۳۵، والطبراني في الاوسط والمنذري في الترغيب: ۱\۱۹۲، وصفة صلاة النبي للالباني: ۱۰۲، وصححه في صحيح ابن ماجة وصفة صلاة النبي والصحيحة: ٦۹۱،

ومثله عن ابن عباس و معاذ و انس وابي هريرة رضى الله تعالى عنهم اجمعين،

ژباړه

له عائشې څخه روايت دی، چې يهودموږسره په په هيڅ شي دومره کينه نه کوي، لکه چې دجمعې په ورځ اوپه قبله کوم، چې موږته الله راکړې اوهغوی يې ترې بې برخې کړي دي اوپه امام پسې امين ويلوباندې چې يې راسره کوي

داحديث ښکاره دليل دی، پردې خبره، چې په لمانځه کې آمين په زوره ويل سنت طريقه ده، ځکه که امين په زوره سره ونه ويلای شي اويهوديان يې وانه اوري؛نوهغوی به بيا موږمسلمانانوسره په امين ويلوباندې څنګه کينه کوي، بلکې له دې نه هم صريح روايت حافظ ابن حجرپه خپل کتاب المطالب العالية: ۱\۱۲۳ ، کې ذکرکړي دي، چې

ان يهوديامرباهل مسجدوهم يقولون آمين قال اليهودى والذي علمكم امين انكم لعلى حق.

ژباړه

يويهودي په يوجومات والاباندې ورغلی، چې آمين يې ويلويهودي وويله زمادې په هغه ذات قسم وي، چې تاسوته يې امين درښودلی تاسويه حق ياستئ

فائده: حافظ ابن عبدالبرليکلي دي، چې امام احمدبن حنبل به له هغه چاڅخه ډېرخفه کېده، چې امين بالجهربه يې بدګڼېلو، اودابه يې ويل، چې درسول الله صلى الله عليه وسلم فرمان دی، چې يهوديان تاسوسره په بله هيڅ شي دومره ډېره کينه نه کوي، چې څومره درسره په امين ويلوکوي،

تمهيددابن عبدالبر: ۷\۱۵، والقول المقبول في شرح وتعليق صلاة الرسول

(c) ketabton.com: The Digital Library

ص: ٣٦٦، لابي عبدالسلام عبدالرؤوف.

غرض دا، چې ديهوديانوصفت دادی، چې په امين بالجهرباندې غصه کېږي او خفه کېږي: نو څوک چې پردې خفه کېږي په هغه کې د يهوديانو صفت دی. او دا حديث بالکل صحيح دی. امام الباني په صحيح ابن ماجة: ١٤٢١\١، رقم: ٦٩٧، تعليق الترغيب والترهيب: ٩٧٨\١، او په صحيحة: ٦٩١، کې يې صحيح کړی دی. امام بويصري فرمايي: چې دا صحيح حديث دی.

٥ پنځم دليل

عن عطاء قال امن ابن الزبيرومن ورائه حتى ان للمسجدللجة

ژباړه:

له عطاء څخه نقل ده، چې ابن الزبير او د هغه مقتديانو امين وويلونو جومات داسې انګازې وکړې،

دا حديث امام بخاري په خپل صحيح کې تعليق راوړی دی، دغه شان مسند شافعي: ٢١٢، ١٥، البيهقي: ٥٩\٢، عبدالرزاق: ٩٧\٢، ٩٦، ابن منذر: ١٣٢\٣، محلى ابن حزم: ٢٤٦\٣، ابن ابي شيبة: ١٨٨\٢، دررالتاج ومثله عن عكرمة التابعي مصنف ابن ابي شيبة: ١٨٧\٢.

٦ شپږم دليل

و عن عطاء بن ابي رباح قال: ادركت مائتين من اصحاب النبي صلى الله عليه وسلم في هذالمسجد-المسجدالحرام-اذاقال الامام ولا الضالين رفعوا اصواتهم بآمين.

رواه البيهقي: ٥٩\٢، وابن حبان في الثقات: ٢٦٥\٦ المرعاة: ١٢٠\٣،

ژباړه:

عطاء بن ابي رباح وايي: ما دوه سوه (٢٠٠) صحابه په مسجدحرام کې ليدلي دي، چې کله به امام ولا الضالين وويلو نو هغوی به امين ويلو او اوازونه به يې پرې اوچتول

امام عطاء د امام ابوحنيفة استاذ دی امام ابوحنيفة د ده په اړه داسې وينا کړې ده: ما رايت مثله. ما دده په شان بل څوک نه دی ليدلی. (ميزان الاعتدال: ٧٠\٣، رقم: ٥٦٤٠.

فائده: د رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه له دغه دورڅخه تر اوسه پورې مسجد حرام او مسجد نبوي په امين بالجهر باندې کړنګېږي د حاجيانو نه پوښتنه وکړئ: نو چې مسجد حرام او مسجد نبوي د (١٤٠٠) کالو نه را په دېخوا په امين بالجهر ويلو باندې کړنګېږي نو بيا د احنافو مسجدونه ولې د امين ددې خوږ اواز څخه چپ او خاموش دي؟

زما محترمو مسلمانانو ورونو!

دا سنت ژوندي کړئ او د خپلو جوماتونو نه د حرمينو شريفينو په شان مسجدونه جوړ کړئ. صلاة الرسول (٢١٠، للسيالكوتي)

دويمه فائده: له دې څخه دا هم معلومه شوه، چې امين په زوره ويل منسوخ نه دي اوابن زبير، چې په مسجدحرام کې امين په زوره ويلو؛نودادرسول الله صلى الله عليه وسلم له وفات څخه وروسته يې ويلی دی، څکه عطاء بن ابي رباح تابعي دی، اوهغه امين په جهرسره اورېدلو؛نوايادرسول الله له وفات څخه وروسته هم څوک حکم شرعي منسوخ کولای شي؟

په امين بالجهر ويلو باندې د صحابه کرامو اجماع ده

علامه مبارکفوري په تحفة الاحوذي (٢٠٩\١) کې ليکي:

ولم يثبت من احد من الصحابة الاسرار بالتامين بالسند الصحيح ولم

(c) ketabton.com: The Digital Library

يثبت عن احد منهم الانكار على من جهر بالتا مين. فقد ثبت اجماع الصحابة-رضى الله عنهم- على الجهر بالتا مين على طريق الحنفية فانهم قالوا: ان ابن الزبيرا فتى في زنجي وقع في بئرزمزم ينزح مائهاوذالک بمحضرمن الصحابة ولم ينكر عليه احد فكان اجماعا فكذا لک يقال: ان ابن الزبيرا من بالجهر في المسجد بمحضر من الصحابة ولم ينكر عليه احد بل وافتوه وجهروا معه بآمين حتى كان للمسجد للجة فكان اجماع الصحابة على الجهر بالتامين

ژباړه

له هيڅ يوصحابي څخه په پټه امين په صحيح سندسره نه دی نقل اونه له دوی څخه په امين ويلوڅه بدو يل نقل دي، بلکې پر جهرآمين داحنافوپر طريقه باندې اجماع نقل ده. څکه هغوی وايي ابن زبيرد يوسړي باره کې چې په کوهي کې ولېدلی وه ويلي وو، چې ټولې اوبه به ترې ويستلی شي اونوروصحابه وويرې بدنه دي ويلي ؛نودا اجماع شوه؛نودلته هم ابن زبيرپه امين باندې جهرکړی اوهيچاپرې بدنه دي ويلي، بلکې فتوی يې ورکړې اودهغه سره يې پرې جهرهم کړی دی، دومره قدرې، چې جومات کړنګاوکړه نوداپه زوره امين ويلودصحابه وواجماع شوه.

د امين بالجهر په اړه د علماوو قولونه:

۱: علامه عبدالحی لکهنوي فرمايي

والانصاف ان الجهرقوى من حيث الدليل.

انصاف خبره داده، چې جهرد دليل په اعتبارسره ډېرقوي دی

سعايه شرح شرح الوقايه (۱۳۷/۱) کې فرمايي:

لقدطفناسنينابهذاالبيت طرا اجمعين فوجدنابعدالتامل والامعان ان القول بالجهربامين هوالاصح لكونه مطابقالماروى عن سيدبني عدنان ورواية الخفض

عنه ضعيف لاتوازي روايات الجهرواى ضرورة داعية الىحمل روايات الجهرعلى بعض الاحيان اوالجهرللتعليم مع عدم ورودشيئ من ذالک في رواية والقول بانه كان في ابتداء الامراضعف لان الحاكم قدصححه من رواية وائل بن حجررضى الله عنه وهوانمااسلم في اواخرالامركماذكره ابن حجرفي فتح الباري

ژباړه

موږټول وګرځېدونوله ډېرژورسوچ نه وروسته مونداومونده، چې امين په زوره ويل ډېرسم دي، څکه داله نبي عليه السلام څخه صحيح ثابت دي، او د په قلاره ويلو حديث ضعيف دی، د جهر امين ويلو سره نه شي برابرېدای، او څه لامل دی، چې د جهر حديثونه يا په ځينې وختونو باندې او يا په تعليم باندې حمل کړو سره له دې، چې په دې کې هيڅ شی نه دی راغلی، او دا خبره کول، چې دا په اول د اسلام کې وو ډېر کمزوری دی، څکه حاکم دغه حديث د وائل په روايت صحيح کړی دی، او وائل خو په اخر وخت کې اسلام راوړی دی، لکه دا خبره ابن حجر په فتح الباري کې کړې ده

او کوم اثر، چې د ابراهيم نخعي وغيره نه ذکرکولی شي د پټ امين ويلو په اړه نو دا هم د جهر امين ويلو روايتونوسره مقابله نه شي کولای

، آمين بالجهرلمولانامحمديحيى ګوندلوي ۱۷۴.

۲: شاه اسمعيل شهيدپه خپل کتاب تنويرالعينين ص ۷۱، کې ليکي

ان الجهربالتامين اولى من خفضه

ژباړه:

په زوره امين ويل دېټ ويلونه غوره دي

۳: شيخ عبدالحق محدث دهلوي په اشعة اللمعات شرح مشکوة کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکي:

دربارهٔ آمین بالجهر احادیث اکثر واصح امده است:

دښکاره امین ویلو په اړه حدیثونه ډېر او صحیح دي

همدغه راز نوموړی په مدارج النبوة (۱۱۱، ۴۰) کې لیکي:

و در آخر فاتحه امین میگفت در نماز جهری به جهر و در سری بخفیه و مقتدیان بموافقت آمین گفتند و در جهر بآمین در نماز جهر احادیث واقع شده.

دفاتحې په پای کې به امین په جهري لمونځونو کې په جهر او په سري کې په پټه ویل کېږي او مقتدیان به د امام سره امین لولي او په دې کې حدیثونه هم راغلي دي (مدارج النبوة مترجم اردو: ۱۱/۵۹۲)

۴: مولانا محمد احمد حنفي د ترمذي په فارسي شرح کې څلور وارِه مذهبونه بیانوي لیکي:

د امین بالجهر روایتونه ډېر او صحیح دي

(ابکارالمنن: ۱۱۹، آمین بالجهر للشیخ محمد یحي ګوندلوي: ۱۷٤).

۵: علامه ابن الهمام حنفي د هدایه په شرح فتح القدیر کې لیکي:

وَلَوْ كَانَ إِلَيَّ فِي هَذَا شَيْءٌ لَوَفَّقْت بِأَنَّ رِوَايَةَ الْخَفْضِ يُرَادُ بِهَا عَدَمُ الْقَرْعِ الْعَنِيفِ، وَرِوَايَةَ الْجَهْرِ بِمَعْنَى قَوْلِهَا فِي زَبْرِ الصَّوْتِ وَذَيْلِهِ يَدُلُّ عَلَى هَذَا مَا فِي ابْنِ مَاجَهْ «كَانَ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - إذَا تَلَا {غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ} [الفاتحة: ٧] قَالَ آمِينَ حَتَّى يُسْمِعَ مَنْ فِي الصَّفِّ الْأَوَّلِ فَيَرْتَجَّ بِهَا الْمَسْجِدُ»

فتح القدير للكمال ابن الهمام (١ / ٢٩٥).

ژباړه:

که په دې مسئله کې زما خه اختیار وی نو ما به داسې ویلي وی چې د په قلاره ویلو له روایت نه ډېر په تېزه نه ویل مراد دي. او د جهر له روایت څخه اواز او چتول خو نرم ویل مراد دي. او پر دې خبره باندې د ابن ماجة روایت دلیل دی، چې نبي علیه السلام به کله ولاالضالین وویلو نو داسې امین به یې ویلو، چې لومړي صف والا به اورېده نو جومات به د امین ویلو له امله وکړنګېده. پېغمبر لمونځ (۲۰۴)

۶: پیران پیر شاه عبدالقادر جیلاني په خپل کتاب غنیة الطالبین کې لیکي:

والجهر با لقرائة وآمین.

په سهار ماسپښین ماسخوتن په لمونځونو کې به قرائت او آمین په جهر سره ویلی شي

۷: اشرف علي تهانوي په امدادالفتاوی کې دیوې پوښتنې په ځواب کې لیکي:

پوښتنه:

امین بالجهر کهنا جائز هے یا نهیں؟

په جهر امین ویل جائز دي که نه دي؟

ځواب

جائز هے جیسا که عدم رفع بهی جائز هے اور مرجع احد الشقین کا تحقیق هے یا تقلید.

جائز دي، لکه څنګه چې په قلاره ویل جائز دي او د یو لوري غوره کول یا د تحقیق له امله وي یا د تقلید. امداد الفتاوی: ۱۱/۱۴۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

یاني، چې څوک یې په جهر وایي او که په پټه؛ خو د یوې وجهې نه به یې کوي، یا د تقلید له امله لکه حنفیان، او یا د تحقیق له امله لکه اهلحدیث. (پیغمبر لمونځ: ۲۰۲)

۸: علامه صنعاني په سبل السلام: ۲۶۵\۱، کې

۹: شیخ الاسلام ابن القیم ﷺ په اعلام الموقعین: ۲۴۳۲، ۴۳۰، کې په امین بالجهر باندې ډېر زیات دلیلونه ذکر کړي دي، جامع الفقه لابن القیم: ۸۶\۲، ۸۲

۱۰_فتاوی اللجنة الدائمة: ۴۲۴\۶، ۴۲۰،

۱۱: فتاوی نذیریه لسید نذیر حسین دهلوي: ۴۳۴\۱،

۱۲: مغنی المحتاج للخطیب الشربیني الشافعي: ۲۷۴\۱،

۱۴: د پیغمبر لمونځ: ۲۰۷، ۲۰۱، او نیل المرام شرح بلوغ المرام ۲۲۲\۱

۱۵: آمین بالجهر مسلک احناف کا مدلل جواب قرآن حدیث کی روشنی مین. محمد یحیی گوندلوي

۱۶: فتاوی الدین الخالص: ۱۵۶\۴.

۱۷: صحیح البخاري: ۱۰۷\۱، امام المحدثین امیرالمؤمنین في الحدیث محمد بن اسمعیل.

۱۸: آپ کی مسائل اوران کاحل قران اورحدیث کی روشنی مین. ۱۱۵\۱

۱۹: السنن الکبری: ۵۶\۲،

۲۰_المغني لابن قدامة: ۵۶۵\۱.

۲۱: فتح الباري: ۲۰۸\۲.

۲۲: فتاوی ثنائیه ۴۵۴\۱

۲۳: فقه السنة: ۱۲۳\۱.

۲۴: صفة صلاة النبي: ۱۰۲، سلسلة الاحادیث الصحیحة: ۸۱۱\۶، رقم ۲۵۳۴، کلاهما للالباني.

۲۵: تنقیح تحقیق احادیث التعلیق: ۳۶۷\۱، للحافظ ابن عبدالهادي

۲۶: احیاء علوم الدین للغزالي: ۲۷۵\۱،

۲۷: نیل الاوطار للشوکاني: ۲۴۴\۲.

۲۸: الانصاف في معرفة الراجح من الخلاف لعلاء الدین المرداوي ۵۱\۲.

۲۹: الروضة الندیه لصدیق حسن خان: ۱۰۱\۱.

۳۰_القول المتین في الجهر بالتامین للشیخ زبیر علي زئي

۳۱: تیسیر الرحمن لبیان القران للدکتور محمد لقمان السلفي: ۱۴\۱،

۳۲: مرعاة المفاتیح للشیخ عبدالله رحماني: ۱۱۹\۳

۳۳: تحفة الاحوذي شرح سنن الترمذي: ۲۰۹\۱.

۳۴: فتاوی برکاتیه للشیخ ابوالبرکات احمد: ۴۲.

۳۵: صلاة الرسول لمولانا محمد صادق سیالکوتي: ۲۱۳، ۲۰۷.

۳۶: تفسیر احسن الکلام للشیخ ابي زکریا عبدالسلام حفظه الله: ۳۶-۳۴\۱.

۳۷: بلوغ الاماني من اسرار الفتح الرباني لترتیب مسند الامام احمد بن حنبل الشیباني: ۲۰۵\۳.

۳۸: هدایة الصلاة للشیخ حبیب الله السلفي: ۸۱-۸۲.

۳۹: کتاب طرح التثریب في شرح التقریب للعراقي: ۲۲۸\۲، ۲۲۷.

۴۰_المجموع شرح المهذب: ۳۷۳-۳۷۲\۳، او شرح د مسلم کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

امام نووي ليکي:

ويسن للامام والمنفرد الجهر بالتامين وكذا للماموم على المذهب الصحيح

ژباړه: په صحيح مذهب کې امام او ځانله لمونځ کونکي لره امين په زوره ويل سنت دي

په پټه د امين ويلو دليلونه او د هغې تجزيه

۱: د حنفيانو اول دليل

۱: قال الله تعالى:

ادْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ [الأعراف: ۵۵]

، خپل رب په عاجزۍ اوپه پټه رابلئ، ځکه الله تعالى تېرى کونکي نه خوښوي

۲: وَاذْكُر رَّبَّكَ فِي نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ وَلَا تَكُن مِّنَ الْغَافِلِينَ [الأعراف: ۲۰۵]

خپل رب سباا وبېګا دځان سره په عاجزۍ، په پټه پرته له اوچتې وينانه يادوه اودغافلانونه مه کېږه.

قَالَ قَدْ أُجِيبَت دَّعْوَتُكُمَا فَاسْتَقِيمَا

[يونس: ۸۹]

الله ورته وويل ستاسو دعاقبوله شوه نواوس برابرچلېږئ.

اوسني حنفيان په پټ امين ويلوباندې دصحيح دليلونودنشت والي له امله دامفکوره ډېره خپره کړې ده، چې امين دعا ده او دعا په پټه ويل پکار دي. او له دغه ايتونو نه دليل نيسي، ليکن دغه ايتونه حق دي؛ خو له دې نه دا استدلال ناسم دى، چې امين په پټه ويل پکار دي له ډېرو وجوهونه

۱: اوله وجه کله، چې امين بالجهر باره کې صحيح، محکم او غير منسوخ حديثونه موجود دي؛ نو ددې په مقابل کې په دغه ايتونو دليل نيول ناپوهي اوکم عقلي ده او په دين کې تناقض راوښکل دي. ځکه که دا ومنل شي، چې امين دعا ده: نو په کوم پېغمبر چې ايت نازل شوى دى: نو همدغه پېغمبر موږ ته دا ويلي دي، چې امين په زورسره وايئ! او هغه خپله هم امين په جهر ويلى دى، اوله رسول الله صلى الله عليه وسلم له وفات وروسته صحابه کرامو هم امين په جهر ويلى دى. لکه مخکې د بخاري (۱۰۷۱) په روايت کې او د عطاء په وينا کې تېر شو.

همدغه شان د ابوهريرة عمل په دې ګواه دى، چې هغه به په مروان خليفه باندې دا شرط لګولى وو، چې له ما نه به امين مخکې نه وايې او ابوهريرة به آمين په زوره ويلو مصنف عبدالرزاق (۹۷۱۲) مصنف ابن ابي شيبة (۴۲۵۱۲) تعليق التعليق (۲۱۸۱۲) سنن الکبرى للبيهقي (۵۹۱۲) او د امام عطاء روايت، چې صحابه کرامو به په لمانځه کې په زوره سره امين ويلو په صحيح بخاري ۱۰۷۱۱، السنن الکبرى ۸۲۱۱، ۸۵، رقم ۲۴۵۴، کې ذکر دى.

۲: دويمه وجه: د صحيح حديثونو په مقابله کې د قرآن کريم په عموماتو باندې استدلال کول او صحيح حديثونه په دې ايتونو سره رد کول د اهل زيغو او مبتدعينو او د منکرين حديث طريقه ده، په مزدلفه اوعرفات کې جمع بين الصلاتين نشته او په دليل کې دا آيت پېش کړي، چې:

إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَّوْقُوتًا

بېشکه لمونځ په مؤمنانوپه خپل وخت فرض دى.

نو په دې ايت کريمه باندې د جمع بين الصلاتين نه کولو لپاره دليل

(c) ketabton.com: The Digital Library

نيول غلط دي، ځکه، چې په مزدلفه او عرفات کې د جمع بين الصلاتين لپاره صحيح حديث راغلي دي؛ نو لکه څنګه، چې دا استدلال باطل دی. دغه شان د آمين بالجهر په اړه د راغلو صحيح حديثونو په مقابله کې په عام ايتونو سره دليل نيول هم بې بنياده دي،

يا لکه يو کس وايي، چې د پړانګ، لېوه، خرسپي، پيشو او داسې نورو ټولو خوړل روا دي، ځکه چې په قرآن کريم کې راځي

«بِالْعُقُوْدِ ۚ اُحِلَّتْ لَكُمْ بَهِيْمَةُ الْاَنْعَامِ اِلَّا مَا يُتْلٰى عَلَيْكُمْ»

[المائدة: ١]

ژباړه: ستاسو لپاره د هغه څاروو پرته، چې درته بيان شوي دي نور څاروي حلال دي؛ نو ددې کس استدلال هم په جواز د دغه حيواناتو باندې په دغه ايت کريمه باندې ناسم دی، ځکه چې په صحيح حديثونو سره ددې حيواناتوخوړل حرام دي.

بعينه د آمين بالجهر مثال هم داسې دی، چې په صحيح حديثونو کې راغلي دي، چې رسول الله ﷺ به امين په جهر ويلو او صحابه کرامو به هم په جهر سره لوستلو او د رسول الله له وفات څخه وروسته به يې هم آمين په جهر ويلو

اوس څوک، چې بيا هم دا وايي، چې دعا ده او قرآن کريم کې الله تعالی فرمايي: چې دعا په پټه ويل پکار دي؛ نو امين هم په پټه ويل پکار دي؛ نو ددې کس دا استدلال به داسې خطا وي لکه د دغه مخکنيواستدلال، چې ناسم وو. چا چې جمع بين الصلاتين د رد کولو لپاره په آيت

((اِنَّ الصَّلٰوةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِيْنَ كِتٰبًا مَّوْقُوْتًا۝))

سره استدلال کړی وه دغه شان چاچې دپړانګ، ګيدړ. لېوه، خراوسپي

خوړلو د جواز لپاره په ((اِلَّا مَا يُتْلٰى عَلَيْكُمْ)) باندې دليل نيولی غلط دی؛ نوداټول په دليل کې دقرآن کريم ايتونه پيش کوي ؛ خو استدلال يې ترې غلط اوګمراه کن دی. چې د (کلمة حق اريد بها الباطل) مصداق ګرځېدلي؛ نو احناف به دې کسانوته څه ځواب ورکوي، چې وايي حج کې جمع بين الصلاتين نشته يا وايي، چې دغه مخکني حيوانات حلال دي، او له قران کريم څخه دليل نيسي؟ ښکاره خبره ده، چې احناف به هغوی ته وايي، چې ولې تاسې درسول الله ﷺ حديث نه منې ولې دا نه دي راغلی، چې په حج کې جمع بين الصلاتين شته دی. اوپه ايت کريمه کې ((كِتٰبًا مَّوْقُوْتًا)) راغلی دی. ليکن موږدلته په حديث باندې عمل کوو، او د حج په وخت کې جمع بين الصلاتين له دې نه خاص کوو،

معارف القران لمفتي محمدشفيع (٥٧٩\٣)

فماهوجوابكم عن تلك الاعتراضات فهوجوابناعن اعتراضكم.

نو موږ حنفيانو ته هماغه ځواب کوو کوم، چې دوی منکرين حديث ته کوي موږوايوسمه ده ايت کې خوداراغلي دي، چې دعاپه پټه ويل پکاردي، ليکن موږدصحيح حديث په بناباندې په جهرسره امين وايو او دا د دغه ايت په خاص او مستثنی دی،

٣: دريېمه وجه: کله چې ددې ايتونو مانا- د حنفيانو د خيال مطابق-دا شوه، چې هر قسم دعا په پټه پکار ده؛ نو اوس زموږ سوال دا دی، چې بيا ولې رسول الله صلى الله عليه وسلم په جهر سره دعاګانې ويلې دي؟ همدغه راز ولې صحابه کرامو او تابعينو په جهر سره دعا کوله، مثلاً رسول الله صلى الله عليه وسلم ددعاطريقه داوه، چې رسول الله صلى الله عليه وسلم :زندګۍ په هره شعبه کې دعاکړي ده دکورنه ترميدان جنګ پورې

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library